

DISKUSE O MÍRU

IV.

1984

Je-li mír formou politiky, je v třídní společnosti, stejně jako každá jiná forma, formou nelítostného, přitom však organizovaného a cílevědomého boje tříd a soustav, formou nátlaku a donucení prováděného za účelem potlačení odporu protivníka, omezení svobody a suverenity i s cílem jeho likvidace. Poněvadž se o míru nejčastěji mluví jako o protikladu války, mnozí omylem ztotožňují mír s neexistencí násilí. Ale násilí v pojetí marxismu-leninismu, to je v oblasti politiky na prvním místě stát jako zvláštní organizovaná moc a nadvláda jedné společenské třídy nad druhou. Válka je nejostřejší a nejkrvavější formou tohoto násilí. Mír je zpravidla "násilí" uskutečňované bez použití přírodních válečných prostředků, ale nikoliv též bez jejich existence.

Existuje tudíž mír za existence válek, jímž je podřízen. Je to buržoasní, imperialistický mír! Existuje však i mír bez válek. Je to ozbrojený mír, ale existuje také, i když zatím jen teoreticky, mír bez zbraní, odzbrojený demokratický mír. Dělnická třída bojuje za trvalý a demokratický mír bez nátlaku a síly a bez politiky, za mír komunismu, jenž vlastně už není mírem v našem slova smyslu.

Ján Zvada, Dialogy
o míru, Praha 1983,
str.20

Člověk, přesněji řečeno imperialismus, předčil své umění tvořit uměním bořit. V tomto směru pokročil dále než příroda, jež přes rozpory a katastrofy směřuje k dočasné relativní rovnováze.

Ján Zvada, Dialogy
o míru, Praha 1983,
str.110

Manes Sperber, Evropa se může zachránit, jestliže se sama nevzdá. /Řeč u příležitosti udělení Frankfurtské mírové ceny v říjnu 1983/.

Jsem druhým laureátem Frankfurtské mírové ceny, který svým původem i volbou zůstal východním Židem a přesto je jako spisovatel spjat bolestně a nerozlučitelně s německou kulturou. Tím prvním byl chassidský náboženský badatel, německý spisovatel a izraelský univerzitní profesor Martin Buber, zesnulý před osmi lety v Jeruzalémě. Dne 27. září 1953 řekl Buber na počátku svého projevu "Opravdová řeč a možnosti míru" /čítuji podstatné/:

"Mnoho Němců zahubilo na rozkaz říšské vlády systematicky připraveným postupem milióny Židů. Vrahové se odtrhli natolik od pojmu lidskosti, že ve mně ani nikdy nemohla vzniknout nenávist. A kdo jsem já, abych se tu mohl opovážit odpuštění?" /Potud Buber/.

V odpovědi na dotaz svého ctěného přítele Hermana Kastena jsem napsal v roce 1963 mezi jiným toto: "Na jaře 1943 jsem se dozvěděl z úst očitého svědka, co se dalo v Polsku. Jeden mladý muž mě zpravil o tom, co viděl sám v několika polských židovských městech a co zažil v Treblince. Bylo mi jasné, že Německo už mi nikdy nemůže být tím, čím mi bylo dosud, až do 37. roku mého života."

Ani tenkrát, v oné strašlivé hodině, jsem nepociťoval žádnou nenávist a žádnou pomstychtivost vůči národu, jehož zvolení vůdcové dali zneuctit nevinné muže, ženy a děti mého rodu a potom je dali vyhladit.

Žádné připamatovávání si příkoří, žádný hněv - co mě tedy odlučuje od Německa?

"Smutek tak nekonečný, že život jedné generace nestačí, aby jej vyčerpala. Ano, ve svém nejhlubším nitru věřím, že na dvě až tři generace zůstane pro židy mého druhu nedůstojným ztotožňovat se s Němci."

Kdybych vám teď toto vše nepřipomněl, ocitl bych se subjektivně i objektivně v nesprávné situaci. Při vzpomínce na ponižované a zavražděné, jejichž neutěšitelným pozůstalým se budu cítit až do konce svého života, musím sebe i vás upamatovávat na tuto nedávnou minulost, na tuto nepochopitelnou nerasazatelnou jistotu.

Když jsme se v prvních měsících roku 1915 vrátili ze svého druhého útěku před ruskou invazí do našeho městečka na Prutu, provázel nás učitel povoláný z Vídně. Šlo nyní o to dohnat rychle ztracený čas. Dopoledne mě připravoval na brzký vstup do vídeňské /tedy německé/ školy; druhá polovina dne byla však věnována náboženství, bibli. Časné odpolední hodiny patřily studiu týdenních oddílů tóry, v následujících jsem se učil překládat do jiddiš a do němčiny knihy Izaiáše a Jeremiáše. Nejprve Izaiáše, jehož neoblomně vyzývající a současně nadějeplné poselství se mne, nevěřícího, ještě dnes dotýká, a pak Jeremiáše, jehož žal na vlastním liden mi dal pochopit, že láska může být nevysychatelným pramenem neštěstí. Naříkal: "Wenemar! Šalom, šalom! We - en šalom!" - "Volá se mír, mír, ale žádný mír není."

Od oné první válečné zimy mě provázel tento nářek jako skličující refrén písně, která po tisíciletí zůstává marným varováním.

Kdo prožil onu válku na straně centrálních mocností, nikdy nezapomene na touhu po míru, která ovládala nás všechny, civilisty i frontové bojovníky. Byla jako

ukrutná neutišitelná naruživost. A v době, kdy jsme na konci druhého válečného roku hledali útočiště v císařském městě, v našem hlavním městě Vídni, šířila se touha po míru také v zázemí. Od míru samotného se očekávalo řešení problémů, které každým dnem dotíraly víc a víc. Tenkrát, ve svých jedenácti letech, jsem byl vášnivým pacifistou, běhával jsem na zakázaná shromáždění, zpíval jsem z plna hrdla buřičské písně a přizvukoval jsem ve sboru demonstrantů: "Nikdy více válku! Nikdy více válku!" - to bylo a ještě dlouho zůstalo naším heslem.

Uvádím tyto a nejen autobiografické připomínky na začátku svého projevu, protože při mém výkladu vzniknou pravděpodobně pochybnosti o mém dnešním pacifismu. Po léta jsem nahrazoval obvyklé mírové chvalo zpěvy otázkou: Proč nemohly zkušenosti z oněch let zabránit tomu, aby přibližně za dvacet let po první světové válce nenásledovala druhá, která vzešla z našeho kontinentu a nakonec a sebou strhla celý svět?

Ano, už ve svém dětství jsem se naučil nenávidět válku a nikdy jsem jí nenávidět nepřestal. Právě se zřetelma na ona léta stejně jako na současnou situaci a nejuťočnější projevy dnešních pacifistů, nemohu se považovati za jednoho z nich.

Kantovo varování před akrytou výhradou

Vážení přítomní, nebudu nyní hovořit o míru, ale o válce. Jistě se shodujeme v tom: Není žádná dobrá válka, ale může být dobrý, ještě častěji však špatný mír, který se dnes označuje jako "studená válka". Immanuel Kant, náš starý učitel, vyslovil v roce 1795 ve svém spise "K věčnému míru" postulát: "Žádné sjednání míru nemůže jako takové platit, jestliže bylo učí-

něno s tajnou výhradou vůči válce budoucí". Ve skutečnosti je špatně uzavřený mír otčen každé nové války. Na druhé straně existuje všude, kde se věří v biblického Boha, pojem "věčný mír", který Izaiáš prorokoval jako stav, který by následoval po "posledním ze všech dnů". Nuže, ani před tím ani od té doby, to znamená po 2500 let, nebyl na této planetě ani jeden rok bez války, bylo však mnoho klidu zbraní, které jsou rádo-by označovány jako mír. "Není žádného míru!" právem žaloval Jeremiáš. Lze z toho vyvozovat, že válka je obvyklou, stále se vracející formou vztahů mezi národy? Kdo by chgěl na to odpovědět?

Abychom si zcela udělali jasno: Jsem rozhodně proti každé válce, lhostejno, na jakou ideologii by se útočníci odvolávali. Třebaže je mír, který následoval po druhé světové válce, plný konfliktů, je nicméně nutno odmítnout každý pokus přivodit válkou změnu poměrů, které vznikly především tím, že se svobodné státy musely spojit a totalitním státem, ježž Hitlerova šílená útočná válka vrhla do jejich tábora. Evropa musela poté stáhnout daleko zpět své hranice. Polsko, západní kulturní země, není už evropské; Československo, svého času jedna z nejpokrokovějších zemí střední Evropy, rovněž ne; Maďarsko, Rumunsko, Bulharsko také nikoliv. Všechny tyto země ztratily svoji národní nezávislost.

Na rozdíl od svého přítele Raymonda Arona, neúplatného jasného hledače pravdy, filosofa, sociologa a politického myslitele, který před lety publikoval základní knihu "Válka a mír" a později dvousvazkovou knihu "Clausewitz - Myslet na válku", hovořím zde o válce toliko jako pozorný současník, jako individuální a sociální psycholog, který po dlouhá léta přemýšlí o otázce, proč se jeho současníci tak lehko smířili

s druhou světovou válkou, jako by se byli z první vůbec nepoučili. Odtud jsem dospěl k dalekosáhlé otázce, která se týká celkového poměru lidstva k válce, a hledal jsem odpověď u židovských proroků, u antických dramatiků, Homéra, Thukydidy, u řeckých a římských historiků, u dnešních křesťanských autorů a sociologů války. Po tisíciletí se nabízí mnoho odpovědí, nikoliv však odpověď, která jediná by byla práva stavu věci. To, co k tomu mohu připojit jako psycholog, není v žádném případě postačující.

Po léta semí vnucuje toto pochopení: týká se poměru člověka k jeho tyranské všemoci, kterou pocítuje jako otroctví, a vyprázdnění svého bytí. Vědomě či nevědomě se jí pokouší uniknout. Ano, po tisíciletí se lidé všech stavů snaží uniknout - lhostejno kam - každodennímu návratu téhož. Zajisté lze hledat změnu, útěk a vytáčku v intimních zážitcích, v lásce a přátelství, ale také v intimních rozmlíškách, avšak toliko velké dobrodružství, obecné moratorium všednosti, může přinést úplný převrat způsobu života a pravidelného denního pořádku: obrovské požáry, povodně, zemětřesení a jiné přírodní katastrofy a konečně samotným člověkem způsobené náboženské, ideologické, národnostní, sociální nebo jinak odůvodňované a ospravedlňované války a neštěstí.

V prvních dnech války převládá ve válčících zemích nálada, již lze těžko popsat, protože se v ní směšují podivuhodné euforie s dávnými prastrachy, pocity osobního osvobození a všeobecného ujařmení.

Nikoliv, vážení přítomní, nevěřím přirozeně, že tento podivuhodný psychologický následek vypuknutí války a mnohé vedlejší jevy, které s sebou přináší válka déletrvajících, dokazují nadšení pro válku. Zůstává však nepopíratelné, že racionální odmítnutí války

nenabývá vždy převahy, ba, že se vzmáhají euforické bojechtivé nálady, které v žádném případě nelze dostatečně zdůvodnit jen politicky, nábožensky či sociálně.

Významní spisovatelé, jako Ernst Jünger, Erich Maria Remarque, Ludwig Renn a mnozí další, kteří byli na frontě za první světové války, vyprávěli strhujícím způsobem o zvlášť intenzivním, svůdném zážitku válečného kamarádství. Citliví čtenáři museli získat dojem, že sami nikdy neporozumějí, oč tu ve skutečnosti šlo.

Každý z nás tuší, že existují zážitky, o nichž se ví všechno, aniž by bylo pochopeno podstatné, dokud tím každý sám neprojde. Například mateřství, otcovství, dlouhé věznění v samovazbě, dlouhé vyhnanství - ano, to vše musí každý člověk zažít sám, aby to a rozvahou pochopil. Tak zůstává i při povrchním obraze války pro někoho, kdo stojí mimo, mnoho neviditelného, co stále působí na vojáky, kteří přežili. Mezi jiným podivuhodná nálada znovu povstavšího Lazara, o jehož druhém životě uvažovalo mnoho básníků.

Mnozí z vás, kteří mě dnes posloucháte, si snadno dokážete vzpomenout na útěk před leteckým bombardováním a na okamžik, kdy jste z krytů znovu vystoupili na denní světlo. Vzpomeňte si na to zvláštní opojení, ve kterém jste uprostřed trosek znovu téměř bujaře začínali žít, jakoby zázrakem uzdravení ze vší hrůzy. Jde tu o pozoruhodný triumfální pocit hráče, který po mnoha ztrátách ukončil noc výhrou, v níž už nedoufal.

Jaké závěry musíme z toho všeho vyvodit? Dámy a pánové, doznal jsem v úvodu, že jsem nevytvořil žádnou teorii o válce a nikterak nemohu zdůvodnit, proč se národy po tisíciletí, vždy znovu - řečeno se Schillerem - "nechávací vést na jatka". Nemohu však

přestat přemýšlet o těchto věcech, a v onom nevysvětlitelném, nerozumném, odporujícím si lidském jednání hledat osvětlení *Conditio humana*.

Immanuel Kant formuloval druhý konečný článek "K věčnému míru" takto: "Právo národů má být založeno na federalismu svobodných států". Tato věta obsahuje ono podstatné, k čemu se dnes dochází: Předpoklady k federalizování svobodných národů v Evropě, které se i skeptikovi a pesimistovi musí jevit právě tak možné jako žádoucí, jsou nyní, kdy se válka o přední mocenské postavení stala nesmyslnou, nyní, kdy válka v Evropě by byla pro všechny jen ničující občanskou válkou, konečně dány.

Ano, válka se stala nesmyslnou, pokud ovšem nebyla nesmyslnou odjakživa. První světová válka byla nejšílenějším dobrodružstvím lidstva. To dokazuje nejen její skutečný průběh a nesmírné množství krvavých ztrát, které utrpěly zejména evropské národy, jak vítězné, tak poražené, ale také ničující nepořádek, který za sebou zanechala. A přesto, přese všechno... Je válka pocítována všemi jako zcela nesmyslná?

Pacifisté hovoří obvykle málo o válečném zážitku, ale ustavičně o pustošivém šílenství, o nepřestávající apokalypse a o hrůze atomových zbraní. A kdo by mohl poemyšlet o tom, že atomové zbraně představují to nejpříšernější, co člověk až dosud vynalezl k zabíjení lidí a ničení jejich domovů?

Téma výzkumu: Proč, k čemu válku?

Tak je naprosto pochopitelné, že lze nesčetné lidí, muže a ženy přimět k tomu, aby podepisovali na masových shromážděních protesty proti atomovým zbraním, aby proti nim demonstrovali, aby varovali spoluobčany před nebezpečím atomové války a bránili výrobě

a rozmístování raket.

Dámy a pánové, pacifismus není v Evropě v žádném případě novým jevem. V minulém století se konaly téměř ve všech hlavních městech světa mezinárodní kongresy proti válce. Zúčastnili se jich nejvýznamnější intelektuálové té doby. Jmenuji jen jednoho, který zůstal světovým: francouzského básníka Victora Huga. Na druhé straně víme, že pacifistické smýšlení převládlo jak v marxistických, tak i v anarchistických dělnických hnutích ve všech zemích. Nezapomnělo se, že Druhá internacionála se stala uznávaným vůdcem veškerého socialistického dělnického hnutí, politickým ukazatelem cesty odborů a velké části spotřebních družstev. V té době protestovaly dělnické strany až do poslední chvíle proti válečné politice všech států. Obrovské masy demonstrovaly v evropských hlavních městech proti válce. Na týchž ulicích pochodovali několik dní po vypuknutí války muži a ženy, aby hlasitě projevili své vlastenecké nadšení a oslavovali vojáky odcházející na hranice.

Nejde však, jak jsem zdůraznil na počátku, jen o zničující sílu zbraní - v každé válce jde o legalizované, ba příkazované vraždění nevinných lidí, ať už jsou usmrcováni sečnými nebo bodnými zbraněmi, zadovkami či opakovačkami nebo ničení děly či bombami, plynem nebo jadernými zbraněmi. Záleží na tom, abychom neúnavně pátrali: proč, k čemu válku? Proč, jak to, že se jeví únosnou i těm současníkům, kteří po mnoho let před ní nepřestávali varovat jako před nejhroznějším neštětím? Kdo namísto toho, aby se zamýšlel nad prameny a důvody válečného nebezpečí, směřuje svůj vášnivý protest jenom na zbraně, i kdyby byly sebevíce vražedné, vyhýbá se, ať už vědomě či nevědomě, hledá-

ní ohníska války a podléhá dnes široce rozšířenému sklonu zaměřovat prostředky a cíle.

Ano, opakuji: Jsem bez výjimky proti každé válce. Avšak vím a věděl jsem to také v desetiletí třetí říše, že totalitní režim se považuje za ohrožený, dokud nerozšíří svoji neomezenou moc na bezprostřední i nepřímé sousedy a jednoho dne na celou planetu.

V třicátých letech jsme byli osočováni Goebbelsem a jeho pisálky jako váleční štváči, kdykoliv jsme varovali před ustupováním stále rostoucím Hitlerovým požadavkům a před kapitulací, která nakonec učiní válku nevyhnutelnou. A nyní po desetiletí žijeme v éře pseudoideologických vyděračů. Každý by měl však vědět, že vyděrači žádají tím více a tím hroznějšími se stávají, čím častěji se jim ustupuje.

Dámy a pánové, hovořím zde v srdci světadílu, jehož vnitřní spory vyvolaly v průběhu 25 let dvě světové války. Jako tak mnohým z těch, kteří byli od roku 1951 vámi poctěni cenou, jde především i mně o tento náš díl světa, který je naší vlastí víc než jen v geografickém smyslu. Ona sama už není nebezpečná, ale Evropa je dnes daleko více než kdy předtím nebezpečí vydána. Ano, tato stará Evropa si zaslouží, aby nezahynula. Přestala být koloniální mocností, nemohou jí už lákat žádné výboje - konečně by se mohl stát tento válkami posedlý díl světa vzornou mírovou velmocí. Zůstává tu však jeden fakt, jehož význam nelze podceňovat: Jde o mocný kontinent s totalitním impériem, jehož vládcí budou považovat svoji diktaturu za ohroženou tak dlouho, dokud se nerozšíří až k břehům Atlantického oceánu, ba pokud možno po celé zeměkouli.

V podstatě totalismu očividně patří nutkání podmanit si celý svět - to všechno s ideologickým okrašlováním, které sice v průběhu let ztratilo své kouzlo

a propagační moc, které je však nyní znovu účinně podporováno nebezpečnou hrozbou atomových zbraní. A že je tomu tak, dokazují, aniž by tomu chtěli, ti, kdož dnes pochodují hlavními městy evropských demokratických zemí, aby protestovali proti tomu, že v Evropě budou včas rozestaveny obranné prostředky proti vydírání, proti hrozbě atomovými zbraněmi.

Chci vás v této souvislosti důtklivě upozornit na to, že po dlouhá staletí ztroskotávaly všechny snahy sjednotit evropské národy v jeden státní svazek na tom, že boj o převahu v Evropě, a to přinejmenším dvou národů - Francouzů a Němců - vždy znovu rozsíval rozkol. Francie a Německo nyní vědí, že v žádném případě nemohou naléztí své blaho v národní hegemonii nad Evropou. Dnes na té i oné straně Rýna vládne přesvědčení, že svobodná Evropa by mohla být zachráněna jen díky shodě všech. Kdo však věří a chce, aby se uvěřilo, že Evropa bez atomových zbraní, neutrální a kapitulující, si může být pro veškerou budoucnost jista mírem, ten se mýlí a uvádí v omyl druhé. Kdo přistupuje na kapitulaci před oním hroživým impériem, které od druhé světové války proměnilo řadu evropských států v satelity, mýlí se a uvádí v omyl druhé.

Pro Evropana mé generace, ale i pro ty, kteří se narodili později, nemůže být pochyb o tom, že Evropa může zachránit sebe a současně i své nedostižitelné hodnoty tehdy, jestliže se spojí ve federaci a namísto toho, aby byla jablkem sváru mezi dvěma supervelmocemi, stane se sama velmocí, která nebude ani dobytá, ani pomstychtivá, ale jen do krajnosti rozhodnutá odstrašit svými vlastními, postačujícími obrannými silami všechny ty, kterým by její slabost a vlastní hegemonismus mohly dodat odvahy k tomu, aby

se jí zmocnili.

Agresivní nevděčnost vůči Americe

Protože jsem ustavičně byl - tak jako mnozí jiní - nakloněn tomu kritizovat naši civilizaci s neúprosnou přísností, chci dnes o to hlasitěji trvat na tom, že Evropa se přese všechno může sama zachránit, nedá-li se svést k tomu, aby se vzdala právě v době, kdy odvaha k lidskosti a pravdě předpokládá odvahu k uhájení sebe samého.

Ať se vztahy mezi Amerikou a Ruskem vyvinou jakkoli, Evropa se může udržet stranou těchto konfliktů ne díky masochistické bezbrannosti, ale jen tehdy, když se sama stane supervelmocí tak odstrašující jako ony obří státy. Je to nevýslovně smutné, ale nezbytné, protože tento svět ještě po řadu desetiletí zůstane vystaven nebezpečí sebevraždy a svádění k sebevraždě. A my, staří Evropané, kteří si válku ošklivíme, musíme se stát, bohužel, sami nebezpečnými, abychom uchovávali mír.

A nyní ještě dvě dodatečné poznámky: První se týká nenávisti mnoha Evropanů vůči Americe, jejich agresivní nevděčnosti, která je nejhanebnější formou jak individuálního, tak národního sebevědomí.

Ti, pro něž je evropská kultura něčím víc než téměř neúnosně vysokým nárokem, pro ty, kteří všemi žilkami visí na evropském duchovním bohatství, se jeví rozdíl mezi tímto starým kontinentem a dnešní Amerikou, onou starou evropskou kolonií, jako velmi významný. Jde sotva o zhodnocení nebo znehodnocení, avšak mnohem více o otázku identity. Ani Rusko ani Amerika by se nestaly tím, čím jsou, kdyby jim byla Evropa po dlouhá léta nesloužila za vzor, za duchovní domov ne-

bo za odstrašující příklad.

Kdo nyní tvrdí, že Evropa je dnes ohrožována stejnou měrou jak Spojenými státy tak sovětským imperiem, je v mých očích zaslepen agresivním nevděkem. Na druhé straně je pravda, že Evropa smí spoléhat, pokud jde o její ochranu, jen na své vlastní síly, ne však na žádnou supervelmoc.

Hölderlin nechal napsat Hyperiona v jeho posledním dopise Belarminovi: "Disonance světa jsou jako rozmlůvka milenců. K usmíření dochází uprostřed sporu a všechno, co bylo rozloučeno, se opět nalézá."

Tato slova jsem dal na konec projevu, v němž se hodně hovoří o válce a nebezpečí. A uzavírám zcela neomoderním vyznáním v budoucnost:

Jsem starý revolucionář, který zůstal věren nadějím, jež musel pohřbit. Ano, věřím teď stejně jako dříve, že svět se může změnit a že může být lepší. Na rozdíl od mnoha svých současníků jsem přesvědčen o tom, že nouze, jíž trpí tak mnoho lidí na všech místech, zvláště ale v Asii, Africe a Americe, může být odstraněna a že se díky mírovému využití jaderné energie promění i Sahara v kvetoucí zahradu a hrozné hladové území v Sahel v úrodnou zemi sytých lidí. Ano, věřím v poselství svých předků: v příchod věčného míru, v přeměnu mečů v radlice.

To není naděje věřícího ani utopického ideologa, ale důvěra optimisty, který tak jako mnoho Evropanů prošel očistcem a - proto nebo přesto - zůstává rozhodnut nezapomenout na nic z toho, co se musel dovídat za dlouhá léta učení a léta ztrávená na zkušené.

Možná, dámy a pánové v porotě, že i proto jste mi propůjčili svoji cenu. Srdečný dík za to a vám, můj milý Siegfriede Lenzi, můj nejhlubší dík, mé sta-

ré, stále se omlazující přátelství.

FRANKFURTER ALLGEMEINE ZEITUNG,
č. 241, 17.10.1983

Poznámka k autorovi:

Manes Sperber, narozen 1905 ve východní Haliči. Mládí ve Vídni. Žák a spolupracovník Alfreda Adlera, o němž napsal r. 1926 svou první knihu. Od r. 1927 do r. 1933 působil jako učitel individuální psychologie v Berlíně. Poté emigrace - přes Jugoslávii - do Paříže, kde od r. 1934 žije dodnes. Dílo: knihy esejí K analýze tyranie /1938/1975/, Achillova pata /1957/, K denním světovým dějinám /1967/, Sedm otázek k násilí /1978/, biografie a autobiografie Alfred Adler neboli bída psychologie /1970/, Boží nosiči vody /1974/, Marné varování /1975/; romány byly v r. 1961 spojeny v trilogii Jako slzy v oceánu.

Relativně samostatnou součástí vědy o míru tvoří i otázky spojené s filosofií míru. V jejím rámci se zabýváme metodami poznání míru v jejich specifickém projevu, vlastní metodologií a metodou vědy o míru, jež se utváří na základě objevování nejpodstatnějších souvislostí míru k přírodě, ke geografickému prostředí, ke společnosti, k jejím třídám, společenským systémům a soustavám, k hlavním a mezinárodně rozšířeným hnutím mas a národů, ke státům a aliancím k úrovni a typům myšlení lidí, k ideologickým směrům, k doktrínám míru atd. Věda o míru stojí před úkolem vymezit obsah mnoha kategorií, mezi nimi zejména: "mír vůbec", konkrétně daný mír, mír dlouhodobý, krátkodobý mír, mír z hlediska historické epochy, z hlediska jednotlivých etap vývoje této epochy a historicky ještě užších časových celků, kupříkladu mír 1945-1947, 1947-1950, 1970-1980 atd., mír jako abstraktní možnost, jako nemožnost, jako reálná možnost - reálný mír, jako nutnost či jako nevyhnutelnost, mír jako kompromis, mír za každou cenu, bezpodmínečný mír, mír-válka, studený mír, klid zbraní, mír-přestávka mezi válkami, "nepřítomnost války", "válka vůbec", "válka válce", "mír v pozitivním smyslu", ozbrojený mír, odzbrojený mír, mír jako oddech, dočasný mír, trvalý mír, věčný mír, mír otrokářské formace, feudální mír, kapitalistický mír, socialistický mír, mír za komunismu, imperialistický mír, demokratický mír, spravedlivý mír, vratký mír, pevný mír, spolehlivý mír, hegemonistický mír, koloniální mír, nespravedlivý mír, ponižující mír, kořistnický mír, násilnický mír, mír opravdový, mír iluzorní, mír mezi imperialistickými státy, mír mezi socialistickými státy, mír mezi rozvojovými zeměmi, mír mezi státy dvou protichůdných společenských soustav - mírové

soužití, mír atomového věku, mír
v Asii, evropský mír, mír v Afri-
ce, světový mír, mírová soutěž,
mír na bázi síly, mír v politice,
válka v ideologiích atd.

Ján Zvada,
Dialogy o
míru, str. 31

Václav Racek, Mír jako volba

Vlivným heslem současné totalitní mírové iniciativy je definice "nejdůležitějšího" lidského práva jako práva na život. Smyslem této selekce je podnítit úvahu, podle níž je právo na svobodu ve srovnání s právem na život právem druhotným a vedlejším. Účelem takové působivé hierarchie je vymýtit pojetí svobodného života jako jediného života, jež stojí za to žít. Záměr uvedené stupňovitosti lidských práv lze ohodnotit jako vyhlazení ideálů, z nichž vznikla Evropa jako specifický druh kultury.

Ideál evropské kultury vznikl z odmítnutí athénských občanů žít v tyranii, tj. z rozhodnutí žít ve svobodě. Rozhodnutí svobodných občanů hájit své svobody riskováním vlastních životů bylo zřejmým popřením preference ekonomických a sociálních aspektů života a pouhého přežití před politickými a morálními požadavky. Evropa tak vznikla z opozice vůči jistotě života pro život, z jednání občanů žijících ve svobodě a demokracii proti hrozivé tyranské velmoci. Byl to tento evropský ideál, pro který se zakladatelé americké demokracie rozhodli vzájemně zaručit "svými životy, štěstím a posvěcenou ctí".

Přijmout právo na život jako nejdůležitější lidské právo by tudíž znamenalo zničit Evropu v jejím vlastním smyslu, tj. likvidovat ideál, z něhož vznikla evropská civilizace. Takové vyhlazení bez jaderných zbraní by znamenalo naprosté vyhlazení Evropy, její skutečnou a definitivní likvidaci. Požadovat pod těmito hesly přežití Evropy je tudíž *contradictio in adjecto*. Míry schopnosti rozpoznat tento klíčový rozpor proto ukazuje stupeň schopnosti Evropy přežít.

Pro současnou evropskou situaci je nanejvýš výmluvné ztotožňování míru a odzbrojení. Mír je tak chápán jako eliminace zbraní, jaderných zbraní především, tj. jako vyloučení hrozby masového vyhlazení obyvatel. Taková koncepce míru jako pouhé jistoty životem nemá nic společného a ideály evropské civilizace, avšak velice účinně podporuje vznik mas, jejich atmosféru a chování. V tomto pojetí míru jsou všechna lidská práva kromě práva na život druhořadou záležitostí. Mír znamená přežití za každou cenu, a proto zcela přesně odpovídá podstatě a běžnému postoji mas.

Právo na přežití, pokud možno v bezpečí blahobytu, není výhradně fenoménem našeho století. Požadování tohoto druhu rovnosti je určujícím rysem socialistického hnutí. Počínajíc Francouzskou revolucí patří socialismus k evropskému politickému spektru. Smyslem všech socialistických proudů je prosazování rovnosti všech občanů zejména v sociálním a ekonomickém ohledu. Původní politická zásada rovnosti všech občanů ve veřejném prostoru tak byla přenesena do oblasti ekonomické. Socialistické zevšeobecnění tohoto požadavku znamenalo ekonomizaci státu a společnosti ve formě byrokratické organizace, jak to s nezamýšlenou komičností vyjádřil Babeuf: "Naše zřízení všechno reglementuje a naprosto nic nemění; neruší nic z toho, co dosud existuje, pokud to neporušuje spravedlnost. To, co se nyní dělá, bude se dělat stále a budou to dělat tytéž osoby. Rolník zůstane rolníkem, kovář kovářem, tkadlec tkalcem; a tak tomu bude také se všemi ostatními pracujícími. Jen budou všichni pracující roztrídění podle své práce; společnost bude stále informována o tom, co každý dělá, aby nebylo vyrobeno ani příliš mnoho, ani příliš málo zboží. Ona sama bude určovat, kolik občanů bude pracovat v každém oboru a

kolik mladých lidí se bude věnovat určité práci. Všechno bude odpovídat přesně potřebám přítomným i potřebám, jaké se v budoucnu pravděpodobně ukáží podle pravděpodobného a snadno vypočitatelného růstu společnosti." 1/

Důsledkem uvedené koncepce je vyloučení politické sféry a její nahrazení ekonomickým řízením. Uspokojení přítomných a budoucích potřeb se tak stává jediným úkolem společnosti. Zaručená jistota blahobytu pro všechny vytváří vlastní oslovující a bezesporu přitažlivou sílu socialismu. Svoboda a rovnost ve svém původním politickém smyslu jsou implicitně odmítnuty nebo v nejlepším případě považovány za druhotnou záležitost. V souladu se stupněm socialistického vlivu proto evropskou politickou scénou ohrožovalo a ohrožuje nebezpečné oslabení politického myšlení.

Politická slepota socialismu, zejména marxismu, se projevila v přístupu k první světové válce. Před 1. světovou válkou socialistické strany vyhlásily své negativní stanovisko, odmítly účast v nastávajícím "imperialistickém" střetnutí. Na počátku války však přesto svůj postoj hbitě změnily a podporou vlastních vlád se podřídily rozšířenému národnímu citění. Marxističtí socialisté nicméně nebyli schopni, v důsledku potlačení politické sféry ve své doktríně, rozpoznat politický význam 1. světové války jako konfliktu mezi demokratickými a autokratickými zásadami.

V období mezi dvěma světovými válkami přispěla absence opravdové a nezávislé politické perspektivy komunistických stran ke vzniku nacismu a 2. světové války. Ovzduší všeobecného nadšení po vítězství spojenců v r. 1945 zabránilo důkladné analýze vztahů socialismu, míru a války, spád výmluvných událostí se

však přirozeně nezastavil: marxistický socialismus ovládl část Evropy a začala studená válka.

Nebyl to však jen socialismus, který svým epomíjením politického rozměru společnosti přispěl k oslabení evropské civilizace ve dvacátém století. Jde rovněž o ekonomický liberalismus a jeho protiklad, státní intervencionismus. Bez ohledu na to, co tvrdí, se oba směry podobají socialismu mnohem více, než tuší.

Podle ekonomického liberalismu, čím méně stát zasahuje do individuálních a společenských vztahů, zejména do poměrů ekonomických, tím spíše je zajištěna společenská harmonie: "laissez faire, laissez aller le monde va de lui-meme". Liberalistická koncepce vyrůstá z fikce tzv. člověka ekonomického, homo oeconomicus, tj. individua, jež sledováním vlastního prospěchu přispívá k prospěchu celé společnosti. Politicky se úloha státu omezuje na zajišťování nerušeného průběhu individuálního, v první řadě ekonomického jednání. Politická sféra se tak vymezuje rolí hlídače zajišťujícího přirozenou hru ekonomických zájmů.

Koncepce státního intervencionismu koření v liberalismu, a sice v jeho francouzské verzi. Francouzský liberalismus založený Rousseauem a Francouzskou revolucí chápe svobodu jako rovnostářskou svobodu, tj. podtrhuje její výhradně egalitární charakter a tím umožňuje vznik racionalistického centralismu. Tak vzniklo moderní pojetí společnosti jako tyranské vlády nad individuy ve jménu svobody. Úloha státu se omezila na obranu egalitární svobody. Z hlediska uvedeného pojetí spočívá úloha politiky v neustálém zasahování do sociálních a ekonomických problémů ve jménu rovnosti.

Socialismus, právě tak jako liberalismus a státní intervencionismus, odmítá politickou sféru jako nezá-

vislou oblast sui generis; redukuje politiku na pouhé plnění povinností a nařízení, jež byly dohodnuty vně politické oblasti. Vlastní rozhodnutí o společenském dění se tak přesunují na skupiny nebo týmy expertů, politických a ekonomických manažerů, kteří se dohodli na určitých zásadách a snaží se uskutečňovat výhradně svou uznanou spásnou pravdu.

V případě státního intervencionismu nicméně nemizí politika zcela; je však závažně postižena ekonomickým zájmem: "... musíme uznat, že jen zkušenost může ukázat, jak dalece má být obecná vůle, ztělesňovaná státní politikou, řízena směrem k růstu a doplňování pohnutek k investicím; a jak dalece lze bezpečně stimulovat průměrný sklon ke konzumu, aniž bychom se vzdali našeho cíle, zbavit kapitál během dvou generací jeho aspektu nouze /scarcity value/... stát bude muset vykonávat určující vliv na sklon ke konzumu částečně pomocí daňového systému, z části stanovením úrokové míry a částečně snad jinými způsoby. Jestliže je stát schopen určovat úhrnné množství zdrojů věnovaných na rozmnožení prostředků a základní míry odměn jejich majitelů, bude muset provádět vše, co je nezbytné. Nadto mohou být postupně zaváděna nezbytná socializační opatření, aniž by se narušovaly obecné společenské tradice." ^{2/}

Autor těchto myšlenek pravděpodobně netušil, že poslední citovaná věta je skvělou ukázkou myšlenkové rozpornosti. Jestliže by určování úhrnného množství zdrojů používaných k rozmnožení prostředků a základní míry odměn jejich vlastníků mělo být výlučnou záležitostí státu, bylo by nanejvýš pochybné, že by taková socialisace mohla neznamenat "narušení obecných společenských tradic". ^{3/} V každém případě by to znamenalo,

že se stát stává ekonomickým manažerem společnosti, a tak přestává být politickým útvarem, tj. místem neustálé diskuse a následného rozhodování. Místo toho se rozhodující orientace státu určuje de facto předem jako stanovení celkového objemu zdrojů pro rozmnožení prostředků atd. Vlastní politická úloha státu se tak směřuje s ekonomickým řízením a jeho vlastní cíl se definuje jako zajištění plné zaměstnanosti. Přijetí takového postoje neznamena nic menšího než odmítnutí základů evropské tradice politické společnosti, jejích hodnot svobody, rovnosti a dalších svobod.

x x x

Současné mírové a odzbrojovací nálady, jež nápadně opomíjejí hrozící nebezpečí totalismu, jsou očividně pouze vrcholem ledovce. Jeho základem je uvolnění evropské tradice. Velice důležitou částí tohoto základu je, jak se ukázalo, oslabení politické oblasti jako nezávislé sféry svého druhu. Politika byla v Evropě původně pojata jako veřejný prostor svobody a rovnosti. Politický prostor je veřejným prostorem, kde se každý občan může ukázat, prokázat svou občanskou ctnost svými slovy a skutky. Takovým způsobem došlo k ustavení velmi důležité rovnováhy mezi svobodou a rovností. Bytostný charakter rovnosti, který náleží k politice, její neustálá otevřenost každému občanovi, se na druhé straně vyvažuje individuální svobodou, tj. vykázaním osobních vlastností projevovaných slovy a činy.

Obnovení politické sféry na evropském kontinentě počínajíc Francouzskou revolucí se vyznačuje jednostranným zdůrazňováním rovnosti ve srovnání se svobodou. Jde o příznačný rys všech novodobých evropských

a nejen evropských revolucí. Zdrojem této neblahé nerovnováhy moderní politiky je nepopíratelný vliv sociální otázky, tj. otrěsná skutečnost masové bídy. Rousseau a Robespierre hrozný jev choduby přikrášlili ideologicky jako "přirozené" dobro, jež spočívá v životě mimo společnost v protikladu ke zkaženému životu bohatců. Revoluce se poté logicky jevila jako osvobození tohoto zdravého jádra lidství k jeho určující úloze v nové, spravedlivé a dobré společnosti. Pozdvižení zbídalých mas k roli rozhodujícího faktoru společnosti mělo za následek povýšení elementárních lidských životních potřeb do politické sféry. Tak se velice důležitou součástí původní domény svobody stala oblast nutností. Jinými slovy, sféra svobody se začala směřovat s nutností. Tento osudný proces zdůraznil zejména Marx. Podle Marxe již není úlohou revoluce osvobodit lidské bytosti od jejich utlačování druhými, nýbrž osvobodit proces života společnosti od otroctví chudoby a nedostatku, aby mohl dosáhnout stavu hojnosti. Tak se oblast politické svobody a rovnosti dostala pod silný vliv rovnosti ekonomické. U Marxe a v socialismu pak byla eliminována naprosto. Život uprostřed ekonomického blahobytu se stal nejvyšší politickou hodnotou, a tak došlo k ohrožení politického života jako takového. Soudobé mírové hnutí pak představuje vrchol uvedeného zlověstného vývoje, přesný výraz politicky nejzhorbnější nauky novověku, jež hlásá, že život je nejvyšší hodnotou a že proces života společnosti je určujícím smyslem a cílem lidského usilování.

Význam mírového hnutí lze mimořádně dobře rozeznat, srovnáme-li je se soudobým totalismem. Totalitní systém je umělé, jakéhoto společenského uspořádání, kde životní proces společnosti představuje

jedinou lidskou hodnotu. Životní proces se chápe jako nutný z hlediska nadlidských objektivních zákonitostí. Individuální život proto nemá žádnou nezávislou hodnotu. Životní proces společnosti, po-
jímáný jako nejvyšší dobro, je jediným měřítkem in-
dividuálního lidského života. Žít podle životního
procesu společnosti, která tvrdí, že se orientuje
výhradně podle objektivních zákonů tohoto procesu,
by tedy mělo znamenat, že jsme dosáhli nejvyššího
možného naplnění života, jako nejvyšší hodnoty. Mí-
rové hnutí, jež jedná z hlediska téhož nejvyššího
dobra, tj. života, se v důsledku uvedené eliminace
života politického stává přirozeným spojencem tota-
lismu, systému, jehož nezbytnou podmínkou je napros-
tá likvidace politické sféry.

Celosvětové rozšíření evropských koncepcí v prů-
běhu novověku, jako průvodní jev koloniální expanse,
způsobilo následné přenesení evropských problémů.
Vzdor rozmanitým původním tradicím se státní inter-
vencionismus, liberalismus a socialismus staly pro-
blémem celého světa. Celý tzv. třetí svět dnes vypa-
dá jako kolbiště uvedených koncepcí, kde sociální
otázka představuje mnohem důležitější faktor, než je
tomu v současných západních demokraciích. Mírové hnu-
té proto není v těchto oblastech bez odezvy.

Novodobé oslabení politické sféry proniknutím
ekonomických potřeb, jež porušuje niternou politickou
rovnováhu mezi svobodou a rovností ve prospěch rov-
nosti, a tak problematizuje veškerý význam politiky
jako založení a uchování svobody, se uskutečňuje sou-
časně a oslabením a vyloučením náboženství ve prospěch
ideologií a rozmanitých odrůd skepticismu. Srovnání
Americké a Francouzské revoluce je v tomto ohledu vel-
mi poučné. Úspěšný průběh Americké revoluce byl do

značné míry způsoben převažující puritánskou orientací amerických kolonistů. Nápadná střízlivost a psychologická rovnováha protestantských náboženství a jejich zdůrazňování autority svědomí výrazně přispěly ke vzniku lokální demokratické samosprávy před revolucí a spolu s ní zabránily možnosti vzniku teroru, který by nepochybně znamenal zkázu revolučního úsilí.

V případě Francouzské revoluce převládly mezi vůdčími revolučními postavami rovnostářské ideologie současně se zuřivým hněvem vůči tradičnímu náboženství. Násilné zavádění ideologických "náboženství" rozumu a nejvyšší bytosti příznačně doprovázela vina teroru v evropských dějinách dosud neznámého. Osudový svazek ideologie a teroru tak slavil svůj historický zrod.

V uvedené souvislosti se výjimečně jasně ukazuje rozdíl mezi náboženstvím a ideologií. Francouzské revoluční kultury byly filosofickým "dogmatismem", který byl lidu vnucován fanatickou, polovzdělanou vládnoucí menšinou. Neosobní filosofické pojmy rozumu a deistická dogmatika mohly být tehdy stěží akceptovány, neboť jim chyběl ústřední prvek náboženství, jímž je osobní důvěrnost smyslu života a světa. Ideologie tak poprvé ukázala svůj bytostný rys neosobního dogmatismu. Násilně vnucovaný filosofický dogmatismus byl druhem neosobního rovnostářství, které proto nikoho nemohlo skutečně oslovit - kromě svých autorů a jejich podpůrců. Avšak postupem času vliv ideologií krok za krokem vzrůstal. Hlavní příčinou tohoto vývoje byl narůstající počet lidí vyloučených ze společnosti nebo znejistěných ve svém společenském postavení. Takový pocit nejistoty se pochopitelně značně posiluje nebezpečím světové války, která je typickým jevem našeho

století. Současné mírové hnutí představuje spontánní artikulaci a vyvrcholení nejistoty člověka naší doby. Typická moderní nejistota byla způsobena jednak oslabením náboženství ideologiemi, jednak ohrožením politické oblasti ideologickým tlakem socialismu, liberalismu, státního intervencionismu a totalismu, nutících politiku k vykonávání pouhých administrativních funkcí. Uvedené historické tendence směřující proti intimní a veřejné svobodě vyúsťují ve vzývání života jako nejvyššího možného dobra. Celosvětové volání po míru jako vrchol tohoto zlověstného ledovce není tudíž ničím jiným než výzvou k odvrhnutí práva rozhodnout se pro svobodu přes všechna možná nebezpečí a rizika včetně tzv. "nutností".

V tomto nebezpečném období je na místě položit si otázku po možnostech perspektivní obnovy a oživení ideálů evropské a světové civilizace. V obecné poloze každý otřes nebo nebezpečí naznačuje způsob svého překonání. Svobodný politický prostor veřejnosti v některých zemích dosud stále existuje. Nicméně vzhledem k uvedeným přítomným okolnostem vyžaduje trvalé posílení základních evropských ideálů svobodného života vědomý existenciální přístup k životu a světu, přístup, který by působil jako nezbytný předpoklad prostoru svobody a rovnosti. Východiskem takového přístupu je bytostný otřes bezprostřední jistoty a významu; neustálá ochota otrást samozřejmostmi, jež jsou "dány" a na které jsme si zvykli. Tak lze uchopit možnost nechat být věci tím, čím skutečně jsou, nechat je vyjevit. Uchopit takovou možnost znamená být svobodný, být schopen jednat ze svobody, "osvobodit se od vázanosti k životu a naopak vázat život na něco svobodného, schopného převzít odpovědnost a respektovat odpovědnost, tj. svobodu druhých..." 3/

Soudobé mírové hnutí jasně ukazuje, jak obtížné je takové osvobození. Vědomí důsledků jaderné války přirozeně otřásá bezprostřední životní jistotou a všemi samozřejmostmi, jež jí obvykle doprovázejí a jsou přijímány jako "dané". Avšak v případě mírového hnutí se takový otřes počítuje jako ohrožení života, tj. ne jako bytostné otřesení životem jako nejvyšším lidským dobrem, jež by vyústilo v radikální zpochybnění života pro život jako nejvyšší kulturní hodnoty. Mírové hnutí je místo toho skvělým příkladem vášnivé obrany života pro život jako nejvyššího možného dobra. Logicky tak dospívá k obraně života za každou cenu, neboť taková hodnota, jakou je svoboda, je v této koncepci pouze druhotným hlediskem. Je proto přirozené, že svoboda jako postoj vyplývající z bytostného, radikálního otřesení životem pro život jako nejvyšším lidským dobrem musí jeho rozhodným obráncům připadat jako neuvěřitelná obhajoba smrti.

Toto ne právě populární hledisko, otřásající všemi samozřejmými předpoklady, je nicméně samotným zdrojem dějin, zřídlem evropské civilizace a celosvětově rozšířeného ideálu svobody. Veškeré pohodlí a zajištěnost života západní civilizace je paradoxně výsledkem původního pohrdání životem v otroctví a jeho požitky. Hmotné výtobytky života ve svobodě proto nelze bránit tím, že ve jménu míru odmítneme svobodu jako nejvyšší lidské dobro.

Neustálá pohotovost k radikálnímu zpochybnění všech daných "realit" znamená radikální odmítnutí všech ideologií a limine. Ideologie jako jednostranné dogmatické konstrukce, jež si osobují konečné vysvětlení veškerých skutečností našeho života a světa, jsou vumělkovanými příklady "daných" vysvětlení a významů, jež nás "přirozeně" obklopují během celého života.

Pro postoj svobody je naopak vyloučeno akceptovat jakékoli "dané" vysvětlení. Naopak vše stojí za to, by bylo otřeseno radikálním, bezohledným tázáním. Z hlediska takového postoje pouze věci tak, jak se samy jeví, zbavené všech předkládaných vysvětlujících klíšé, zasluhují, aby se k nim přistupovalo jako ke skutečnostem a pravdám. Jen takový postoj umožňuje svobodný život.

Mír, jenž by byl skutečně hoden lidské důstojnosti tedy není mír jakýkoliv. Rozhodně ne takový, který spočívá ve lpění na "daných", "přirozených" významech lidského životního cyklu. Na druhé straně neustálé napětí protikladů mezi životem pro život a životem ze svobody, napětí, ve kterém převládá život věnovaný svobodě, je vlastním zdrojem míru, jenž je vskutku hoden tohoto slova. Takový mír není absolutní oddaností životu a jeho udržování, nýbrž jeho velmi podmíněným přijetím, jež je omezeno přístupem kritické svobody k jakémukoliv "danému" významu.

x x x

Typická neurčitost teoretických východisek současných bojovníků za mír se ukazuje v závěru bestselleru Jonathana Schella *Osud Země*: "Před námi vedou dvě cesty. Jedna k smrti, druhá k životu. Zvolíme-li první, jestliže tupě odmítneme uznat blížící se vyhlazení a budeme-li neustále zvyšovat naše přípravy na jeho uskutečnění, pak se v důsledku toho staneme spojenci smrti a vše, co činíme, bude oslabovat naši připoutanost k životu: náš zrak, zaslepený vůči propasti, která se nám rozevřela pod nohama, se zakalí a poplete; naše vůle, zstrašená přemýšlením o možnostech, jak na takovém nebezpečném základě vystavět cokoliv trvalého,

ochabne; upadneme do otupělosti, jako bychom v přípravách na konec postupně odvykali životu." 4/

Blízkost vyhlazení, strach ze smrti, jsou stěžejné body připoutanosti k životu, jež je typická pro ideologii mírového, tj. odzbrojovacího hnutí. Ujišťuje-li Schell, že "náš zrak, zaslepený vůči propasti... se zakalí a poplete", a že "naše vůle zstrašená přemýšlením o možnostech, jak na takovém nebezpečném základě vystavět cokoliv trvalého, ochabne", 5/ patrně netuší, že to byla právě odvaha radikalizovat tzv. cestu vedoucí k smrti, jež zrodila naši civilizaci. Na počátku naší kultury a civilizace stála volba, volba svobody při riziku vyhlazení, ne nepodobná naší přítomné situaci volby. Mírumilovné rozhodnutí pro život bez rizika smrti je proto vzhledem k současné totalitní hrozbě volbou zotročení, tj. rozhodnutím, jež se očividně obrací proti naší civilizaci, rozhodnutím pro její naprosté vyhlazení.

Jaká koncepce života se nám předkládá, rozhodneme-li se pro tuto alternativu profesionálních zastánců míru? V takovém případě, slovy J. Schella, "jestliže odmítneme svou zkázu a své úsilí zaměříme na přežití, vyburcujeme-li se tváří v tvář nebezpečí a budeme jednat tak, abychom je překazili a staneme-li se tak pojecí života, pak se umrtvující mlha zvedne, náš zrak, jenž se již nepřemáhá, aby nemusel vidět to, co je zřejmé, se zaostří; naše vůle, jež nalezne bezpečný základ stavby, se obnoví; a opět budeme znovu vlastnit život." 6/

Schell zcela přesně vystihuje pravdu západního mírového hnutí, požaduje-li "zaměřit našim úsilím směrem k přežití". Přežití je klíčovým slovem mírových nálad přítomnosti. O jaký druh přežití však jde? Jona-

than Schell odpovídá s udivující a poučnou jasností:

"Je to, jakoby Freud pozoroval, že došlo k porušení rovnováhy mezi "nižší", animální a instinktivní přirozeností člověka, kterou náboženské a filosofické postavy našich dějin tolik opovrhovaly a které se obávaly jako síly, jež rozvrací lidský duchovní rozvoj, a mezi jeho "vyšší", racionální přirozeností, a to ve prospěch té posledně jmenované, a větší nebezpečí že proto nyní hrozí nikoliv ze strany nekontrolovaného, zběsilého instinktu, který láme omezující pouta rozumu a sebekontroly, nýbrž ze strany zběsilého rozumu, který utlačuje a ničí instinkt a přírodu. Člověk zjistil, že zběsilý rozum je mnohem nebezpečnější než zběsilý instinkt... pouze "nesobecký" rozum by se mohl zabývat myšlenkou na vlastní vyhlazení... nyní musí rozum sedět u kolenou instinktu a učit se pokoře vůči zázračné instinktivní tvůrčí schopnosti." 7/

Schellova interpretace Freuda je typickou ukázkou povrchnosti a neurčitosti, jež vytváří teoretický základ současných mírových hnutí. Freud neměl žádnou koncepci "zběsilého rozumu", nýbrž vytvořil pojetí "lidského instinktu agrese a autodestrukce" žijícího z "neštěstí" a z "úzkostné nálady" a čelící svému nesmrtelnému protivníku, instinktu lásky, Erotu. Podle Freuda není lidský rozum ničím jiným než sublimací nevědomého, instinktivního života. Nelze se proto domnívat nebo dokonce vyvozovat, že "rozum musí sedět u kolenou instinktu a učit se pokoře vůči zázračné instinktivní tvůrčí schopnosti." 8/

Nejnebezpečnějším nepřítelem lidstva je podle Schella zběsilý, "nesobecký" rozum, zabývající se myšlenkou sebezničení, a tak typicky utlačující a ničící instinkt a přírodu. Tato filosofie instinktu a přírody, transformovaná do konkrétního postoje míro-

vého hnutí, zní: současná rozhodnost Západu uplatňovat vůči sovětskému totalismu politiku jaderného odstrašení je ukázkou zběsilého, "nesobeckého" rozumu, zabývajícího se myšlenkami na sebevyhlazení, a tím utlačujícího a ničícího instinkt a přírodu.

V této souvislosti stojí za to poukázat na způsob vzniku Západní civilizace. První - velmi slabá - demokracie na světě, řecké Athény, se přirozeně ocitla v konfliktu se svým mocným, despotickým perským sousedem. Vzdorovat této supervelmoci se podle názoru mnoha Řeků rovnalo sebevyhlazení. Všichni Řekové však tento názor nesdíleli. Athény se svými spojenci odmítli uznat takovou realitu, rozhodli se bojovat a riskovat vlastní vyhlazení. Tehdejší situaci výjimečně jasně a xpozíravě vyložil původce řeckého vítězství u Maratónu, jež se stalo zdrojem sebeúcty naší civilizace: "Pro Athény teď nastává největší nebezpečí od časů, kdy vznikly... jedni chtějí bojovat, druzí nikoli. Kdybychom nebojovali, obávám se, že by nastaly veliké nepokoje, které by otřáslы bebedůvěrou Athéňanů natolik, že by se přiklonili na stranu perskou... přidáš-li se k mému mínění, budeš mít vlast svobodnou a tvé město bude prvním mezi městy řeckými. Jestliže však přijmeš názor těch, kdo se stavějí proti boji, dostane se ti pravého opaku výhod, které jsem ti vypočetl." 9/

Duchem Miltiádova postoje byl "nesobecký" rozum, který je schopen vydržet myšlenku a skutečnost reálného rizika sebezničení, a tak povznáší lidskou podstatu. Je to právě tento postoj, jenž vytváří jádro, samotnou esenci naší civilizace. Jde tu o ničení a utlačování instinktu a přírody?

Instinkt a příroda jako výchozí hledisko současného mírového hnutí se pojímá jako protiklad jakého-

koliv riskování důsledků, jež by znamenaly sebevyhlazení. Taková koncepce instinktivní přirozenosti, velebení všech zvířecích rysů, jež naše civilizace musela zkrotit, aby vůbec mohla existovat. Je proto zcela oprávněné, jestliže Schell konstatuje, že "instinktivní přirozeností člověka... náboženské a filosofické postavy našich dějin tolik opovrhovaly a obávaly se jí jako síly, jež rozvrací lidský duchovní rozvoj..."^{10/} Schell nicméně opomíjí dvě důležité skutečnosti. Nebyli to jen náboženští myslitelé a filosofové, kdo pohrdali animální instinktivní přírodou, charakterizovanou pudem sebezáchovy, nýbrž všechny význačné postavy dějin naší civilizace. Za druhé, "zběsilý" rozum, tak obávaný a opovrhovaný Schellem, je v zásadě samotnou substancí západní civilizace. Eliminovat z našich postojů riziko vyhlazení proto znamená eliminovat naši civilizaci, jejíž existence se právě v tomto riziku zakládá.

Účinným vzorcem současné mírové demagogie je průpověď Willy Brandta, že by nemohla existovat žádná práva, včetně lidských práv, jestliže by svět byl zničen. Tváří v tvář tak nápadnému důrazu na sebezáchovu za každou cenu by odpověď naší civilizace měla znít takto:

Nikdy v našich dějinách nebyla lidská a občanská práva ustavena, aniž se přitom riskovala vlastní sebezáchova. Naopak, riziko vyhlazení se ukazuje jako nezbytná podmínka těchto práv. Je pravda, že bez existence života by žádná lidská práva nemohla existovat, nemohla by však právě tak existovat bez lidského života, jenž se vystavuje nebezpečí vyhlazení. Akoaptovat Brandtovu průpověď znamená souhlasit se zničením kořenů naší civilizace.

Nedávno byl učiněn pozoruhodný závěr, ukazující, že duchovním základem mírového hnutí je "křesťanská mravní naděje vytržená ze souvislosti náboženské víry a sekularizovaná jako morální zvrát"; "morální naděje křesťanství" se tak "přenášejí ze svého historického domova do oblasti pesimistické a transcendentální víry a přeměňují se v šílenství masochistické sebekritiky všech důležitých sociálních institucí a všech struktur autority." ^{11/} Je zřejmé, že takto fungující morální zvrát je právě tak určujícím duchovním zdrojem socialismu a totalismu. Mnohé rysy těchto moderních fenoménů lze konstatovat v současném mírovém hnutí. Křesťanské kořeny uvedeného morálního zvrátu nicméně vysvětlují silnou účast křesťanů v mírových kampaních.

Zdá se, že morální zvrát není jedinou dostačující příčinou, jež by vysvětlovala současné mírové hnutí, přestože se ukazuje jako příčina nejhlubší. Rozhodně je společným jmenovatelem všech proudů, jež vytvářejí současné mírové organizace. Na druhé straně je třeba tyto tendence konstatovat a zkoumat, a tak vysvětlit mírové hnutí jako jeden z projevů dlouhodobé krize naší civilizace.

Morální inverze současného mírového hnutí je silně ovlivněna nápadnou neurčitostí a povrchností údajného spoléhání na nejlepší plody naší kultury. Na ukázkou opět Jonathan Schell: "E.M. Forster nám řekl: 'Jen spojovat!' Spojme se. Auden nám řekl: 'Musíme se vzájemně milovat nebo zemřít.' Milujme se vzájemně; jak v přítomnosti tak přes hranice smrti a narození. Kristus řekl: 'Přicházím, ne abych svět soudil, nýbrž abych jej spasil.' Nesoudme svět, ale spasme jej. Obnověním našich přerušovaných svazků s životem obnovíme své vlastní životy." ^{12/}

Co znamená např. spása světa v křesťanském smyslu, není pro Schella nikterak důležité. Jediným významem této směsice citátů je výskyt slov jako "spojovat", "milovat" a "spasit", jež jsou autorovi synonymní s životem, přesněji s nepřerušným životním cyklem. Taková intelektuální úroveň by se sotva mohla stát předmětem zájmu, kdyby nebyla tak vlivná, tak typicky vlivná v době hluboké krize naší kultury.

Konfrontace se způsobem myšlení a jednání, jenž je vlastní soudobému mírovému hnutí, poukazuje na nezbytnost jasné, jednoznačné odpovědi z hlediska rozhodujících hodnot naší civilizace. Požadovaná odpověď by neměla být jen výzvou k "základnímu posunu v morálních postojích, založenému v realistickém uznání tragických nezbytností politického jednání".^{13/} Takový fundamentální postoj by měl být mnohem spíše výslovně založen v samotném zdroji "tragických nezbytností politického jednání", tj. v otřesení všech "přirozených" samozřejmostí, jež otevírá závratnou propast lidské svobody existenciální volby. Skutečnost lidské svobody ukazuje, že instinkt a příroda jsou z hlediska důstojnosti lidského života záležitostí druhotného významu. Tento závěr vrhá ostré světlo na předpoklady současného hnutí za odzbrojení a mír. Vystavit veřejné kritice proticivilizační zabarvení těchto předpokladů je úkolem nezbytné solidarity otřesených, nicméně nezastrašených lidí, kteří vědí, že existují věci, jež jsou hodny obhajoby bez ohledu na všechny možnosti sebezničení.

Oprávdový mír může existovat jen ve svobodném světě, v lidském světě, jenž je neustále otevřen svobodě jako nejvyšší lidské hodnotě, nesrovnatelné se všemi přirozenými potřebami životního cyklu. Druhou možností je "mírový život" zotročení v totalitních systémech,

kde se velkoryse povoluje pouze určitý způsob uspokojení přirozených potřeb.

Jde o naši osudovou volbu, jež není v zásadě volbou novou, nýbrž naopak volbou nejstarší z hlediska zdrojů naší civilizace. Je proto stále přítomná, pokud naše civilizace trvá. Protagonisté této osudové hry vždy věděli a vědí, že třetí cesta neexistuje.

POZNÁMKY

- 1/ Grachus Babeuf, Projevy, články a listy, Praha 1954, str. 80
- 2/ John Maynard Keynes, The General Theory of Employment, Interest and Money, London 1949, str. 377-378
- 3/ Jan Patočka, Kacířské eseje o filosofii dějin, Vlastní glosy ke kacířským esejům
- 4/ Jonathan Schell, The Fate of the Earth, London 1982, str. 231
- 5/ Tamtéž
- 6/ Tamtéž
- 7/ Tamtéž, str. 156
- 8/ Tamtéž
- 9/ Hérodotos, Dějiny, VI, 109
- 10/ J. Schell, tamtéž
- 11/ John Gray, The Peace Movement and Moral Inversion, Salisbury Review 3/83, str. 10
- 12/ J. Schell, tamtéž, str. 230
- 13/ J. Gray, tamtéž, str. 11

Ideologická diverze proti NDR zesílila zvláště po rozhovoru generálního tajemníka UV SED E. Honeckera s tehdejším představitelem evangelické církve v NDR /která má daleko významnější postavení než církev katolická/ biskupem A. Schonherrem v březnu 1978. Tohoto setkání využily antikomunistické a antisocialistické síly k zesílení takových akcí a činností vůbec, která by pod rouškou upevnování míru fakticky vnášela do mysli lidí, zvláště mládeže, netřídní přístupy k výkonu vojenské služby, k upevnování obranyschopnosti /a to v době, kdy nastupovalo NATO zostřenější kurs/ apod. Především na půdě evangelické církve a mezi evangelickými věřícími se začaly konat různé tzv. mírové semináře, mírové týdny, mírové dekády aj., které tomuto cíli sloužily. Symbolem toho se stalo m. j. nosení odznaku "Meč a pluh", odpovídajícího soše sovětského sochaře Vučetiče před budovou OSN v New Yorku, ovšem pod zcela opačným smyslem, než tento dar sovětské vlády vyjadřuje.

Vznikly požadavky /v roce 1981/ k zavedení tzv. sociální mírové služby, která by nahrazovala vojenskou základní službu pro ty brance, kteří ji nechtějí vykonávat /až dosud mají možnost vykonávat službu v tzv. stavebních jednotkách, i proti těm se však uvedené požadavky staví/. Podobně došlo k požadavkům na odchod všech "okupačních jednotek". Výzvu k tomu uveřejnil v Berlíně farář R. Eppelmann. Došlo k zneužití mírových idejí v podobě organizování manifestace tzv. hnutí Meč a pluh na půdě jednoho z největších kostelů v Drážďanech i k jiným v podstatě protistátním akcím, jako o vánocích 1982 v Jeně apod. Na podzim letošního roku se chystá "Mírová dekáda 1983", která by se měla uskutečnit pod heslem "Frieden schaffen aus der Kraft der Schwachen"

/Vytvářet mír ze síly slabých/.
Pronikly zprávy i o zneužití na-
stávajících letošních oslav 500.
výročí narození reformátora
Luthera aj.

Konfrontační otázky,
Praha 1983, s. 39

Miloš Rejchrt, Poznámky k poselství 23. synodu
českobratrské církve evangelické

Synod se tímto dokumentem vydal na tenký led mírové problematiky. Snad bylo téma poselství vybráno proto, že pro mnohé členy církve se probíhající rozmístování jaderných střel stalo specificky naléhavou a bolestnou otázkou; nemohu se však ubránit dojmu, že synod zvolenou problematiku nezvládl, adresáty svého poselství utvrzuje v tradičních omylech a uvádí v nové. Nic na tom žel nemění ani skutečnost, že v tomto textu církev zaujala jednoznačně odmítavé stanovisko ke zbraním hromadného ničení a rozmístování jaderných zbraní, a že se tak poselství 23. synodu stává svým způsobem historickým zlomem, porušujíc kontinuitu úzkostlivého obcházení politicky ožehavých témat či konformity s oficiální politickou linií, jíž se po dlouhá léta prohlášení církevních orgánů vyznačovala.

Hned věta následující po pozdravu /"Shromáždili jsme se ve dnech, kdy milióny lidí na celém světě mají velikou starost, zda se podaří zabránit válečné katastrofě"/ je mystifikací. Což v současném světě s jeho Íránem, Irákem, Libanem, Salvadorem, Grenadou, Nikaragou, Kambodžou, Angolou, vzdušným prostorem Dálného východu atd. neprobíhají válečné katastrofy dnes a denně? Jaké je kritérium, podle něhož hrůzy současného světa nejsou válečnou katastrofou? Kde je bod, kdy se kvantita masakrovaných, mrzačených, znásilňovaných mění v kvalitu válečné katastrofy? Či snad rozhoduje, kde se ty hrůzy dějí a zda postihují právě nás? Což vedle miliónů privilegovaných,

kteří mají starost o to, zda se podaří zabránit válečné katastrofě, nepatří do našeho světa milióny těch, kteří mají starost, kdy už ty katastrofy skončí?

"Zápas o mír se stal v posledních letech a měsících velice aktuální", zní další věta. "Zápas o mír" by křesťané měli buď vůbec vypustit ze svého slovníku, anebo s tímto slovem zacházet jako s pojmem sekulárním a relativním, nikoli jako se zaklínadlem, jehož vyslovení zaručuje příslušnost k říši Světla. Vždyť pokud jde o pokoj Boží, o ten zápasit nelze, ten je nám dán a zůstaven /Jan 14,27/; blahoslavení jsou jeho činitelé, ne bojovníci. Pokud jde o mír světa, zajisté "když zvítězí ti, kteří bojovali za spravedlivější věc, je pro každého nepochybné, že takové vítězství je potěšitelné a že nastal mír žádoucí. To jsou hodnoty a jsou to nepochybně Boží dary" /A. Augustin, O obci Boží, kniha XV., kap. 4/. Leč meritum věci je "mír žádoucí" a "zápas o mír" ještě nic nevyovídá o jeho žádoucnosti. Zajisté všichni zápasí o mír a ani dnes netřeba zpochybňovat mírové úsilí kohokoliv. "Každý člověk totiž hledá pokoje, i vedeli válku... Vždyť ani ti, kteří chtějí zmařit mír, ve kterém žijí, nemají mír v nenávisti, ale touží ho změnit po svém. Nechtějí tedy, aby mír nebyl, ale aby byl takový, jaký chtějí" /A. Augustin, O obci Boží, kniha XIX., kap. 12/. Kdo zápasí o mír, nebojuje proti válce, ale proti tomu, kdo chce, aby mír byl jiný, než chce on. Zápas o mír tedy není žádná "svatá válka", zápas světla proti tmě, zápas míru proti nemíru, nýbrž zápas někoho proti někomu, zápas zastánců jedné kvality míru proti zastáncům jiné kvality.

"Spojují se v něm lidé věřící i nevěřící, křesťané i nekřesťané, muži i ženy, mládež i lidé zralého věku a všech oborů lidské činnosti. Uvědomujeme si, že jde i o naši věc" - pravě dokument dále. Má-li se "zápas o mír" stát mou věcí, budu se nejprve ptát, jaká je kvalita onoho míru, o nějž se zápasí. Potom se otáží, zda se ten zápas vede prostředky přiměřenými svému cíli. Až zjistím odpověď, nevyklučuji, že se spojím s některými věřícími i nevěřícími, křesťany i nekřesťany, ba i muži a ženami atd., pokud jejich cíle a prostředky budou odpovídat těm mým. Přihlašovat se k zápasu o mír a nevyomezit kvalitu míru a způsob zápasu znamená nezkušovat duchů, event. kupovat zajíce v pytli.

"Spolu se statisíci lidí dáváme najevo přání žít v míru a odmítáme zbraně hromadného ničení, zvláště vývoj, výrobu, zkoušky, rozmísťování a použití jaderných zbraní jako zločin, jako projev hříchů" - říká se dále. Příslovce "zvláště" připouští, že zbraněmi hromadného ničení nejsou jen zbraně jaderné. Posud ČCE tyto zbraně principiálně neodmítala, pouze kauzálně ústy některých více či méně kompetentních představitelů odmítala přípravu některých druhů těchto zbraní v některých zemích. Tentokrát církev zaujala postoj principiální a velmi důsažný /podotýkám, že jej nesdílím/. Na představitele církve, kteří jsou povinni usnesení synodu respektovat, bylo naloženo obrovské břemeno; jsou nyní služebně povinováni přínejmenším nepřipojit se k souhlasu s rozmísťováním jakýchkoliv zbraní hromadného ničení na našem území a přínejmenším morálně povinováni neodepřít zastání těm, kdo pro odmítnutí svého souhlasu či projev ne-souhlasu s rozmísťováním jaderných zbraní na území

ČSSR jsou či budou postiženi, neodepřít svou solidaritu těm, kdo odmítají zbraně hromadného ničení /mezi něž právem počítají všechny moderní zbraně/, odmítají i vojenskou službu. Každý, kdo se podílí na vývoji, výrobě, zkouškách a rozmísťování zbraní hromadného ničení, zvláště jaderných, je označen za podílníka na zločinu. Mnozí se budou touto kvalifikací cítiti napadeni, jiní usvědčeni/kdo z nás se více či méně zprostředkovaně nepodílí na vývoji, výrobě atd. ničivých zbraní? - Chodíme přece do práce, někdy přímo do zbrojovky či do lesa, který se má vykášet, aby bylo místo na rakety, ohodíme na vojnu, platíme daně, event. podepisujeme plný a bezvýhradný souhlas se zahájením přípravných prací na rozvinutí raketových komplexů, protože to po nás chtějí a my měli doposud dojem, že to je jenom verbální daň císaři, kterou doposud bez odporu platili i církevní představitelé/. Někteří se rozhodnou na zločinu se dále nepodílet. A ti všichni se právem budou dovolávat stanoviska československé církve evangelické. Věděl synod o tom, jak důsažný krok učinil? Ponese synodní rada svůj závazek jako břímě rozkošné a lehké? Nebo bude hledět co nejrychleji se z něho vyvléci a větu o odmítání zbraní hromadného ničení potichu zbaví její závaznosti, event. ji prohlásí za redakční lapsus? Uvidíme. Jedno se mi zdá jisté: představitelé ČCE jsou povinni hájit stanoviska synodu a členové církve /i ti, kteří stanoviska synodu nesdílejí/ jsou povinni hájit zásadu, že synodní rada dobře činí, když stanoviska synodu hájí a nedobře činí, když se jich vzdává. V této věci přislíbují synodní radě ČCE svou loyální podporu.

Formulace "odmítáme... jako zločin, jako projev hříchu" není zdařilá. Lze odmítnout zbraně, lze

v nich rozeznat projev hříchu. Ale odmítnout projev hříchu? Je-li hřích to, co v křesťanské úvaze o zlu je, bude případným postojem vůči hříchu odmítání jeho projevu?

"Zamýšleným rozmístěním nových typů zbraní v evropských zemích se prudce zvýšilo nebezpečí konfliktu, který by znamenal nejen naprosté zpuštění a konec Evropy, nýbrž přímo démonské popření Božího stvořitelského záměru", stojí v poselství dále. Někteří současní křesťané se domnívají, že v Evropě nedošlo od II. světové války k vojenské konfrontaci mezi bloky právě díky existenci sovětského a amerického jaderného potenciálu; rovněž poukazují na to, že v těch oblastech světa, kde nehrozí nasazení jaderných zbraní, zuří permanentní války. I v argumentaci obou stran rozmístujících v Evropě rakety nacházíme tvrzení, že právě jejich zbraně nebezpečí konfliktu snižují. Je ovšem možné, že rozmístění nových typů jaderných zbraní nebezpečí konfliktu zvýší, ale není to nesporné. Rovněž tak je možné, že by jaderný konflikt v Evropě znamenal konec Evropy. Nevy-slovuje tu církev soudy v oblasti, kde by měla ponechat názorovou pluralitu, protože nemá po ruce žádná spolehlivá kritéria, jimiž by správnost svých soudů mohla měřit? Teologická výpověď o démonském popření stvořitelského záměru je zařazena do poněkud nešťastné souvislosti, jako by oním démonským popřením byl výhradně virtuální jaderný konflikt s následným zničením Evropy, a ne třeba již pokus kohokoliv učinit člověka k obrazu svému.

"Mnoha lidí se zmocňuje rezignace, strach, cynismus a pocit nevyhnutelného osudu. Ale ve víře ve věrné milosrdenství Stvořitele smíme přesto sloužit druhým k důvěře a naději". - Rezignace, strach, cy-

nismus a fatalismus. jsou zajisté v našem prostředí náramně pa-trné, nikoli však teprve od doby, kdy začaly raketové dostihy /naopak, obecné povědomí u nás v souvislosti s euroraketami podléhá katastrofickým náladám nesrovnatelně méně než veřejné mínění v zemích západní Evropy/. Nezdá se mi případné, když o strachu, rezignaci atd. mluvíme tak, jako by to byla věc těch druhých, zatímco my "smíme sloužit v důvěře a naději" a "věříme, že do osudu světa zasahuje Boží láska, obětavá a bezbranná, a přece vítězná v přítomném vzkříšeném Pánu". Přece na současném stavu národa má i církev svůj podíl. O vítězné lásce sice mluvíme, ale jestli v ni věříme, to nevím. Spíš asi ne. Přece po ovoci bývá poznán strom; stanoviska a počiny církve posledního desetiletí ve veřejné sféře rozhodně nešíří víru, naději a lásku, ale právě rezignaci, strach, cynismus a fatalismus /komu se zdají tato slova příliš silná, ať si přečte dopis synodní rady z 11.2.1972 nebo v podstatě kterékoliv prohlášení Křesťanské mírové konference, jejímž kolektivním členem je i ČCE, jsouc k setrvání v této organizaci vedena v nejlepším případě fatalismem/. Kde jsme svými slovy i činy usvědčeni z nevěry, nedušujeme se, že věříme. Čiřme ovoce hodné pokání.

"Jsme stále přesvědčeni, že skutečné bezpečnosti bude možno spolehlivěji dosáhnout cestou rovnoměrného snižování výzbroje, než jejím zvyšováním." - Ač snižování výzbroje je provázáno jistě žádounějšími jevy než zvyšování, "skutečná bezpečnost" není jen a především důsledkem snížení zbrojních potenciálů, nýbrž je podmíněna řadou faktorů: existencí expanzivních nacionalismů a mesiánských ideologií, strukturou moci a její kontrolou, povahou společenské smlouvy, pevností právního řádu, duchovním klimatem společnosti a jejím hodnotovým systémem, způsobem řešení

vnitrospolečenských tenzí a konfliktů atd. Je škoda, že tyto předpoklady míru synod opomenul, ač právě zde je práce /řekněme "práce drobné"/ mnoho a dělníků málo.

Jistě je správné, nabádá-li synod ke "smíření ve vztazích k lidem kolem nás" a vybízí k "sebezapření, úctě a snášenlivosti k druhým" "uprostřed rozvratu nejvzácnějších lidských svazků, mezi mužem a ženou, mezi rodiči a dětmi, uprostřed bezohledné honby za vlastním uspokojením a prosazením", a jistě je to i část správné odpovědi na otázku, co můžeme pro mír a skutečnou bezpečnost udělat. Z celého poselství však číší úzkostlivá snaha vyhnout se připomínce jiné roviny existence než roviny individuálního života a individuální etiky. Není tu ani slovo o tom, co může a má dělat křesťan v politické oblasti; jako by politickou odpovědnost jednotlivého křesťana vzala na sebe církev, uplatnila ji stanoviskem k zbrání hromadného ničení a jednotlivému křesťanu ponechala přístup k politické sféře buď skrze sebe, nebo modlitbou: "Mysleme a porozuměním na ty, kdož mají těžkou odpovědnost za svět, a nezapomínejme na ně prosit všemohoucího Boha". Jistě poselství nekřivdím, když vysvětlím, že těmi, kdo nesou odpovědnost za svět, se míní státníci, nikoli jednotliví křesťané, kteří odpovědnost za svět nenesou a do politiky se nemají míchat.

Právě ve veřejné sféře se českobratrský evangelík setkává s agresivními požadavky na vyslovení stanoviska, zde je nejčastěji vháněn do konfliktů se svým svědomím, zde zastává pravdu nebo podléhá lži, zde prokazuje poslušnost Pánu nebo se klaní cizím Bohům. A v této oblasti ponechává církev své člany

bez pomoci, bez pověření a vůbec bez náznaku toho, že o této sféře života ví. Obdobně i v části, kde se poselství jednou dlouhou a jednou krátkou větou vyrovnává s ekologickou problematikou, je jedinou radou ptát se "zda na tom všem nemáme podíl svou netečností a sobectvím, ve kterém i my myslíme jen na opatření vyšší a vyšší životní úrovně". Politický rozměr ekologické problematiky, ve kterém jediné lze ekologické záležitosti účinně řešit, je opět vynechán a jako řešení se doporučuje osobní skromnost a nenáročnost.

Postrádám v poselství připomenutí jinakosti míru pozemské obce a míru Božího a varování před neblahým povyšováním lidského míru na nejvyšší hodnotu. Jak aktuálně dnes znějí právě do neutuchajícího křesťanského mluvení o míru slova Augustinova: "To jsou hodnoty a jsou to nepochybně Boží dary. Pak-li se zanedbají větší hodnoty, týkající se nebeské obce, kde bude bezpečné vítězství ve věčném a naprostém míru, a dychtí se po hodnotách těchto tak, že jsou buďto pokládány za jediné, nebo že jsou milovány víc než ty, které jsou jmi za vyšší, pak to má nutně vzápětí nové neštěstí i zvýšení neštěstí dřívějšího" /A. Augustin, O obci Boží, kniha XV., kap. 4/.

x x x

Závěrem předkládám návrh, pro který bych hlasoval, kdybych byl synodál:

Bratři a sestry,

v poslední době jste mnohdy podepisovali protesty proti rozmístění jaderných zbraní v západní Evropě a krátce poté souhlas s připravovaným

rozmístováním těchže zbraní v naší zemi. Víme, že mnohé z vás tato záležitost bolestně zaměstnává; chceme proto společně jako církve ohledat východiska, z nichž by mohlo vycházet vaše rozhodování jako údu jednoho těla.

Hlásíme se ke starému pravidlu pospolitého křesťanského života, podle něhož má být ve věcech podstatných jednota, ve sporných svoboda a ve všem láska. Otázku rozmístění raket řadíme do té oblasti, kde víra nevyklučuje zaujetí stanovisek rozrůzněných a protichůdných, kde tedy je na místě svobodné rozhodnutí před Boží tváří v poslušnosti hlasu svědomí. I rozličná stanoviska církví i jednotlivých křesťanů ve světové ekuméně k otázce raket ve východní a západní Evropě napovídají, že z jedné a téže víry mohou vyplynout rozdílné pohledy na věc. Otázka rozmístění těch kterých zbraní je sporná a k jejímu jednoznačnému zodpovězení nejsme kompetentní.

Zastáváme stanovisko, že "živá církve posiluje mravní základy spořádaného a spravedlivého státu, ale tato posila pramení ze strážné služby církve nad čistotou svědomí a právního řádu, nikoli z okázalého vlastenectví a z bezvýhradného souhlasu s tím, co stát dělá" /J. L. Hromádka/. Vycházejíce z tohoto stanoviska, máme za to, že v otázkách sporných je křesťan povinen poslouchat hlasu svého svědomí a proti němu jednat nesmí. Kdo dojde v nezastupitelné odpovědnosti na základě svého svědomí k závěru, že má ten či onen dokument podepsat, je povinen tak učinit. Kdo zjistí, že mu svědomí velí nepodepsat, ten podepsat nesmí. Ty, kteří podepsali něco, co jejich svědomí odporuje, napomínáme i povzbuzujeme: "Jdi a nehřeš více". Ty, kdo se zachovali podle svého svědomí, ač se tím vystavili protivenství, chválíme a povzbuzujeme:

"Práce vaše není daremná v Pánu". Současně vás prosíme, abyste strážnou službu církve nad čistotou svědomí naplňovali všude tam, kde žijete a pracujete. Církev vám v tom chce pomoci tím, že pověřila synodní radu, aby s příslušnými státními orgány projednala všechny případy nátlaku na svědomí, o kterých se od vás dozví. Podobně dbejte na čistotu právního řádu v našem státě, podporujte jeho dodržování, braňte jeho nedodržování a spojujte své úsilí s úsilím všech, kdo mají tentýž cíl. O případech porušení práva, kdy se instanční cestou nedosáhlo nápravy, rovněž informujte synodní radu. Jsme přesvědčeni, že tato dvojí strážná služba církve přispívá k takové podobě světa, v němž "spravedlnost a pokoj dají sobě políbení".

S apoštolským napomenutím "ve všem se chovejte jako Boží služebníci" /II. Kor. 6, 4-10/ a s adventním pozdravem "Pán blízko".

listopad 1983

Západní Evropa... rozvíjením hospodářsko-kulturních vztahů, podepsáním helsinského Závěrečného aktu z roku 1975 postupně získala věhlas vysloveně mírumilovné síly, jež svým vlivem pronikala do řad dělnického národně osvobozenického a komunistického hnutí a velkou měrou se podílela na vnitřní erozi socialismu v Polsku a jiných zemích. /str.87/

Pod rostoucím tlakem protiválečného hnutí se západoevropské vládnoucí kruhy nepřestaly hlásit k politice uvolnění a odzbrojení. Dělalý tak rovněž z obavy, že kdyby otevřeně přešly na pozice studené války, přešli by ti, kdo jsou proti ní, ke komunistické straně jako důslednému obhájci míru a uvolnění. /str.98/

Uvědomujeme si, že v dnešním míru, v jeho obsahu stejně jako ve formě, najdeme mnoho jedovatých zplodin a buržoasních a imperialistických příměsí. Nicméně to není důvod pro to, abychom jím pouze opovrhovali, abychom mu nedali přednost před válkou v situaci, kdy ho momentálně není možno nijak podstatně vylepšit a zdokonalit. /str.99/

Vůdcové sociálně demokratických stran se obezřetně a chytře přemístili na pozice míru. K obratu... je inspirovaly a vedly obavy z možného sblížení všech, kteří si přáli mír a dožadovali se míru se Sovětským svazem a komunistickými stranami jako jedinými důslednými a opravdovými obhájci míru. Strategickým "vlevo bok" sledovali postranní cíl dobýt terén míru "okupovaný" socialistickými státy a vybudovat na tomto terénu druhou mezinárodní konkurenční sílu, jež by, po příkladu vnitřní politiky F. Mitteranda ve Francii, pod svými prapory shromáždila všechny ty, kdo neměli rádi ani Američany ani Sověty, ani komunisty, ani reakcionáře. Mírové hnutí v Evropě

a v jiných zemích mělo podle představ buržoasních politiků tohoto typu demonstrovat schopnost Západu pozitivně řešit problém míru. V jeho čele nestáli totiž ani dělníci ani komunisté. /str.104/

Neutralismus staví podle francouzského sociologa Edgara Morina Evropu před volbu válka nebo zotročení, přesně v souladu s lidovým rčením "lepší být živým psem než mrtvým člověkem". Morin odsuzuje takový pacifismus a koncipuje nový bojovný pacifismus, jež se nebude bát podstoupit riziko smrti ve jménu svobody a míru, což předpokládá nelítostný a nesmiřitelný boj proti totálním režimům ve východních zemích. /str.106/

Hnutí za odzbrojení není subjektivně namířeno proti hlavním původcům politiky zbrojení. Nemůže tedy vykonávat příslušný a dostatečně účinný tlak ani proti USA ani proti NATO, ani proti vlastním vládám. Bude se rozptylovat v množství drobných akcí, jež nepřinesou žádné opravdové řešení problémů zbrojení. Výsledkem hnutí nemůže být postižení hlavního cíle současné etapy boje za odzbrojení - znemožnění instalace amerických raket středního doletu v Evropě.

Leďaže by se ideově politická úroveň podstatně zvýšila a na základě vlastních zkušeností by lidové masy dospěly k poznání nezbytnosti boje nejenom proti důsledkům, ale i bezprostředním příčinám politiky zbrojení. Takové poznání by vykrytalizovalo v jasnou volbu ve prospěch mírumilovných vlád a režimů. Taková volba by ovšem měla přijít dříve než bude pozdě, než dojde k instalaci raket, jež upevní moc militaristických sil tak, že k jejich oslabení bude třeba mobilizovat daleko větší síly, než jaké se integrovaly v hnutí před rozmístěním amerických raket. /str.107/

Ján Zvada, Dialogy

Robert Daněk, Vstříc roku 1984

Jak komunističtí míroví křesťané naplňují Orwellovu vizi.

- OBSAH: 1/ Ukázky z publikace B. Hnízdo, Válka, mír
a křesťanství
2/ Stať Manichejský mýtus: komunismu
3/ Ukázky z publikace Teologická motivace
v dvacetileté práci KMK
4/ Stať Manichejské křesťanství dneška

Bohumil H n í z d o : Válka, mír a křesťanství

/vyd. Horizont, nakladatelství Socialistické akademie
ČSSR, Praha 1981, str. 136/

Úvod

Otázky odvrácení světové termonukleární války a upevnění sociálně spravedlivého, demokratického, trvalého světového míru jsou právem považovány za "osudové" otázky současně třídně rozděleného světa. Není proto nikterak náhodné, že se staly předmětem teoretického zájmu, ideologické konfrontace i politické praxe obou protikladných světových společenských systémů - socialistického a kapitalistického. /5/

Základní příčinou rozdílných přístupů věřících a marxistů k válce a míru je diametrální odlišnost a vzájemná neslučitelnost křesťanské a marxistickoleninské teorie války a míru. /6/

Z křesťanských organizací působících v naší republice, které se slepě nepodřizují názorům církevních centrál a naopak se od těchto názorů odklánějí, pokud jde o otázky boje za odvrácení světové války a za prosazení mírového soužití, podporují zahraniční politiku Sovětského svazu i našeho státu, solidarizují se s národy bojujícími za své osvobození atp., je nutno uvést Křesťanskou mírovou konferenci a sdružení katolického duchovenstva Pacem in terris. /7/

I/1. Válka a mír v prvotním křesťanství a v biblické zvěsti

Marxismus-leninismus nepopírá, že na prvotním dějinném stupni docházelo k ozbrojeným střetnutím mezi příslušníky jednotlivých rodů a kmenů. Příslušník cizího rodu, kmene, nebyl tehdy ještě zdaleka odlišen od jiných živých tvorů, od zvířat, z jejichž říše se člověk teprve začínal vymanovat. Uvedená ozbrojená střetnutí mezi rody a kmeny byla způsobem existence těchto pospolitostí, neodmyslitelnou součástí jejich pracovní činnosti. /8/

Válku nelze totiž redukovat jen na ozbrojené násilí a ne každý projev ozbrojeného násilí je válkou. Válka je specifickou formou ozbrojeného násilí, jež má třídně politický charakter a třídně politický obsah. /9/

Biblické výroky o válce a míru svou nejednoznačností, vzájemným popíráním, protikladností a neurčitostí skýtají dnes vhodné ideové argumenty jak pro křesťanskou apologetiku sociálně nespravedlivých válek, tak i pro křesťansky pacifistický přístup k míru

a mírovému soužití. /17/

I/2. Protikladnost marxisticko-leninské a křesťanské teorie války

Tomistická křesťanská koncepce války a míru přetrvala v určité podobě až po dnešní dny. I v současnosti zastávají církevní ideologové názor, že příčiny války spočívají v porušené rozvnováze lidského řádu, což je údajně důsledkem "prvotního hříchu", znemožňujícího odstranění války. /19/

Křesťanská náboženská ideologie je jako prokletím provázena svou vnitřní rozporností mezi proklamovanou "mírumilovností" a militantností. Tím si křesťanství vytváří ideologické předpoklady pragmaticko-instrumentálního nakládání s válkou v intencích vykořisťovatelů. /20/

Katolická církev utopicky sází na možnost harmonizace třídních protikladů na bázi kapitalistických poměrů. Nesmí nás plést pokusy křesťanství a církve vydávat se za jakéhosi naddějinného arbitra... /21/

Mezi oběma uvedenými koncepcemi války existuje zásadní protikladnost, jejímž nejhlubším zdrojem je vzájemná nesmiřitelnost a neslučitelnost vědeckého světového názoru a nevědeckého, křesťanského náboženského světového názoru. /21/

Křesťanští teologové a filosofové zpravidla spatřují původ války nikoli v určitých sociálně ekonomických poměrech společnosti, ale přičítají vznik válek mimolidským, supranaturálním, nadpozemským činitelům. Mystifikace původu války představuje jeden z příznačných rysů křesťanské teorie války. /22/

V realistických hlasech představitelů křesťanských církví lze sice nalézt myšlenky o tom, že mír ohrožuje rasová diskriminace, ekonomická nouze, chudoba, hlad, vykořisťování a duchovní zaostalost, nenajdeme však ani zmínku o tom, kdo, který společenský systém je tím vinen, tím méně potom výzvu k jeho revolučnímu odstranění. Jen zcela ojediněle můžeme v křesťanství zaznamenat názory odhalující skutečné viníky válečného nebezpečí, jako tomu bylo např. na konferenci zástupců všech náboženství v SSSR v Zagorsku v červenci roku 1969: "Je naším názorem, že hlavní příčinou dnešního mezinárodního napětí je úsilí imperialistických kruhů o hospodářskou a politickou nadvládu..." /22/

V polemice s křesťanským výkladem původu a příčin vzniku válek J. Celko oprávněně připomíná: "Žádné nadpřirozené síly ani křesťanský bůh neexistují. Proto například nemůže zastavit ani válečné záměry současného imperialisty..." /22/

Zakladatelé marxisticko-leninské teorie dokázali, že válka je sociálně ekonomicky determinována a že je historicky přechodným jevem, který neznamená současně se vznikem společnosti a není ani zákonitým průvodním jevem všech sociálně ekonomických formací, ale pouze třídně vykořisťovatelských společenských řádů. V předtřídní společnosti války neexistovaly. Války nebude znát ani beztřídní komunistická společnost. Cílem komunistického hnutí je odstranění sociálně ekonomických příčin vykořisťování člověka člověkem i vyhlazování člověka člověkem. /22-23/

Marxismus-leninismus klade při objasňování podstaty války důraz i na pochopení dialektické jednoty vnitřní a zahraniční politiky. Jaká je vnitřní politika daného státu, taková je v podstatě i jeho politika zahraniční. /25/

Marxismus-leninismus spatřuje ha rozdíl od křesťanské teorie války podstatu války v politice, v třídně antagonistických, nesmiřitelných rozporech a v jejich násilném řešení. Nepřítomnost třídně politických hledisek v křesťanské teorii válek neumožňuje ani volbu adekvátních hodnotících kritérií války. /26/

V současnosti, jak připomíná V. Vyšehradský, stojí před katolickou církví, Vatikánem i papežem a celou hierarchií dvě možnosti: "postavit se čestně a poctivě k úsilí... všech mírumilovných a protimperialistických sil za vytváření skutečně humanistické, spravedlivé společnosti, nebo pokračovat dál v pokrytecké, nelidské, nepoctivé hře, kterou po staletí hráli s osudy národů." /31/

I/3. Křesťanské učení o spravedlivých a nespravedlivých válkách

Pro křesťanskou ideologii a církev je příznačné, že v celé své dvoutisícileté historii vystupovaly a dodnes vystupují převážně jako ideologie a instituce konzervativní, reakční, antiemancipační. /36/

Je známo, že náboženský, církevní a politický klerikalismus jsou připraveny hnát v zájmu zachování imperialistického panství ve světě do válečných střetnutí stejně, jako je vehaly do obou světových válek. /36/

Mezi představiteli církve i mezi klerikálními antikomunisty nacházíme v současnosti stoupence použití jaderné války proti socialistickým zemím i za cenu ohrožení lidské civilizace. Nicméně tváří v tvář eventualitě globální termonukleární války si střízlivější a realisticky smýšlející církevní ideologové uvědomují, že válka v žádném případě nemůže sloužit jako prostře-

dek k udržení a rozšiřování historicky překonaných společenských struktur. /37/

Rozmach protiválečného hnutí v pořálečném třicetiletí, permanentně iniciovaný a podporovaný Sovětským svazem a ostatními zeměmi socialistického společenství, našel mj. kladnou odezvu jak u prostých věřících, tak i u části církevních kruhů. /37/

Konstatujeme-li, že v současné třídně diferencované společnosti mají pojmy spravedlnost, právo, humanismus, svoboda, třídní charakter, ještě to neznamená uznání subjektivního výkladu uvedených pojmů. Vyloučení subjektivismu a relativismu v jejich chápání vyžaduje přistupovat k nim konkrétně historicky a z pozice pokrokové třídy v dané době. /39-40/

Máme-li určit třídní charakter dané války, předpokládá to ujasnit si historickou epochu, v níž válka vznikla a probíhá, z jakých příčin, důvodů vzniká, které třídy válku vedou a jaké je jejich dějinné poslání v dané epoše, jaké ekonomické a politické cíle válka sleduje, jaké politiky je válka pokračováním. Zkoumání tohoto ideového reflexu je nesmírně náročný úkol, neboť u reakčních vykořisťovatelských tříd dochází k záměrnému překrucování skutečného stavu věcí. Poznat třídní cíle války vyžaduje rozlišit fiktivní cíle od cílů skutečných... /40/

Z hlediska třídního charakteru války rozlišují marxisticko-leninské teorie a komunistické hnutí dva sociálně protikladné druhy válek: 1. války pokrokové, revoluční, osvobozenecské, sociálně spravedlivé, 2. války reakční, kontrarevoluční, dobyvačné, sociálně nespravedlivé. /40/

U pojmů "obranná" a "útočná" válka existuje možnost záměny třídně politického hlediska vojenskostrategickým, u pojmů "spravedlivá" a "nespravedlivá" válka nesmíme zaměnit třídně politické hledisko hlediskem právním a etickým. /41/

Na rozdíl od křesťanské ideologie marxisticko-leninská teorie zahrnuje i typologii sociálně spravedlivých válek, mezi které v současnosti zahrnujeme: 1. války na obranu socialistického zřízení před vnější imperialistickou agresí, 2. války národně osvobozenecské, vedené utlačenými národy proti národnostnímu a koloniálnímu útlaku, 3. revoluční občanské války vykořisťovaných tříd proti jejich vykořisťovatelům. Pokud jde o typy sociálně nespravedlivých válek, rozeznáváme: 1. války imperialistických států proti socialistickým zemím, 2. války imperialistických států proti koloniálním národům, případně bývalým koloniálním zemím, 3. války mezi imperialistickými státy, 4. kontrarevoluční občanské války vykořisťovatelů proti revolučním

vykořisťovaným třídám ve vlastní zemi. /42-43/

Nebezpečí třídního subjektivismu v přístupu k hodnocení válek je u reakčních tříd značné. Prostředkem k vyloučení netřídního přístupu k válce a subjektivismu je zaujetí hodnotícího postoje té třídy, která v dané epoše objektivně plní úlohu třídy nejpokrokovější a nejrevolučnější, která v důsledku svého společenského postavení je objektivně nositelkou sociálního pokroku. /42/

Proti netřídnímu, abstraktnímu přístupu k válce a mírovému soužití se vyslovil i T. Trávníček: "Pochopit třídní přístup k principu mírového soužití je nezbytným východiskem pro jakoukoli ofenzivní mírovou politiku kteréhokoli z nás. Jinak bychom vcházeli na pacifistická pojetí mírového soužití a mírové politiky." /43/

II/1. Krize války a její odraz v křesťanství

Mezinárodní komunistické hnutí v celém poválečném období kategoricky odmítalo a nadále energicky odmítá militantní postoje válečných dobrodruhů imperialistických států, nezřídka podporovaných i křesťanskými militantními ideology a klerikálními politiky a burouje všechny pokrokové, demokratické mírové síly do boje proti světové termojaderné válce, na její odvrácení a vyloučení ze života společnosti. /45/

Příčinu krize termonukleární války je nutno spatřovat v procesu světové proletářské revoluce, která zejména v posledních desetiletích vyvolala takové změny v poměru sil mezi kapitalistickou a socialistickou společenskou soustavou, že devalvovala válku jako prostředek politiky v rukou reakčních sil; reálné odstranění války vyžaduje podetnout sociálně ekonomické zdroje tohoto jevu. A to je záležitostí nikoli vědeckotechnické revoluce, ale světové proletářské revoluce. /47/

Nebylo by to křesťanství, kdyby opomenulo zdůraznit i v encyklice *Pacem in terris* svou tradiční anti-revoluční orientaci. Encyklika v rozporu se skutečností tvrdí, že "mír na zemi" představuje "horoucí touhu lidí všech dob". /52/ Vznášejíc své kritické výhrady vůči zbrojení, činí za ně odpovědné všechny státy bez rozdílu. Nediferencuje mezi státy, které jsou iniciátory nových a nových kol zbrojení, což se týká imperialistických států, zejména USA, a těmi státy, které jsou nuceny v zájmu zajištění své obrany zdokonalovat svou výzbroj, jako je tomu v případě zemí socialistického společenství. Tím, že encyklika *Pacem in terris* neodhaluje skutečné viníky odpovědné za eskalaci zbrojení v současném světě, prokazuje světovému míru

pochybnou službu. /53/

Kritické výhrady k obsahu encykliky *Ecce in terris*:
/54-55/

1. podstata míru není vědecky objasněna
2. vyznačuje se absencí konkrétně historického a třídního přístupu k míru
3. neukazuje na kořeny válek ani na viníky
4. neorientuje věřící, vůči komu je nutno vést boj za odvrácení války
5. zcela obchází a zamlčuje, že vedle sociálně nespravedlivých válek existují i války sociálně spravedlivé
6. zcela pomíjí, že některé státy /jako např. země socialistického společenství/ jsou nuceny zbrojit proti své vůli
7. zcela opomíjí, že odstranit trvale války ze života společnosti požaduje především odstranit kapitalistické sociálně ekonomické poměry.

S realističtějším a diferencovanějším přístupem k vlastníkům termojaderných zbraní se setkáváme především u představitelů Křesťanské mírové konference a pravoslavné církve. /58/

V tomto směru se zásadně liší angažovanost proletariátu, kapitalistických zemí v mírovém hnutí od angažovanosti křesťanů, neboť proletariát usiluje programově o revoluční odstranění těch společenských sil, které jsou připraveny kdykoli používat ~~vá~~ válku jako nástroj své agresivní politiky. Na tyto skutečnosti nemáme zapomínat při získávání křesťanů do mírového hnutí, při vytváření svazků mezi křesťany a marxisty v boji za odvrácení hrozby světové termokleární války. /60/

Jen zcela ojedinele nacházíme v křesťanské literatuře myšlenky, které otevřeně přiznávají, že nikoli křesťanské náboženství, ale jedině marxismus-leninismus může sehrát osvoboditelskou, emancipační úlohu v dnešním světě. Mezi tyto výjimky lze zařadit i stanovisko profesora teologie Církve čs. husitské M. Salajky: "K tomu, abychom jako křesťané našli své spolehlivé místo uprostřed dnešního světa, lopotícího se za spravedlností, mírem a pokrokem, nabízí se nám jedinečná účinná charakteristika těchto procesů: jde při nich o celosvětový třídní boj, při němž odumírá stará vykořisťovatelská společnost, aby udělala místo společnosti nových sociálních jistot a kladné spolupráce na rozvoji spravedlivého společenství.

/61/

II/2. Křesťanský étos "nenásilnosti" a jeho limity

V současné době zaujímá v křesťanské ideologii v praxi princip nenásilnosti dominantní postavení.
/65/

Naprosto scestná je křesťanská představa, že nikoli třídní nenávisť, ale vzájemná láska a porozumění mezi třídními protivníky je onou divotvornou společenskou silou schopnou zásadně přetvářet společenské poměry. /67/

I když existuje podstatný rozdíl mezi imperialistickým sociálním násilím a imperialistickými nenásilnými prostředky politiky, musí komunistické hnutí - nemá-li se zpronevěřit svým cílům - vést boj s oběma výše uvedenými jevy jako produkty a nástroje jedné a téže imperialistické politiky. I v tomto případě platí marxistický princip: chceš-li poznat charakter mírové politiky imperialistické buržoazie, zkoumej politiku, kterou tato třída sledovala a prováděla například za války, neboť poválečná politika je jejím pokračováním pomocí jiných, nenásilných prostředků. /69/

Nesdílíme názor, že každá válka je jednoznačným výronem ztělesněného zla, barbarství a zločinu proti lidství a jeho svobodě, ani názor, že každý mír je ztělesněním výlučně pozitivní společenské hodnoty.
/70/

II/3. Válka ve světle obětovaných a zabráněných hodnot

Posouzení, zda konkrétní případ války je prováděn aktivní či pasivní hodnotovou bilancí, je velmi náročnou a složitou záležitostí. Příčina spočívá v tom, že hodnoty, jež jsou v sázce, jsou různého druhu. /73/

Obětované hodnoty - lidské životy, materiální statky - je nutno posuzovat v souvislosti s uhájenými či získanými politickými hodnotami - národní svobodou, státní samostatností, revoluční přestavbou společenských poměrů aj. /73/

Sociálně spravedlivá válka jako nositelka nejedné společenské hodnoty přichází v úvahu jako akt sebeobrany, sebezáchovy, jako odpověď na agresivní akce reakčních tříd. Spravedlivá válka představuje prvořadě hodnotu sociálně politickou, jako hodnotu určující, vůči níž jsou ostatní hodnoty války - právní, mravní - sekundární, odvozené povahy. /76/

Musíme vždy přesně rozlišovat mezi politikou imperialistického státu, který připravuje agresi, a sebeobranou socialistického státu, který se připravuje

na to, aby se agresorovi ubránil. Jedna věc je válku rozpoutat a druhá chtít jí zabránit, a kdyby se to nepodařilo, tak v ní zvítězit. /77/

II/4. Křesťanský abstraktní humanismus a válka

Marxisticko-leninská teorie vyháází z toho, že v třídní společnosti nemůže humanismus nebýt humanismem prvořadě třídním. Všelidský humanismus je v zásadě možný a je cílem komunistického hnutí. /79/

Křesťanství, ale i světští abstraktní humanisté nemohou pochopit, že imperialistické stadium kapitalismu postavilo dnes před celé lidstvo neodvratnou alternativu; má-li se uchovat humanistický odkaz minulosti a pokračovat v jeho rozvíjení, musí být prostřednictvím proletářské revoluce skoncováno a kapitalistickým systémem. /80/

Na rozdíl od křesťanských abstraktních humanistů proletariát neskrývá, ale otevřeně prohlašuje, že humanistických komunistických cílů nelze dosáhnout bez takových autoritativních prostředků, jakými jsou třídní boj, sociální revoluce a diktatura proletariátu. /81/

Bylo by velkým nedorozuměním a projevem politické naivity domnívat se, že pokojné, mírové, neozbrojené formy třídního boje jsou vždy a za všech okolností "humánnější", případně jen ony že jsou vždy slučitelné se skutečným humanismem. /83/

Nediferencované útoky na válku a její paušální odsudky některými křesťanskými ideology, bez ohledu na její třídní charakter a společenské poslání, mohou vést k ohrožení výsledků revolučního úsilí, k odzbrojení revolučních tříd a ke znemožnění komunistického programu osvobození. /85/

Protože křesťanský abstraktní humanismus předpokládá rezignaci dělnické třídy na revoluční boj proti jejím utiskovatelům a jeho absenci, přestává být ideologií emancipace člověka, je naopak ideologií posvěcující buržoasní poměry, usiluje o zachování buržoasního statu quo, čímž se stává pseudohumanismem. /86/

Záludnost křesťanského abstraktního humanismu spočívá především v tom, že jeho stoupenci hovoří o "lidskosti" vůbec, o "lidech" či "člověku" vůbec a nikoli o lidech žijících v konkrétní době, v konkrétním sociálním prostředí, v konkrétních společenských vztazích. /87/

Válka nemusí být ve své nejhlubší podstatě nelidská, nehumánní, znásilňující člověka a jeho všestranný rozvoj. Naopak v rukou progresivních společenských síl

vystupovala často jako prostředek nastolování historicky vyšších stupňů humanismu. /89/

III/1. Marxisticko-leninské a křesťanské pojetí míru a mírového soužití

V křesťanské literatuře zpravidla nenajdeme jednotné vymezení podstaty míru, ale celou množinu navzájem se odlišujících výroků. /94/

Křesťanští ideologové zamlčují před věřícími, že za určitých okolností mohou být horlivými stoupenci míru i expansivní imperialistické kruhy. Je pochopitelné, že podobný mír, jako produkt imperialistické politiky, marxisté odmítají a vedou proti němu politický boj. /95/

"Mír vůbec" totiž neexistuje. Existuje pouze konkrétní, třídně podmíněný a třídně obsahově vymezený mír, tzv. "daný mír". Sociálně nespravedlivý mír představuje imperialistický mír. Imperialistickým mírem nazýváme mír, ve kterém zúčastněná strana utlačuje cizí národy a pokračuje prostředky mimoválečného donucení v boji o ovládnutí světa, jed otlivých oblastí či zemí. /96/ Sociálně spravedlivý mír existuje ve dvou formách - v podobě míru demokratického a míru socialistického. V současnosti vyjadřuje obsah demokratického míru nejvýstižnější program aktivní obrany míru přijatý XXIV. sjezdem KSSS. /97/

Demokratický mír, o nějž mohou usilovat v zásadě pouze demokratické národy, vlády, třídy, organizace atp., je co do svého charakteru mírem protimperialistickým. Ve světovém měřítku se dá trvaleji vydobýt až v té etapě rozvrstvení světových sil, kdy demokratické síly nabývají převahy nad silami protidemokratickými. Možnost vzniku trvalého demokratického míru nevzniká naráz, ale postupným hromaděním předpokladů, jež ve svém souhrnu znamenají upevnování sil demokracie a socialismu ve světě. Dnes, v podmínkách změněného poměru sil mezi kapitalismem a socialismem ve světovém měřítku, je možné demokratický mír realizovat i neozbrojenými formami boje demokratických a socialistických společenských sil. /98/

Historicky nejmladší sociální typ míru představuje mír socialistický, jímž označujeme vztahy mezi socialistickými státy. Do obsahu pojmu socialistický mír zahrnujeme všechny znaky demokratického míru a navíc do nich včlenujeme znaky další - bratrskou a nezištnou spolupráci mezi socialistickými národy, rovnoprávnost, která není založena na bázi územní velikosti, moci či síly, ale na rovnosti práv všech socialistických národů. /99/

Pozitivní vztah věřících křesťanů k míru, jakkoli

je míněn opravdově a upřímně, zdaleka ještě nemusí vypovídat nic o tom, jaký mír mají na mysli, jaký je jeho třídní obsah, politický charakter. Zvláště markantně vystupuje reakčnost a nerevolučnost křesťanského postoje v případě pozitivního vztahu k mezitřídnímu míru, míru mezi vykořisťovateli a vykořisťovanými uvnitř jedné a téže společnosti. /100/

Mezinárodní komunistické hnutí považuje stoupence politiky mírového soužití, včetně křesťanů, sdružujících se ve světovém demokratickém mírovém hnutí, za své politické spojence v boji proti militaristickým silám. V zájmu dosažení a upevnění trvalého, spravedlivého, demokratického míru jsme připraveni spolupracovat a spolupracujeme s věřícími občany v rámci světového mírového hnutí. Současně však usilujeme o to, abychom zprostředkováním vědeckého pojetí míru odstraňovali z vědomí lidí zakořeněné náboženské pacifistické představy a iluze o míru. /101/

III/2. Křesťanský pacifismus

Pacifismus jako sociální jev se objevuje v dějinách spolu se vznikem válek v životě třídně diferencované společnosti. /103/

Vůči sociálně spravedlivým válkám zaujímá křesťanské stanovisko absolutně pacifistické, vůči sociálně nespravedlivým válkám postoj spravedlnující, apologetický. /104/

Křesťanští pacifisté si uzavírají předem cestu nejen k diferenciaci, rozlišení válek, k určení jejich protikladného socialistického charakteru politického, ~~ale~~ ale odvozeně i k zaujetí politicky diferencovaného postoje k válkám. /107/

Mírová politika probíjovaná socialistickými státy nikterak neuzavírá dělnické třídě cestu k případnému použití násilných ozbrojených prostředků a forem boje proti reakčním silám. /107/

Návoženství a církve považují za univerzální prostředek boje proti válce modlitbu. /109/

Socialistické země nemohou akceptovat doporučení křesťanských pacifistů jednostranně zastavit výrobu a zdákonalování zbraní, jednostranně se rozhodnout nevádět je do výzbroje armád, jednostranně, případně asymetricky snižovat počty ozbrojených sil, jednostranně odzbrojit a dát tak "následováním hodný příklad protivníkovi". /112/

Požaduje-li papež Jan Pavel II. "politikou neutralitu" a "neangažovanost" římskokatolické církve, "zůstat stranou od soupeřících společenských systémů",

ve skutečnosti touto proklamovanou neutralitou, zdržením se politické činnosti po boku pokrokových společenských sil plní Vatikán a římskokatolická církev neoddiskutovatelná politické funkce ve prospěch reakčních společenských sil současnosti. Ostatně jak jinak hodnotit jeho výrok, který pronesl při své cestě po USA: "Nadějí lidstva jsou USA". /112/

V této souvislosti si oprávněně musíme položit otázku: jakou důvěru musíme mít v upřímnost a principiálnost výzev papeže Jana Pavla II. přinášejícího výzvy k zachování světového míru a současně zakazujícího římskokatolickým kněžím politicky se angažovat na straně levicových demokratických společenských sil a socialistických zemí. /113/

Třídní zájmy vedou vykořisťovatele a církev k nikterak zanedbatelnému "opomenutí" takového faktu, že mírové soužití se týká výlučně voblasti vztahů států s různým společenským zřízením. Rádi by jej rozšířili i do oblastí antagonistických třídních rozporů uvnitř kapitalistických zemí... To by znamenalo opustit revoluční charakter mírového soužití. /113/

Nerevoluční, konzervativní charakter křesťanského pacifistického pojetí války a míru vyúsťuje ve snahu provádět takovou politiku mírového soužití, která ponechá nedotčen sociálně ekonomický status quo v současném světě. /115/

Nevědecký světónáborový základ křesťanského pacifismu plodí ve svých důsledcích celou řadu politicky škodlivých a nebezpečných iluzí, mezi nimiž nacházíme například iluzi o možnosti mírového soužití mezi protikladnými společenskými systémy a protikladnými třídami s vyloučením třídního boje, o jednostranném a úplném odzbrojení jako nezbytném předpokladu mírového soužití, o prospěšnosti neutrality, neangažovanosti a usmírování protávníka, o účinnosti metody osobní neúčasti lidí v ozbrojených zápasech pro mírové soužití, iluzi, že rozhodujícím činitelem, na němž závisí nastolení trvalého míru, je obrat člověka k bohu, k náboženství, k náboženské morálce, čímž může být údajně dosaženo všeobecného ozdravení sociálních poměrů, mravního pokroku lidstva a ve svých důsledcích i vyloučení války ze života společnosti, aj. /115/

Křesťanský pacifismus není z hlediska vědecké, pravdivostní hodnoty rovnocenným ideovým protivníkem marxismu-leninismu. /115/

Sebepatetičtější vyznívající slova encykliky papeže Jana Pavla II. Redemptor hominis - Vykupitel člověka - "Nezabíjejte! Nepřipravujte lidem ničení a vyhazování!" nemají význam, není-li k nim připojen

adresát, jemuž jsou určena, nediferencují-li mezi agresivními a mírumilovnými třídami, státy, vojensko politickými koalicemi. /116/ Obdobnou pochybnou politickou "hodnotu" má i apel papeže Jana Pavla II. obsažený v jeho vystoupení na zasedání VS OSN 2. října 1979 "Již nikdy válku, nikdy!", jestliže by měl být vztažen na revoluční občanské a národně osvobozené války vykořisťovaných tříd a utiskovaných národů proti jejich zotročovatelům, případně na sociálně spravedlivé války socialistických zemí na obranu před vnější imperialistickou agresí. /117/

Lze souhlasit s hodnocením N.S. Gordienka: "Abstraktní a k ničemu nezavazující úvahy o žádoucnosti míru, neadresné výtky anonymním původcům válečného nebezpečí, zaznívající z tribuny ekumenických konferencí a obsažené v oficiálních materiálech Světové rady církví, zcela vyhovují západním imperialistickým kruhům. Takové odtažité sentence jim ničím nehrozí, zato však lidové masy dezorientují; energie prostých křesťanů se namísto aktivní činnosti, směřující ke zkrocení konkrétních viníků mezinárodního napětí, máří v bezpředmětných a tudíž bezvýchodných debatách o míru vůbec." /117/

Závěr

Jestliže uvádíme některé nové myšlenky, názory a přístupy křesťanských ideologů v otázce války a míru, neznamená to, že v současnosti existují vedle marxisticko-leninské teorie války a míru i jiné, svou pravdivostní hodnotou marxismu-leninismu rovnocenné teorie války a míru, jako například křesťanské učení a výše uvedených jevech. /119/

Křesťanství dnes často parazituje na některých myšlenkách a principech, které vstoupily do vědomí světové veřejnosti zásluhou mezinárodního komunistického hnutí, přejímá je do svého programu a vydává jejich rozšíření a prosazení za svou vlastní zásluhu, jako je tomu v případě mírového soužití a soutěžení. /119/

Vycházejí z toho, že jedinou vědeckou teorií války a míru představuje teorie marxismu-leninismu, jame v zájmu zefektivnění boje za udržení sociálně spravedlivého a trvalého míru vázání povinností vymanovat věřící ze zajetí nevědeckých, křesťanských názorů na válku a mír. /121/

Výše uvedená teoreticko-ideologická protikladnost mezi marxisticko-leninským a křesťanským učení o válce a míru však nikterak nevylučuje praktickopolitickou spolupráci mezi marxisty a realističtější uvažujícími, levě orientovanými a pokrokově smýšlejícími

prostými věřícími, kněžími a představiteli některých církví v demokratickém světovém mírovém hnutí současnosti. /121/

Světové mírové hnutí má demokratický charakter. V jeho čele nemůže stát jakákoli společenská síla či křesťanské hnutí. Vzhledem k tomu, že nejrevolučnější, nejpokrokovější a nejdůslednější politickou silou současnosti je mezinárodní komunistické a dělnické hnutí, je jeho dějinnou misí stát v čele všech demokratických sil v boji za mír, demokracii a socialismus. Křesťanství, které se prostřednictvím svých některých mluvčích vydává za vedoucí sílu mírového hnutí, může být nikoli hegemonek tohoto hnutí, ale pouze jeho spojencem. /122/

Manichejský mýtus komunismu

Komunismus obchází strašidlo → strašidlo demytologizace.

Na počátku byla mesiánská naděje na vykoupení. Naděje se inkarnovala v utopický mýtus, který chce pronikat až na sám kloub kosmu.

Mýtus zplodil a živí svou víru a vlastní vizi.

Mýtická vize odpovídá napůvodní mesiánskou na ději.

Naplňované naději nejlépe vyhovuje pokrokářský dualismus: postupné realizace v čase: "již ano" a "dosud ne".

Apokalyptický dualismus přelomu dvou věků se stylizuje do tvaru horizontálního, sekularizovaného manicheismu dvou nesmiřitelně protikladných kvalit - světla a tmy, dobra a zla, spravedlnosti a vykořisťování, svobody a útlaku... Původní dualismus obou nesmiřitelných kvalit se dnes nejvýrazněji projevuje dualitou míru a války jsou svou nejaktuálnější a nejnaléhavější verzí původních kvalit světla a tmy.

Dualismus je výchozí axiom mýtu - alfa i omega víry i vize. Je původním zdrojem i důvodem dalšího rozdělování kosmu do dualit. Výsledná dualita světla a tmy je výsledkem dualistického apriori.

Princip mýtického dualismu se vznáší jako prvotní "tma nad propastmi" nad dosud nestvořenou zemí, ještě nesličnou a pustou.

"Třídně rozdělený svět" je novodobým výronem prastarého mýtu manichejského dualismu, stalizovaného horizontálně /geograficky/ a sekulárně /paganisticky/ jako nejvlastnější zdroj všeho permanentního pohybu světa a jako /pro historii/ provizorní smysl zacílení planety Země.

Dualistický mýtus je principem, stojícím nad svým vlastním výsledkem, který se ovšem vzápětí rodí spolu s dualistickým štěpením. Dualismus je zdrojem rozdělování kosmu tak, aby kosmos mohl dát najevo svou jedinou a výlučnou kosmickou dualitu: světlo a tma. Výsledek štěpení - světlo a tma - koření v původním principu duality. Účelem duality je boj o to, aby byla překonána. Prapočátek a pracíl jsou mimo dualitu samu. Dualismus je osudově nevyhnutelným přemostěním mezi dvěma klidovými /mírovými/ stadii • komunistem na počátku a komunistem u cíle.

Původní dualita světlo - tma nabízí různé transkripce plynoucí z principu štěpení. V počátcích to byli vykořisťovatelé a vykořisťování, odcizení a svobodní... Dnes jsou to obránci světového míru a imperialističtí štváči hrozící zničením lidstva. Nezapomínejme, že tu máme co činit s kosmologickým mýtem a nikoli s racionálně podmiňovaným vědeckým názorem, s politikou, sociologií apod. Proto ani dualita mír - válka zde nepatří do reflexivní sféry, již jsou třeba politika a ekonomika, ale do sféry původního a prvotního mýtu. Proto musí být bezpodmienečně nahlížena ve své mýto-logické a mýto-tvorné intenci, již náleží.

"Komunismus" je tedy nový háv prastarého manichejského dualismu, jehož obsahem je svár dvou kosmických elementů • světla a tmy. Uvedli jsme, že světlo a tma jsou výsledkem prvotního a jediného

kosmického principu, totiž dualismu .štěpení. Ovšem tady nejde o prchavé a těkavé elementy, beztvářá fluida, jež poletují libovolně sem a tam nebo se navzájem prolínají z ničeho nic, jaksi samolibě. Ne, světlo a tma se v prostoru kosmu inkarovaly do dvou říší, nesoucích všechny charakteristické rysy svých původních prvků - světla a tmy. Vnitřní kvalitativní náboj vedl k utvoření říše světla a říše tmy. Světlo a tma tím tak získaly pevný geografický prostor. A tak tu stojí proti sobě říše světla /socialistický tábor/ a říše tmy /kapitalistický svět/ jako dva faktálně protikladné a dva navzájem nesmiřitelné světy, které spolu svádějí a musí svádět boj o kosmickou budoucnost celé planety.

Prvky a říše stojí vůči sobě v mýtickém kruhu: Světlo umožnilo vznik říše světla a trvale ji osvětluje jakožto říši světla. A říše světla jako světelný akumulátor samo světlo vyzařuje. Říše vyzařuje světlo a světlo dává život říši. /Podobně to platí o tmě a říši tmy/.

Světlo a tma jsou mýtické prvky a nikoli symboly, které by bylo možno aplikovat univerzálně. Kdyby světlo a tma byly symboly, mohly by být aplikovatelné na jakékoliv totálně nebo aspoň příbuzné skutečnosti a jevy kdekoliv v kosmu. Ale v komunistickém manichejském mýtu jsou to praelementy, pevně zakořeněné v charakteru té či oné říše, takže globálně vzato se vyskytují buď jenom v říši světla nebo jenom v říši tmy. Světlo a tma zde nejsou symboly třeba dobra a zla, které by mohly platit jednotně pro celek jedné planety Země, nýbrž jsou to specifické mocnosti, jež se totálně diferencují podle říši svého výskytu. Takže světlo v říši světla není už světlem pro říši tmy a naopak v říši tmy tma není vůbec tmou pro říši

světla, i kdyby se jednalo o jevy prokazatelně identické. Dokonce světlo se musí stávat i tmou a tma bývá naopak zářným světlem, a to jen podle toho, kde se vyskytuje. Není přitom divu, že válka je mírem a mír je válkou výhradně na podkladě výskytu v jedné nebo druhé sféře třídně rozděleného světa.

Světlo /komunismu/ znamená "objevení objektivních zákonitostí dějinného vývoje: totiž zánik vykořisťovatelských řádů a zrod kvalitativně nové společnosti". Říše světla /komunistická/ vzešla "s nástupem revoluce a s uskutečněním vítězného socialismu v SSSR". Proto Sovětský svaz není svou ideou nic jiného než institucionalizací manichejského mýtu v hávu tzv. komunismu. Ovšem tento komunismus představuje sociálně politický manicheismus, který má být postupně aplikován na universum celého světa. V dualismu světla a tmy, který se institucionalizoval do obou říší, pokývá komunismus veškerou plochu říše světla, zatímco "Ne-komunismus" či "anti-komunismus" se kryje a říší tmy. Jiná alternativa v komunistickém mýtu neexistuje. Říše tmy, která stojí nepřátelsky prátí říši světla, je semeništěm veškerého planetárního zla. A to nejen toho, jež tato říše sama ze sebe vypuzuje, ale i toho, jehož stíny neblaze dopadají i na říši světla. Říše světla je naopak zdrojem a zázemím veškerého dobra. Jejím mesiánským kredem musí být historické poslání, aby do posledních končin země rozšiřovala a utvrzovala své vlastní světlo. To činí potíráním tmy v říši tmy i obranou svého světla před stíny pronikajícími sem z říše tmy. "Jednota vnitřní a vnější politiky" pak potvrzuje, že komunistický mýtus duality je nedělitelný a univerzální. Světlo, jímž září říše světla "dona", nemůže být jinaké, a je tedy totožné se světlem, jež je vyzařo-

váno mimo zónu říše. A naopak záře, která se přelévá přes "železnou oponu" /jakožto dualistický předěl obou říší/ do říše tmy, charakterizuje výmluvně povahu světla uvnitř jeho říše. Tma, která je temná sama sebou, nemůže se jevit jinak nežli temně a nemůže pronikat mimo svou zónu jinak nežli tmou, soumrakem a stínem.

Komunistický mýtus považuje dualitu sebou postulo-
vanou a ze sebe produkovanou za nevyhnutelné provi-
zerium, které bude jednou v budoucnosti překonáno
univerzalitou jediného světa, totalitou kosmu, nasto-
lenou skrze světovládny komunismus samotný. Tma je
osudově spjata s trváním říše tmy. Tma zanikne spo-
lu se svou říší. Říše tmy se rozplyne pod náporem
světla vyzařujícího z říše světla. Takže říše tmy
je dočasná. Je to jen pouhý dějinný "edskok" - histo-
rická oklika - mezi původním a cílovým stadiem na
začátku a na konci. Provizorium tmy skončí nastolením
totální říše světla - až světlo zachvátí veškerý kos-
mos - v němž se tma rozplyne a její říše shoří. Ne-
boť na počátku a na konci existuje pouze sféra světla.
V kosmické sporné, to znamená zápas a zápas - soupeří o
kosmickou sílu obě dvě říše: nejprve říše tmy, která na-
dlouho ovládla kosmos jako jediná usurpátorka moci
nad ním, ale jen do té kritické chvíle, nežli /spon-
tánní kosmickou dialektikou/ začala světélkovat svět-
la postupně narůstající světelné energie, která po-
stupně nabývala na síle a potenci, až se dočkala své-
ho vítězství vytvoření zóny říše světla. V dnešním
kosmickém stadiu obě říše bejují a zdánlivě spolu na-
vzájem kooperují. Ale jde tu o stadium přechodné,
neboť musí se znovu vrátit ene původní stadium jediné
světelné sféry. Ovšem smyslem a účelem současného
přechodného stadia zůstává nevyhnutelně boj. Je třeba
bojovat a postupně vybojovávat jednolitou sféru světla,

překonávat i ten dnes nevyhnutelný a jen provizorní dualismus, který je fakticky nástrojem /taktikou/ budoucího totálního cíle a v něm dosaženého vrcholu. Dokud tma vzdoruje světlu - a ona nutně vzdoruje a musí vzdorovat, protože je tmou - a dokud říše tmy nebude pohlcena říší světla - a ta se pochopitelně nikdy dobrovolně nevzdá své přálouvečné temnoty - potud trvá ono dualistické provizorium jako přechodné stadium. Sféra světla je stavem věčnosti, slunečním jasnem jednoty a definitivního míru. Dualismus světla a tmy je jen otázkou času. Neboť je jen otázkou času, kdy světlo pohltní tmu. Vítězství světla je nezvratné a nezvratitelné, neboť říše tmy odumírá přímo kosmicky osudově. Světlo do ní vstupuje svými spalujícími paprsky, přestupuje jí a rozkládá, rozpouští jí svým zářením, takže v ní pomalu a nenápadně vítězí, až v ní dokonale zvítězí. Po úspěšném ozařování si říše světla a historickou jistotou podmaní zanikající říši tmy, takže se jedno jediné světlo rozloží po celém kosmu a bude jako věčné slunce ozařovat jedinou a jednotvárnou plochu planety Země.

Přistupme k problematice míru a války v komunistickém mýtu manichejského dualismu: Jaký je původ války? Válka svou podstatou koření v říši tmy, neboť válka je zde tmou. Říše tmy produkuje přímo a kosmickou osudovostí válku a nemůže ani jinak, protože válka je determinována povahou tmy a tmou samou. Jaká je dále podstata války? Temná. Válka jde vždycky na konto tmy. Válku lze pocítit, poznat, pojmenovat jen skrze filtr dualistického mýtu. Stojí-li mimo mýtus nebo není-li vhodně filtrována, válka nemusí být válkou, ačkoli se třeba na bojištích urputně bojuje. A mír nemůže být mírem, ani když nikde nikoho nechrežuje a nikomu neublíží. V říši tmy totiž trvá perma-

nentní válečný stav jako osudová nevyhnutelnost této říše. Říše má svou podobu ve tvaru třídního boje mezi vykořisťovateli a vykořisťovanými a má svou internacionální podobu v závodech ve zbrojení, v porušování rovnováhy sil, v přípravách jaderné války, v úsilí o světovou hegemonii. A jaký je charakter války? Dualistický. V souladu s mýtem existují a probíhají války světelné a temné, války světlonosné a tmářské. Válka zdaleka nepatří do kontextu bojování s uplatnění bojové a vojenské techniky, nasazení zbraní a ohrožování jimi nejsou žádná typická znamena války. Válka se určuje a měří podle postupu a ústupu světla nebo tmy. Takže na Západě je dnes zapotřebí těžce bojovat, i kdyby tu nepadl jeden jediný výstřel. A na Východě si užíváme pohody míru bez ohledu na vstupy vojsk a zabíjení lidí. Ačkoliv je válka v komunistickém mýtu bytostně tmou, není ještě vůbec zlem. Zlo války je zde nic podstatného neříkající kategorií nemorální, zatímco mýtus pracuje s válečnou tmou jako s osudově kosmickým prvkem. Válka se stává zlem, ano morálním defektem a zkázou, jen pokud oslabuje světlo. A stává se naopak dobrem, pokud zeslabuje tmou nebo ji zcela likviduje. Problém války v komunistickém mýtu netkví ve válce jako takové - takhle mýtus neuvažuje, protože nemůže a nechce - ale záleží na zónovém pohybu sil odkud-kam a ve vzájemném poměřování intenzit postupu buď světla nebo tmy. Válka a mír jsou jenom taktickým nástrojem kosmického dualismu v zájmu rozšířování komunistické říše světla na celek všeho světa. Takže říše světla má svaté právo a svatou povinnost válčit - v zájmu světla. Zatímco říše tmy - ačkoli se nachází v permanentním válečném stavu - toto právo a tuto povinnost nemá, protože by válkou jen rozšiřovala svou tmou a tím jen rozhojňovala zkázu a

smrt. V komunistickém mýtu manichejského dualismu válka nebývá válkou a mír nebývá mírem, ale mnohem spíše válka bývá mírem a mír válkou. Stav míru a stav války není a nemůže být nikdy identický pro obě kvalitativně protilehlé zóny obou říší. "Mír" v říši tmy není nikdy mírem. "Válka" v říši světla není nikdy válkou. Právo a povinnost války resp. "obraný" sluší toliko říši světla. Říše tmy - nabitá napětími své vnitřní války - musí eliminovat vlastní temnotu na nejúnosnější minimum a posléze se jí docela vzdát. Proč? V zájmu zklidnění celého kosmu. Jak? Dobrovolným vstřebáváním světla. Kritériem charakteru války "vůbec" je její role v dualistickém mýtu. Rozhoduje o něm jedině: kdo válku povede a čí ruce drží mír.

Kosmický dualismus světla a tmy /míru a války/ se odráží jako zónový dualismus světla a tmy v nitru říše tmy. Vítězná říše světla se už úspěšně oprostila od zónového dualismu a nastolením věčného světla nastolila ve své zóně věčný mír. Zproštěna zónového dualismu /třídního boje/, říše světla už dnes anticipuje blízkou se nástup budoucí jediné a totální sféry světla, kde s univerzalitou sjednoceného kosmu zanikne i desavadní dualita obou říší. Říše tmy se už nyní rozkládá svou tmou a přibýváním postupujícího světla. V říši světla, jež anticipuje totální záření věčného alunce v jediné sféře, přežívají snad jen stínové zbytky někdejší temné minulosti nebo sem proniká uměle provokovaná infekce tmy z říše tmy, a níž zde koketuje jen několik mále bezvýznamných, neosvěcených tmářů.

Říše tmy je osudově agresivní, imperialistická, válkychtivá. Říše světla - osudově mírumilovná - musí

se pouze bránit jejímu náporu. Relace mezi oběma říšemi se zase neutváří vojensky, politicky ap., nýbrž mytologicky: útokem jedné říše a obranou druhé říše. Vojenská operace stejných technických ukazatelů nemůže být pro obě říše nikdy identická. Zbraň není zbraní, ale především šifrou střelce. Vojenská mašinerie není mašinerií, ale především šifrou říše. Ozbrojený přepad není útokem, ale především šifrou třídně bojové strany. Vyhlazování národa není především vyhazováním, ale šifrou úspěchu zóny. "Klid zbraní v imperialistickém táboře" je pouze zdánlivý, je skrytou vnitřní válkou, protože mír zde je vyloučen - neexistuje. Říše světla je kosmickým esudem povolána vést válku proti ne-míru říše tmy. Než aby přijala její ne-mír, musí s ní vést válku. V dualistickém mýtu komunismu přece neexistuje něco jako "mír vůbec". Komunismus ani nestojí o nějaký "abstraktní mír vůbec", ale jen o svůj mír, o třídně filtrovaný mír. Pro svůj třídně definovaný mír je komunismus povinen vstupovat do své "spravedlivé" války, jinak by zrazoval sám sebe, jak výslovně říká. Dualismus tedy nemůže jinak než rozlišovat dvojí mír a dvojí válku: spravedlivá válka probíhá ve jménu světla /řídá si demokratická nebo socialistická/, nespravedlivá válka se děje v sebezáchovném zájmu porážené tmy /nazývá se imperialistická/. Světový mír vyzařuje z říše míru - např. z tribuny 24. sjezdu KSSS. Stále ještě nezlikvidovaná tma říše tmy je trvalým ohrožením míru celé naší planety. Naproti tomu mírem je výlučně komunistické světlo, takže zajištění, uchování a upevnění míru mezi státy a národy těsně souvisí a je podmiňováno úspěšným šířením komunismu ve světě.

Komunistický mýtus je v podstatě vykupitelský. Jeho dualismus mu umožňuje nasgolit proces postupující od ambivalentnosti historie k vykoupení ve věčném a trvalém míru. Postupem světla na úkor tmy, podněcovaného z říše světla, spolu s limitováním říše tmy, dochází krok zakrokem k postupnému vykupování celého kosmu. Sílicí světlo zachvacuje stávající říši tmy před eventualitou krozby její "věčné" tmy. Světlo dosud udržuje celý kosmos v rovnováze před varujícím sesunem do hrůzy absolutní tmy. Tma je pořád a pořád tlačena k dílčím kapitulacím před světlem. Světlo doufá v totální kapitulaci říše tmy při nastolení jediné univerzální sféry světla. Počáteční světlo se znovu zaskví na konci. Protože temnota říše tmy je ustavičným zdrojem a původcem války, bezpodmínečně je nutné omezovat sám výlečný zdroj, potlačovat proudění z něho vycházející, vyřazovat ho z dění ve světě a nakonec ho úplně zlikvidovat. Vnášení světla na dosud temná místa země provádí "světová proletářská revoluce". Vykupitelský mýtus komunismu, který sám sebe nazývá "vědeckým" /očarovala ho zřejmě pozitivistická exaktnost, neboť manipulace s fakty je prahem mystifikace/ je přičině "nevědecky" výlučný a netolerantní. Aby mohl tzv. marxismus-leninismus vůbec někde platit, nesmí mít v tomto prostoru vůbec žádnou konkurenci a žádnou alternativu. Nemá-li jedinou a jedinečnou vizi a vírou, ztrácí svůj smysl a funkci. Přestává být tím, čím je - mýtem. Stává se směšným. Až ze svého chráněného území, které totálně ovládá, může podnikat dobredružné cesty k vykoupení celého kosmu. Kosmos dualisticky štěpí. A štěpí ho proto, aby se "někde" uchytil a udržel. Rozštěpení si zajišťuje stavěním železných opeň, bdělostí a ostrážitostí před ideologickou diverzí, špionážními aféra-

mi, čistkami svých elit, mobilizování všeho obyvatelstva k společnému boji s nepřítelem, proměnou vlastní společnosti v disciplinovanou kasárna.

Mýtus duality živí pod-mýtus nenávisti. Světlo a tma jsou kosmické antagonismy, které se navzájem vylučují a potírají, což platí i o jejich institucionálních formách. Pohyb světla na úkor tmy podněcuje dynamika nenávisti, tj. odperu, vylučování, potírání. "Nevědecký" pohled by snad usoudil, že se tu ještě rozhoduje, kdo s koho. Ale to je pouhé zdání, protože ve skutečnosti je už rozhodnuto. Světlo postupuje nezadržitelně. Návist jako hybná síla proměny a změny mění poměr sil ve světě ve prospěch světla. Světlo je sice mírem, ale mír lze nastolit a hájit pouze válkou /svárem a bojem/, jež jsou výrazem nenávisti. Návist je hybnou silou negace: mír se udržuje válečným stavem a válka je jedinečným nositelem míru. Mír má podobu války. Válka dnes probíhá jako mír. Dnešní mír /od skončení 2. světové války/ je vlastně skrytou válkou. Trvalé napětí ve světě je udržováno a utužováno permanentní nenávistí. Od zrodu komunistického dualistického mýtu žijeme napořád ve válce, která může pominout až tehdy, když komunismus ovládne celý svět.

Jakou volbu má před sebou dnešní lidstvo? Zdánlivě může volit mezi světlým a tmou v rámci dualistického mýtu. Ale zvolit tmou, znamená přivést na sebe válku, katastrofu, zničení a smrt. Lidstvu proto nezbyvá než volit světlo, co vyznačuje z říše světa - a tím je mír a mírová politika komunismu. Mír a mírová politika ne-komunismu je nonsens. A běda celému lidstvu, nepřijme-li osvobodivé komunistické světlo! Běda říši tmy, nevzdá-li se dobrovolně a bez boje

své tmy! V komunistické vizi světla můžeme přijmout komunismus /tím zachránit mír i sebe/ anebo ho odmítnout /a tím rozpoutat válku a zničit se/.

Celý kosmos se ještě může zachránit tím, že přijme světlo a odmítne tmu. Tma trvale ohrožuje svět svými temnými silami. Tma uvolňuje válku a hrozí zničit celou planetu. Tma se ve své temnotě nehrozí ná-
čeho a před ničím se nezastaví. V zájmu záchrany všeho lidstva, které se ocitlo na pokraji katastrofy, je třeba eliminovat a rozdrtit tmu, aby se předešlo nejhoršímu. Lze toho docílit v krajním případě i válkou - ovšem tou spravedlivou, demokratickou, socialistickou, třídně správně zaměřenou - nevadí že nukleární a totální.

Je přirozené a žádoucí, aby světlo pronikalo do říše tmy a tmu tam rozkládalo. Naopak pronikání tmy do říše světla je vyloučené a nepřípustné. Světlo rozkládá tmu tím, že v říši tmy zasívá semínka dualistického mýtu komunismu. V říši tmy probíhá a musí zákonitě probíhat a růst vědomí, že ona sama je říší tmy, že potřebuje světlo stejně jako vodu a vzduch a že touží vstoupit pod vládu říše světla. Klade se otázka, zda lze být mimo komunistický mýtus i v samé říši tmy? Odpověď zní: ano i ne! Nelze, neboť v říši tmy lze být osudově toliko tmářem. A lze, pokud přijímáme mýtus jako takový a z něho si osvojujeme tu pravou dualitu, totiž světlo. Komunistický mýtus počítá se světly a světélky v říši tmy. Světlo zde není nějakým "světlem vůbec", ale světlem ježde to, co mýtus dokáže do sebe vstřebat a s užitkem te integrovat bez ohledu na subjekt světelnosti samé. Svá napojená světla z říše tmy komunismus přijímá a velebí.

Co by zde mýtus demytologizovalo, destabilizovalo a "prohlédlo", tomu přisuzuje roli nejtemnější tmy, to odmítá, tvrdě napadá i vydírá. Potíže s příznivým pronikáním světla mů působí diferencovanost říše tmy, nepřehlednost a nekontrolovatelnost temného spektra i chybějící scelování zóny v jednotně osvětlovanou plochu. Tomuto pronikání světla do říše tmy jsou nápemonní světélkující broučci, kteří zachytávají parsky z říše světla, jsou odtud povzbuzování a podporování, aby dorůstali v opravdové kádry jako světloňoši příští univerzální sféry světla. V provizoriu dualismu mají pověření, aby zde v říši tmy uvolňovali cestu světlu a uprostranovali zdárný postup říše světla. Říše světla bývá zázemím těchto světloňošů v je ich boji s tmáří, tmou a říší tmy. Říše světla a její spojenci - světloňoši - tak zachraňují celý svět před vládou tmy, která tento svět ohrožuje válečnou zkázu. Světloňoši v říši tmy jsou pionýři příštího sjednocení kosmu. Komunismus usiluje o to, aby v provizorním stadiu duality byl podněcován vnitřní boj v říši tmy, který by jí rozdělval přidáváním světla a ubíráním tmy. "Zájem všech mírumilovných lidí naší planety" je existenčně a osudově totožný se světlem komunismu a s úspěšným postupem jeho říše ve světě.

Pokusme se vyjít vstříc komunistickému mýtu z pozice tradice a konvence. Tradicí rozumějme svou kontinuitu a minulostí, která proběhla, o níž víme, která může nějakým způsobem pro nás trvat /nevadí, že třeba zpřetrhána revolucemi/. Konvencí chápeme svou planetární sounáležitost, díky níž jakožto lidé /nikoli komunisté/ můžeme při sobě nacházet aspoň minimum společného a konstitutivního. S odvoláním na tradici a konvenci smíme se - mimo totalitu komunis-

tického mýtu - domnívat, že v našem světě existují fakta, empirie, vědecká exaktnost; že zde probíhají jevy sociální, politické, ekonomické aj. a že náš život je cosi dějinně existujícího. Jde jen o skromný pokus, velmi obecně a zeširoka pohlédnout na existenci světa mimo manichejský dualismus komunismu. Svět je plný jevů, které si vykládáme. Pro ne-mýtický přístup ke světu je podstatné a rozhodující, že svět vykládá. Pro mýtický přístup ke světu - zejména pro komunistickou mytologii - je typické a příznačné, že svět filtruje. V komunistickém mýtu prochází veškerá nepřeborná oblast toho, co jsme zkusmo nazvali tradicí a konvencí, filtrem manichejského dualismu a tudíž bývá rozštěpeno na zónu světla a tmy. Co z toho plyne? Že ani nejelementárnější fakt stejně jako široký komplex problémů naší skutečnosti nejsou nikdy stejné či podobné, ale nejsou ani ve své intencí tužbě paralelně uchopitelné; že mýtus a ne-mýtus nemluví nikdy o týchž věcech a jevech stejnou řečí. Mýtus a ne-mýtus v zaměření na totéž myslí o tom diametrálně odlišně. Komunistický mýtus determinuje veškerý kosmos dualitou světla a tmy a do tohoto dualismu klade veškerý výskyt jsoucná v tomto světě.

Komunismus vnáší do světa tradic a konvencí re-mytologizací pojmů a jevů. S komunismem lze vést "rozhovor" či být od něho "vyslyšen" jedině v zóně jeho vlastního mýtu a v plném souladu s jeho odhodlaným a nadšeným akceptováním. Ovšem z komunistického mýtu, aplikovaného na svět, není žádného úniku. Ať ho přijímáš nebo ho odmítáš, vždy jen potvrzuješ jeho správnost. Jsi-li v souladu s mýtem - vše je v pořádku: podporuješ jeho dualitu a jsi na správné straně světla. Stojíš-li proti mýtu, i tak potvrzuješ

jeho platnost, protože se postavil na temnou stranu dané reality a povede se s tebou nesmiřitelný boj. Komunismus sice neuznává nějaký "mír vůbec", ale jen proto, aby mohl mír remytologizovat k svému účelu jakožto "komunistický mír vůbec": Jsi-li pro mír, pak jsi pro "třídní mír". Nejsi-li pro "třídní mír", pak jsi proti míru. Jsi-li proti míru, pak jsi pro válku. Jak jednoduché, jak logické! Komunismus = mír! Imperialismus = válka! Nuže, zařaď se, zařaďte se na správnou frontu boje!

Ve vztahu ke komunismu musíme mluvit o totální krizi společné lidské řeči, o nemožnosti rozhooveru, o absurdnosti dohod, úmluv a smluv. S relativní krizí řeči se setkáváme běžně ve světě tradic a konvencí, zvláště pak při jejich střetávání. Ale komunistická remytologizace podává totální anulování sleva, ruší jeho význam a smysl. V posuzování skutečnosti a fikce, v pohledu na pravý stav věci a jeho překrucování, nemohou nikdy nacházet společnou řeč komplex tradic a konvencí na jedné straně a komunistická mytologie na straně druhé. Vždyť komunismu ani nejde o to, aby myslel, diskutoval, polemizoval atd., ale o to, zda a nakolik zahrne partnera či odpůrce do zóny vlastního mýtu. Komunismu nejde o "abstraktní slovíčkaření", ale o boj o člověka, o lidi, o společnost, o národy, o to, zda být či nebýt v komunistickém mýtu, o to, aby se všichni mýtu oddali a neodmítali ho. Tady vůbec nezáleží na poznání a výkladu věci a skutečností a jevů, nýbrž o mýtus sám a o jeho vítězství. Vstříc komunismu jsme proto svědky konce diplomacie /té tradiční a konvenční/, jsme uváděni do permanentní krize koexistence a jsme vystavováni apriornímu anulování smluvních závazků a soustavnému

popírání ještě včera pověděných slov.

Komunismus, který sebevědomě staví na ediv, jak skoncoval se "starou" tradicí a konvencí - ve skutečnosti ale jenom svou dualitou přefiltroval stávající kulturu a civilizaci, a tím je do značné míry destruoval - chce hrát roli dědice humanismu. Ovšem jakého humanismu? Říká, že lidství dosud není a nebylo zcela možné, že neexistuje. Lidství prý nastane až s dovršením kosmopolizace komunismu. Temu slouží především úsilí "skoncovat s kapitalistickým systémem", což bývá šifra, která legitimuje totální likvidaci všeho, co nepřijímá a odmítá komunistický mýtus. Komunistický humanismus nastane teprve s "osvětlením" všeho lidstva na planetě Zemi. Všichni budou plní a dokonalí lidé, až všichni lidé budou komunisté. Nepočítaje přežitky z minulosti a ideologickou diverzi z říše tmy, nový člověk - socialistický - realizuje se už dnes v říši světla. Dá se říci, že zde aspoň navenek světélkují do větší nebo menší míry všichni přítomní. Jsou to ti, kdo se vždycky okamžitě přizpůsobovali, tak si záhy osvojili i komunistický mýtus. A pak ti, kdo přežili nenávislný třídní boj, občanské války, národní genocidy, masové emigrace. Většinou aspoň navenek svítí nebo světélkují. Přežívají a zahnívají jenom tmářig hrstka nepoučitelných kadidátů Gulagu a psychiatrických léčen, kteří jsou drceni pod koly dějin, na jejichž smetišti tak jako tak skončí.

S komunistickým mýtem je vyloučena jakákoli koexistence a kooperace. Výměna slov mezi komunismem a ne-komunismem o čemkoli je v podstatě vyloučena. Ztuhlá usazenina mýtu vylučuje svým absolutním determinismem vzájemnou výměnu informací a myšlenek. Vždyť

i slavně proklamované "mírové soužití" má "revoluční charakter". "Mírové soužití" v komunistickém mýtu znamená taktiku zdánlivě poklidného koexistování a říší tmy v její vnitřní válce. Tuto taktiku je třeba podpořovat a udržovat jako přípravu na pozvolné pronikání světla v zájmu budoucího pohlcení říše tmy říší světla.

"Mírové hnutí" je a musí být osudově komunistické nebo prokomunistické. Komunistický mír představuje tu klidové, tam bojové šíření komunismu ve světě pomocí veškeré myslitelné taktiky. "Uvolňování napětí" znamená uvolňování prostoru světlu a úspěšnou ofenzivu říše světla. Napětí naopak vyjadřuje, že tma a její říše jsou odhodlány k obraně, takže jejich vyzbrojování či dozbrojování zvyšují napětí ve světě a jsou příčinou potenciální zkázy všeho a všech. "Lidská práva" jsou redukována na pouhé biologické a zoologické právo na život, resp. na takový život, v němž především dualismus světla a tmy svádí svůj nesmiřitelný boj, jehož "poslední bitva vzplála". "Světová mírová shromáždění" v říši světla nebo jí inspirovaná mohou se scházet výlučně jen jako korpus světelně integrovaných, kteří mohou připravovat a snad i fakticky připravují zdárný postup komunistického světla na úkor imperialistické tmy. Subjektivně si mohou tito mírotvorci myslet a říkat cokoli, ale v Praze či Moskvě mají úžasnou cenu integrovaných. Jsou to světlušky z říše tmy, napojované na zdroj světla.

Ptáme se na závěr: a co křesťané v očích komunistického mýtu? Křesťané jsou nesitelné tmy na rozdíl od komunistů, kteří jsou nositeli světla. U křesťanů nijak nerozhoduje jejich "křesťanství" /to je bezpředmětné/, ale jediné to, jak se vystavují komu-

nistickému světlu a jak se pohybují v zónové říši světla. V říši tmy mohou být a také jsou křesťanští světloňosi, kteří osvětlení obrací své zbožné pohledy vstříc říši světla jako výrazu své mesiánské naděje. Ale mezi křesťany zde vysoce převažují tmáři, kteří nepřijímají záření z říše světla a libují si v temnotě své vlastní říše tmy. Ale v říši světla mohou být a také jsou i mezi křesťany ojedinělí světloňosi, pokud uctívají světlo, respektují jeho vyzařování a zdávají hold říši světla. Většina křesťanů je zde zcela tmářská, takže jako temná skvrna zatemňují jednolitou září světelné říše. Křesťanskými světloňosi v říši světla, žijícími v souladu se světlem a se zářením světelné říše ve smyslu dualismu manichejského mýtu, jsou Křesťanská mírové konference a sdružení Pacem in terris - jak si je pochvaluje říše světla. Jejich tmářství je hodně zeslabeno právě díky vystavenosti světlu, protože paprsky světla je výrazně prosvětlují. Jsou použitelní. Nicméně říše světla je má za pouhé parazity na svém mírovém svícení. Říše světla sama má ovšem závazek vůči křesťanům, aby je zbavovala jejich tmářství. Proto je třeba křesťany přeorientovat od jejich vlastního temného zdroje na komunistický zdroj světla. Křesťané by se měli postupně rozplynout v jediném světelném moři. Perspektivou křesťanů není tudíž nic jiného, než postupná integrace do říše světla /např. výchovou mladé generace/ skrze přitakávání a přisvojování si duality komunistického mýtu. "Právo na život" jako své základní lidské právo mají křesťané v říši světla jen jako tolerovaní světloňosi komunismu.

A tak otázkou křesťanů v říši světla zůstává

otázka po jejich poměru k integraci prostřednictvím přijetí manichejského mýtu komunismu. "Míroví křesťané" jsou už hotoví zastánci a obhájci komunistického mýtu s výrazným angažmá za světlo a jeno říší proti temnotě a říší tmy.

Pseudofilosofové /po 150 let/
svět různě měnili.
Jde o to,
znovu mu rozumět.

Teologická motivace v dvacetileté práci Křesťanské
mírové konference

Symposium bohoslovenkých fakult v ČSSR
vyd. Husova československá bohoslovecká fakulta
v Praze 1979

/V závorkách stránkování; nadpisky kapitol jsou ne-
původní, látka je seřazena pod uvedené okruhy/

- - -

1. Teologické zdroje teologie KMK

Teologie KMK nechce být určována cílem akade-
micky vypracovat soustavnou teologii míru, nýbrž mí-
rovými úkoly v dané dějinné situaci. Má být teologií
ad hoc. /21/

Bylo by nadsázkou říkat, že v KMK bylo vše vě-
demě teologicky zdůvodňované, ale je možno tvrdit, že
v konečném projevu je možno všechny počiny KMK teolo-
gicky hodnotit. Stává se zřejmou mnohotvárnost teo-
logického profilu KMK v průběhu 20 let. /3/

Z mírové teologie KMK lze uvést řadu teologických
zdrojů, sledujeme-li publikaci po stránkách: panství
Kristovo /4/, život v Kristu /8/, Boží vykupitelský
zdroj v Kristu /9/, Ježíšův kříž a vzkříšení /10/,
eschatologický účinek Kristova díla /10/, smíření
v Kristu /11/, inkarnace /11/, stvoření /12/, Duch
svatý /13/. Zdůrazňuje se to tím, že práce pro mír má
co činit s nejširší paletou teologických východisek
a zaměření. /10/ K míru lze povolát všechny. /12/

Pokračujeme v řadě: následování kříže /38/, Tro-
jice /39/, ospravedlňující milost /42/, smíření veške-
renstva /45/, anticipace eschatologické spravedlnosti
/45/, eschatologická naděje /45/, účinná víra /46/,
touha po nebeském pokoji /46/, mír v Kristu /51/,
smlouva s Noem /54/, nová smlouva v Kristu /54/, exis-
tence Ježíše Krista /54/, nové stvoření v Kristu /55/,
volání knížete míru /58/.

Všimněme si biblických zdrojů: myšlenka na zkázu
zbraněmi hromadného ničení je hřích /48/, tyto zbra-
ně jsou nástrojem démonských sil /49/, je třeba poká-
ní za Hirošimu /49/, válka je projevem starého eonu
/50/, pokoj je nejvyšším eschatologickým dobrem celého
lidstva. /51/

Čteme o problémech biblického zdůvodnění mírové

činnosti; o úkolu provést komplexní průzkum některých základních biblických pojmů a využít je pro křesťanskou mírovou osvětu /47/, o tom, aby mírová argumentace z bible byla přesvědčivá navenek i dovnitř /47/. Ozývá se otázka, co říká ke zbráním hromadného ničení Bůh, Boží slovo, Písmo svaté /48/.

Priznává se, že jestliže v prvních časech bylo možno vystačit s pojednáním, kde občas byly uvedené teze podepřeny biblickým citátem v závorce, nedostačovalo to již při soustavné teologické práci v mírové oblasti /60/. Takže biblické texty zde již dávno nejsou okrasou a nutným přídatkem, nýbrž skutečně základním kamenem /61/.

Práce KMK je dobře orientována biblicky a její práce s biblí pomáhá překonávat některé deformace evangelia, ovlivněné jeho spojením se západní civilizací /46/.

2. O vstup víry do světa

Niet ospravedlnenia pre kresťanov, ktorí by necítili, že evangelium priamo zavädzuje k naprávaníu všetkých daností života ako k nutnej mierovej angažovanosti. Bolo by zlé, keby kresťan nevidel zlo tam, kde ono je, ale bolo by zlé, aj keby sa bál niečo proti zly podniknúť. To by totiž svedčilo, že nevidí Krista posobiaceho v dejinách. /9/

Tak sa stáva nezretelnejšou hrišnosť v určitých spoločenských a sociálnych štruktúrach... Znamená to aj odvahu aktívne sa podieľať na zápase proti štruktúram, znamenajúcim útlak, lebo tie znetvorujú podobu Boha v človeku. Preto sa angažujeme v odpore proti zbrojeniu, proti politickým, ekonomickým, rasovým nespravodlivostiam a proti znečisťovaniu životného prostredia. /10/

Pri pohľade na mnohé nespravodlivé štruktúry je zrejmé, že kresťania majú napomáhať ich odstránenie /jedno či majú ony podobu rasistického, národného, politického, hospodárskeho alebo iného útlaku/. /16/

Víra zavazuje kresťany k solidaritě se všemi nositeli snah o svedobu, spravodlnost, lidskost a mír ve světě. Přibližně na této linii promýšlí a zdůvodňuje křesťanskou solidaritu teologie KMK. /27/

3. Motiv víry ve faktoru dějin

Slovo evangelia je vždy to isté a predsa práve rozličné štruktúry vyvolávajú jeho rozličnou podobu. Evangelium totiž odpovedá na konkrétnu situáciu /časová viazanosť ale odpovedá vždy/ jeho nadčasová

platnost. Z toho vzniká nesmierna zodpovednosť práve to povedať, čo spoločnosť /a to vždy/ konkrétne potrebuje. /16/

Za dejinnými jevy rozpoznáva víra hlbší príčiny. Tak víra pomáha užitím inkarnačného prístupu k dejinám analyzovať dejinnou situáciu v jejích hlbinných, pravdivých polohách, nachádzať v ní určitú orientáciu, ktorá je pastoračnou pomocou veriacim na jejích cestách. /31/

Kresťané jsou nucení v každodenním živote ve společenském dění nejen myslet z víry, nýbrž jednat a rozhodováním se zúčastnit tvorby společenské přítomné skutečnosti. O povaze činů, o způsobu jejich angažovanosti rozhoduje vedle jiných vědomých motivů i podvědomých činů i motivace jejich víry. /63/

Nutnost dovědět mírové svědectví hic et nunc v kterékoli chvíli nutí KMK k akcím, jejichž akcent je podtržen politickou potřebou, kterým se však nedostává přiměřeného a pro různá svědomí postačujícího teologického zdůvodnění. Solidarita a pomoc bližnímu nespočívá ve výpočtu principů, ale musí se projevit konkrétními akcemi. Víra musí podstoupit riziko činu, i když myšlenková reflexe ještě stále není s problémem hotova. Riziko činu si odvykla nést víra, spokojící se s obsahem vědomí. /71/

4. Náplň míru ve světě

Dle biskupa F.O. Seguna nemůže být mír, pokud existuje rasová diskriminace, chudoba, hlad, vykořisťování a duchovní zpátečnictví. /56/

Metropolita Nikodim má za velký problém a hřích sociální nerovnost a nespravedlnost, na jejichž odstranění je třeba radikální přestavby společnosti, neboť metoda individuální dobročinnosti na kolektivní zlo nemůže stačit. /56/

Skupina Ekonomické osvobození a rozvoj zdůraznila, že mír nelze chápat jen jako nepřítomnost války, nýbrž jako naplněný lidský život, tj. přemožení bídy, hladu a zavedení spravedlivého rozdělování Božích darů. /59/

Zvlášť ostře dolehly na teologii hraniční problémy přítomnosti: populační exploze, hlad, propast mezi bohatými a chudými zeměmi, propast mezi průmyslově vyspělými a rozvojovými zeměmi, ekologický problém a v první řadě hrozba sebezničující války s jadernými zbraněmi. /65/

V roce 1964 problémy mírové koexistence ukázaly potřebu radikálních revolučních změn ve světě. Za překážku míru je označen především imperialismus.

Prof. dr. A. Ebertová uvádí, že sociálně teologické myšlení KMK rozlišuje společenské struktury podle míry uskutečnění sociální spravedlnosti a svobody. Především však jde o podstatné změny třídních a vykořisťovatelských řádů. V průmyslově a technicky vyspělých kapitalistických společnostech i v zemích rozvojových, namnoze neschopných řešit základní životní potřeby svých obyvatel. Imperialismus, dnes vtělený do multinacionálních organizací a v nich kumulované ekonomické moci, je předmětem kritiky a boje v zájmu dosažení nového ekonomického mezinárodního řádu. /70/

5. a angažmá křesťanů na něm

Teologická skupina IV. VMS prý správně vyvodila, že křesťan nemá být neutrální vůči utlačovatelům, má je odmítnout a s nimi i celý vykořisťovatelský systém /imperialismus/. /56/

G. Gutierrez vidí milování dobra konkretizováno v zápase o lidštější a bratrštější svět, nenávidění zla pak zahrnuje odmítnutí nerovné třídní společnosti. Mír pak předpokládá nastolení spravedlnosti, jinak je falešnou nálepkou. /56/

Dle metropolity Nikodima je třeba nést světu poselství o nezanikající ceně života, o významu lidské osobnosti i nepřípustnosti nepravdělnosti ve světě v jakékoliv podobě. /58/

K. Gábriš uvádí, že mírová práce je určena všem lidem, celému lidstvu, a proto je v ní zahrnuta otázka koexistence a lidských práv, odstranění důsledků studené války a všeho vykořisťování, budování takových společenských struktur, které by zajišťovaly maximální plnost lidského života. /78/ ...Reálna pomoc utlačaným, nespravodlivosti podrobeným sa stáva v dnešnom svete jednou z foriem vyznania Krista. Deje sa tak najmä zočivoči takým zjavom, ako je imperialismus, fašizmus, neokolonializmus a deje sa tak zoči-voči akútnej biede ľudstva ako aj akútnému ohrozeniu ľudstva vojnou. /19/ ...Nebolo by správne nevidieť teologicke zamieranie, keď sa tvorili vyhlásenia nielen k studenej vojne ale aj k priamym vojnovým konfliktom, či šlo o východnú Áziu alebo Blízky východ, či šlo o revolučné a kontrarevolučné premeny v Chile, či šlo o ľudská práva v Afrike alebo v Amerike, či o postoj a anarchistickým zjavom v Europe. /7/

6. Ztotalizovaný svet a jeho manichejský výklad

Idea riešenia konfliktu medzi vykořisťovanými a vykořisťovateľmi nie cestou neutrality ale jednoznač-

ného nádržania vykorisťovaným bola podložená rozborom postoja Boha k človeku. Ideu túto rozpracoval Bassarak veľmi výstižne poukazujúc na to, že udanlivá objektivita v uvedených vzťahoch značí vlastne len napomáhanie zla. To kresťan nemože schváliť. Inou je otázka, či postoj voči vykorisťovateľom je len postojom prejavenej nenávisťi lebo prejavom snahy aj im pomôcť oslobodiť sa od zlého zamierenia. /To ovšem znamená, že musia prestať byť vykorisťovateľmi a stať sa novými ľuďmi. V praxi je s tým spojená otázka, akou cestou možno vykorisťovateľov k tomu doviest/. /14/

Svet je aj dnes veľkou jednotou /i keď jej znakom je paradoxne roztrieštenosť/. Kresťania majú sa pričiniť, aby jednota sveta dostávala kladné rysy. /15/ ... Socializmus vidíme zreteľne ako formu, ktorá má mierotvorne poslanie. /19/

Aby práca za mier bola účinná, treba vidieť nanovo šírku mierového ekumenizmu. Kresťania, ktorí spoznávajú význam mieru, majú ďalšiu povinnosť angažovať nových a nových tvorcov mieru. Kresťania nemožu byť spokojení nielen s tým, že je mnoho odporcov mieru, ale ani s tým, že niektorí stoja stranou /~~má-
pákebyxmírku~~ tí sú vlastne svojím postojom tiež proti mieru/. /19/

Ke cti teologie KMK slouží, že prekonala reakční koncepcii smíření charakteristickou pro některé druhy ekumény. Jejím nezastřeným výrazem jsou slova předsedy rady EKD zemského biskupa Dietzfelbingera: "Církev musí za všech okolností působit ke smíření mezi utlačovateli a utlačenými". Podobných dokladů by bylo možné uvést více. Teologie KMK přesvědčivě ukázala, že tato zdánlivě neutrální koncepce smířčího poslání církve ve světě fakticky straní utlačovatelům a ponechává utlačené a vyděděné jejich osudu. Zdůvodnila křesťanskou cestu ke smíření ve světě jako jednoznačné zaujetí pro právo a spravedlnost utlačeným a dospěla až k oprávněnosti revoluce utlačených proti utlačovatelům tam, kde není jiná pomoc. /29/

Mírová práce křesťanů se nepohne kupředu, jestliže se nevyrovná se zaprodaností mnohých církevních struktur moci kapitálu a nespravedlnosti. Cesta církve do budoucnosti, její věrohodnost a její svědectví pro mír a spravedlnost souvisí úzce s tím, jak církve v tzv. křesťanském světě budou teologicky i prakticky řešit otázku své zapletenosti do mocenských struktur, které jsou odpovědné za koloniální a rasový útlak... Církve v socialistických zemích byly hlubokou hospodářskou a politickou změnou, která proběhla jejich společnostmi, postaveny do situace, která přijata v pokání, znamená nový začátek. Tyto dějinné

zkušenosti chce a musí KMK vnášet do ekumény a pomáhat jimi sebedoporozumění církví zejména v třetím světě. /36/

Problémy mírové koexistence ukázaly potřebu radikálních revolučních změn ve světě. Za překážku míru je označen především imperialismus... Bylo možné také zaznamenat uvolnění napětí, které zatím vyvrcholilo Závěrečným aktem helsinské konference o míru a bezpečnosti 1975, které však nepokračuje mechanicky dále bez vynaložení dalšího úsilí, protože protimírové síly, militaristické a imperialistické kruhy také stupňují své snahy a hrozí výrobou ještě ničivější zbraně, neutronové bomby. /68/

Ze strany KMK bylo odhaleno a konstatováno, že vyznávaná "objektivita" světového křesťanstva je ve skutečnosti jednostrannost, a to v tom směru, že se s ní jako s jednostranností nepočítá; ona vyvyšuje určité názory na měřítko a posvěcuje je nábožensky. Jinak je a zůstává pro KMK charakteristické, že jednostrannost a stranictví nejsou posuzovány zásadně záporně. Programově jednostranná chce KMK zůstat ve svém důrazu na mírovou otázku dneška. Síly organizující se v KMK vytkly ekuméně neodpovědnost a nedostatečný zájem právě v tomto směru. Společenskou a mravní absenci ve věcech tak závažných označila KMK nejen za projev provincialismu, ale za duchovní defekt. /80/

7. Mír jako transcendentní ambivalentnosti světa

KMK nie je exkluzívne pre jeden teologický smer a priamo v jej podstate je snaha zainteresovať čím viacerých, ba napokon všetkých kresťanov na tom, aby pracovali v intenciách mierových podľa zamierenia, ako ho konkretizuje KMK. Kresťania ako také a cirkvi vo svete sú svojím postavením do konkrétneho sveta vyzývaní, aby vzali na seba dokonca riziko politických rozhodnutí sa za mier a to každý práve z toho teologického východiska, ktoré je pre neho určujúcim. /4/ Do KMK patrí, kto si osvojuje a uplatňuje jej základný zámer: kresťanskou službou napomôcť mierové riešenie všetkých problémov, ktoré sa týkajú ľudstva, ohrozeného vojnou, ktorá svojimi rozmerami môže znamenať nielen ničenie jestvujúcich hodnôt spoločnosti ale priamo zánik ľudstva... Z rozličných cirkevných tradícií možno utvárať celkovú mozaiku mierotvorného určenia kresťanstva. /5/ Mierové reflexie teológov môžu mať veľmi mnohé východiská a bola v tom mprošť, že sa postupne rozličné uplatnili. /6/

Šírka ekumény vedie k tomu, že z práce pre mier nemožno nikoho vylúčiť. Z toho vzniká najširšia mysliteľná kooperácia kresťanov s nekresťanmi, aby práca za mier bola naozaj kvalifikovaná a aktívna. Lebo mierová práca, ktorá nie je efektívna, nie je vôbec mierová. Teologicky ako mierovú možno hodnotiť len tu prácu, ktorá vedie k zmiereniu biedy vo svete, lebo je v znamení spravodlivosti. Ale to sa nedá bez spolupráce so všetkými ľuďmi, ochotnými k mierovej budúcnosti ľudstva prispieť. Na druhej strane to priamo núti k diferencovaniu, s kým spolupracovať; v oblasti mierovej práce su nám neraz omnoho bližší nekresťania, účinne sa zasadujúci za odstránenie dôvodov napätí vo svete, ako kresťania, ktorí ostávajú pri neúčinnom, ba brzdiacom odtahovaní sa od povinností voči spoločnosti. /15/

KMK chce byť forem, na němž se setkávají křesťané z celého světa a ptají se po Boží vůli v politických, sociálních a hospodářských problémech současnosti. /79/ Vlastní úkol KMK se utvářel jako motivace křesťanů a církví přes konfesní a ideologické hranice a přes hranice politických bloků k práci pro světový mír. V této službě pokládá se KMK za inovační hnutí v rámci ekumenických snah, ekumenické práce a ekumenického života. /80/

8. Mytologická tabu

Rozmanitosť teologických pozíc v KMK neznamena vyhybanie sa jasným slovom o tom, že boj za pokoj je bojom proti imperializmu a jeho prejavom, že rozpory, ktoré sú medzi zoskupeniami národov nutno nielen vidieť, ale nutno k nim zaujať určité stanovisko, že treba podniknúť a podnieť k riešeniu tzv. 3. sveta. Nejde o konvergenciu jestvujúcich spoločenských systémov ale o koexistenciu, ktorá je konečnom dôsledku jednou z foriem boja proti imperializmu. /7/

Usilí o překonání antikomunismu prohlásil G. Wirth za součást zápasu o mír a H. Hellstern resumuje: "Proto se KMK zasazuje za odbourání všech pozůstatků studené války. V antikomunismu vidí nejen bláhosť, nýbrž i prohřešek proti lidské společnosti... Křesťan nemusí být komunistou, ale křesťan, který zápasí o mír, nesmí být antikomunistou /G. Bassarak/". /41/

Heslo světového třídního boje: Zdrojem světového nepokoje nejsou snahy o spravedlivé pořádky, nýbrž naopak překážky, jež těmto snahám staví v cestu ti, kdo hledí zachovat své pozice nadvlády a rozhodovat o esudech celých společností a kontinentů. Tyto roz-

bory ústí v jednoznačný postulát nastolení nového mezinárodního hospodářského řádu, který by přerozdělil bohatství světa ve prospěch utlačených sociálních skupin... V tomto smyslu vykládáme nový vývoj, s nímž se setkáváme v teologiích třetího světa. Někteří lidé jdou tak daleko, že říkají: Došlo ke koperníkovskému obratu v teologii, její metoda analyzuje situaci, v níž žijí národy třetího světa pod hospodářským, politickým a kulturním útlakem."
/42/

9. KMK a církve

Uvádí se, že KMK se otvírá spolupráci s neoficiálními skupinami anebo s jednotlivci různého původu a zaměření, plní vůči oficiálním církvím a ekumenickému hnutí oficiálních církví roli mementa. KMK není církví ani sdružením církví. A přece v tomto smyslu církvím slouží. /40/

Za monotónním hlasem obecné křesťanskosti a ustrnulých církví je slyšet hlasy jednotlivců a skupin křesťanů, které kladou existenciální otázky a hledají nové odpovědi na záležitosti života soukromého i veřejného. Těmto hlasům chce KMK též poskytnout svou tribunu... Ve svém irénickém záměru rozprostírá své poslání ještě šíře, do prostoru světských organizací a hnutí, nevyjímajíc ani programové ateisty. /81/

U autorů z Československa /Smolík, Gábriš/ vidíme realistický důraz na mírové zaměření služby církve jako celku, odpovídající novozákonnímu důrazu na křesťanskou novou existenci v "koinonia". /46/

Církve ze socialistických zemí se většinou angažovaly jako instituce se svými řádnými představiteli, zhusta špičkovými, zatímco církve ze zemí ostatních často jsou reprezentovány i živly neinstitucionálními, křesťany politicky levě orientovanými nebo osobnostmi z kruhů církví a pospolitostí mírových, někdy přímo pacifistických. /83/

Manichej jako křesťanství dneška

Teologii Křesťanské mírové konference nezbyvá patrně nic jiného, aby byla teologií ad hoc, protože akceptuje komunistickou ideologickou strategii a jí odpovídající mocenskou taktiku. Mírové úkoly KMK odpovídají komunistickým potřebám v konkrétních oblastech světa. Protože jde o aktivitu zasazenou do dějinného horizontu naší planety pod vizí manichejského dualismu třídně rozděleného světa, pozice KMK odrážejí úspěchy a nezdary situace komunismu ve světě. Prvotní, mýtem vyživovaný mocenský pohyb hledá a nachází pro sebe zpětné teologické opodstatnění. Teologie KMK stojí na oné neblahé linii křesťanského myšlení, na níž teologie podporovala a posvěcovala politické, sociální a ekonomické zájmy svého integrujícího poručníka. Má-li jít teologii o to, aby nějak přijatelně posvětila dějinný vývoj, pak její teologická východiska mohou být celkem zanedbatelná a může se jimi stávat jakékoli teologické téma či motiv.

Mír je zde hlavním vodítkem teologie. Ale je jím tak, jak jím může být cokoli jiného - třeba stát, národ, rasa, válka apod. Historie církve podává nejedno otřesné svědectví o tom, jak vnitrosvětský, zejména mocenský zájem si podrobil a zeslužebnil teologickou vůli. Proto v teologii KMK nikdy nejde o otázku teologického zdroje, nýbrž o teologické podbudování předem zhotoveného a nezviklatelného konceptu míru ve světě - tzv. třídního míru. Ústředním problémem KMK zůstává její spjatost s komunistickým mýtem a jeho vizí míru a války. "Biblicky" je možno podepřít jak nevinné

politicko-mocenské zájmy, tak nejotřesnější masové zločiny. Říkáme-li, že existence a působení KMK je dána bytostným spojením s komunistickými zájmy ve světě, pak to potvrzuje i nejedno tažení KMK proti tzv. západní civilizaci jako hlavnímu objektu komunistické destrukce. V tomto bodě se pak hlavní linie KMK výrazně odlišuje od vědomí a smýšlení drtivé většiny lidí komunismem ovládaných. Považme, že činitelé KMK u nás tvoří hrstku prominentů, kteří se před světem staví do role reprezentantů svých církví, sborů i jednotlivých věřících. Sbory a jednotlivci však smýšlejí proti linii KMK. Sama Křesťanská márová konference není pro nás ani heroldem, ani garantem spravedlnosti, míru, osvobození, jak to snad vnímá např. třetí svět, nýbrž jeví se nám jako nábožensko-církevní nástroj politiky násilné sovětizace, totiž zotročení, ujařmení, ztráty vlastní církevní i národní identity; je výrazem sovětské nadvlády v Praze.

Horizontální manichejský komunismus prosakuje v KMK i do posuzování kvality společenských struktur. Spravedlivou společnost představuje výlučně společnost komunistická, zatímco všechny ostatní jsou více nebo méně nespravedlivé. Křesťanský mírový manichista sleduje zlo nekomunismu a velebí dobro své vlastní říše světla. Hledí vnášet dobro říše světla do zla říše tmy. Pozemského Ježíše aplikuje ve svých dějinách skrze clonu dualismu světla a tmy. Hříšné sociální struktury mohou být a pochopitelně jsou všechny, jenom ne komunistické. Takže křesťanští manichejci - ve jménu boje proti nespravedlivým strukturám - bojují proti hříšným říše tmy. Veškeré působení, pocházející odjinud než z říše světla - pokud

neslouží našincům - je démonské a zasluhuje úplné zničení. V KMK se ví o zbrojení, nespravedlnostech, devastacích v říši tmy a bojuje proti nim; ale nikdy neslyšíme, že by se zbrojení, nespravedlnost a devastace týkaly ve stejné nebo přibližné míře i komunistické říše světla. Křesťanům se doporučuje, ba i přikazuje, aby napomáhali odstraňovat nespravedlivé sociální struktury kdekoliv ve světě. Ovšem pociťovat nebo posuzovat komunismus jako nespravedlivou strukturu, to se považuje za dábelický antikomunismus či kontrarevoluci.

Komunistický mýtus obsahuje svá nedotknutelná tabu, která míroví křesťané ochotně přejímají: např. boj proti imperialismu; žádná konvergence, ale koexistence; světový třídní boj; odstranění nespravedlivých struktur apod. Míroví křesťané vědí a souhlasí s tím, že komunismus vyhláší křížácké tažení proti všemu nekomunistickému ve světě a kolem sebe. Ale komunismus sám je pro ně nedotknutelný, neposkvřený, posvátný. Antikomunismus mají za výraz té nejhorší tmoucí tmy. Úsilí o mír je jim dokonce identické s překonáním antikomunismu. Není potom důvu, že komunismus = mír. A že antikomunismus je prohřešek proti lidství, protože teprve komunismus nastoluje pravé pozemské lidství. Náš pohled na věc nám napovídá, že antikomunismus a tzv. boj proti němu patří do sféry komunistického mýtu samotného jako jeho velmi významný stavební prvek; že to je ódium, jímž komunismus automaticky zahrnuje vše, co mu není po chuti. Proto je na místě tváří v tvář komunistickému mýtu vytyčit a hájit "právo na antikomunismus". S tím vědomím, že při nekomunistické revoltě nejde o stranickou příslušnost či loyaltitu vůči výsledným mocenským poměrům, ale o

neakceptování mýtu a jeho demytologizaci. Je nutno počítat i s rizikem toho, že mezi mýtem a ne-mýtem není možný plodný rozhovor.

Křesťan tedy smí a má působit k odstraňování západního sociálně politického systému, ale nesmí se ani v tajných myšlenkách kriticky dotknout komunistického systému, natož pomyslet na jeho odstranění. Prokomunističtí míroví křesťané jsou povinni filtrovat svobodu, spravedlnost, lidskost a mír sítím manichejského mýtu. Nabádají, aby lidstvo rozpoznávalo své společné nepřátele a bojovalo proti nim, a ~~наоборот~~ naopak aby podporovalo opravdová mírová hnutí ve světě. A tak míroví křesťané zachvácení manichejským bludem velebí mírovou politiku, kterou prosazuje SSSR a celé socialistické společenství, a rozhodně se staví proti agresivní politice vládnoucích kruhů USA. Otázka rozmíšťování raket není pro ně otázkou techniky instalované hrozby, nýbrž otázkou vyznavačskou: klade se tak, aby v kosmickém zápase mezi světlem a tmou, v rámci dualistického mýtu, byl zajištěn postup světla na úkor tmy.

Rozličnou podobu evangelia nevyvolávají církevní struktury. Rozhoduje zařazení a postavení křesťanů na různých stupních dané společenské a církevní struktury. Jsou to jednotliví lidé, kteří svým zasazením do struktur odpovídají na konkrétní situaci své církve a společnosti. Čím vyšší bývá postavení ve struktuře komunistické společnosti, tím větší bývá spolehlivost a oddanost této struktuře a jejím zájmům. Takže o situaci společnosti zde nevypovídají její struktury, ale jednotlivci do nich zasazení, a to úměrně výšijímí dosaženého stupně. O povaze, úrovni a stavu komunistické společnosti se nedovíme nic z jejích struk-

...tur, protože ty sledují své vlastní zájmy a potřeby, ale můžeme to sledovat jenom z odstupu od těchto struktur. O křesťanství a o církvích se tudíž nedozvíme nic věrohodného nebo jen málo spolehlivého do křesťanského činitele integrovaných do komunistických struktur, kteří v nich dosahují vyšších a nejvyšších pozic, ale je naopak nutno brát v potaz hlasy těch, kdo stojí mimo struktury, kdo nemusejí sledovat jejich zájmy ani zájmy vlastní a kdo mohou bez zábran a bez obalu nahlížet na svou společnost i církev. U teologie potom, která chce mluvit o dějinách a do dějin, rozhoduje její postavení v rámci společenské struktury. V komunistické struktuře podmiňuje přímo neúprosně dějinné bytí každé teologické vědomí. Každá tzv. dějinná analýza svědčí jen o možnostech, jimiž teologie disponuje na daném stupni společenské struktury. Teologická řeč o dějinách - vycházející z pozice ve struktuře - stává se tak řečí struktury samé. A proto dochází v komunistickém systému ke skrytému napětí mezi činovníky církevních struktur a věřícím lidem církve. Napětí se projevuje v naprosté odlišnosti myšlení a řeči, neboť tu jde o vzájemné odcizení mezi církevními vůdci a shromažďovaným lidem. Že církevní vůdcové a představitelé jsou zástupci a mluvčími svého lidu, to bývá přežívající liberalistický předpoklad, který bohužel příliš často zatěžuje orientaci lidí z nekomunistického, netotalitního světa.

Stará teze mírového hnutí vůbec zní, že je nutné shromáždit a mobilizovat obhájce míru bez ohledu na jejich politické, světonázorové a náboženské přesvědčení, kteří pocházejí z rozmanitých i navzájem odlišných poměrů politických, hospodářských, kulturních a civilizačních. Že v podstatě je možné se lišit a roz-

cházet se ve všem, ale že mír je báze, na které je třeba se domluvit a spojit.

KMK přejímá tuto koncepci, v níž prý lze mír nadřadit jakýmkoli stávajícím rozporům a napětím ve světě a spolupracovat na obhajobě míru bez ohledu na dané náboženské, ideologické a politické rozdíly. Pro záchranu života v míru netřeba prý hledět na rozdíly přesvědčení. Je nutno spolupracovat s jednotlivými hnutími a státníky na boji proti militarismu, za mír a odzbrojení. Je třeba sjednotit úsilí mírových sil celého světa za uchování posvátného daru života.

Na jedné straně se tu prezentuje mír jako transcendování ambivalentností světa, když se vzhledem k rozdílnosti a odlišnosti aktivistů eliminují tomu podstatnému - k míru. Ale na druhé straně se mírové intence přesně a přísně konkretizují do zřetelné a jednoznačné kvality míru. Tento centrální rozpor světového mírového hnutí i jeho křesťanských modifikací bývá právě překlenut vizí míru ve smyslu manichejského dualismu komunismu, který světlo své vlastní duality prohlašuje za mír vůbec a za mír jako takový. Mír přesahující ambivalentností světa se hlásí jako mír komunistického světla. Míroví manichejci říkají, že na míru se lze dohodnout při respektu rozmanitých tradic i protilehlých světonázorových zázemí, avšak "mírem" rozumějí výlučně mír komunismu. V komunistickém manicheismu, kde světlo je identické s mírem a říše světla s doménou míru, dochází k jednoznačnému patentování míru jednou /světelnou/ stranou duality a k jednoznačnému deklasování druhé /temné/ strany duality na válečného štváče a věčného původce války. Mír koncipovaný KMK zřetelně nese toto "třídní" předznamenání a obsah, takže je pouze křesťanskou verzí pojetí míru podle komunistického manichejského mýtu.

Vztah církví ke Křesťanské mírové konferenci není skrývaným tajemstvím. V rámci východoevropského bloku se na akcích KMK podílejí oficiální církve jako celky, zastupované svými nejvyššími představiteli i vybíranými delegáty, takže východní sekce je reprezentována oficiálními církevními strukturami. Pro oficiální vystupování církví z východní Evropy představuje KMK jedinou eventualitu tzv. společensko-politické angažovanosti na problémech tohoto světa a namnoze supluje i regulérní oficiální styk mezi církvemi v rámci světové ekumény. Mírové zaměření církví jako celků skrze KMK není vůbec důsledkem důrazu na jakousi koinonia křesťanské existence, nýbrž je zvnějšku vnucovanou vůlí po ztotalizování církví.

Z nekomunistického světa spolupracují s KMK buď jednotlivci, nebo malé skupiny zájemců. Bývají to neinstituční živly, v nejednom ohledu nekonformní a v rámci pluralitních pospolitostí levicově zaměřené atp. V každém případě je naprosto evidentní, že svým angažmá na díle KMK zastupují jen a jen sebe svými osobami, případně že reprezentují užší kruh lidí kolem sebe. Jejich hlasy patří jenom jim a nejsou to oficiální hlasy jejich církví. Nemohou si činit nárok na to, že mluví za ostatní, a také to ani nedělají. Jestliže tedy v komunistickém bloku pracuje KMK převážnou až výlučnou podporou oficiálních církví, v nekomunistické sféře se podílí na věci KMK dobrovolná a spontánní aktivita neoficiálních individualit. Tím je rozhodujícím způsobem určen a ovlivněn útvar i výraz tohoto hnutí. Neoficiální hlasy odjinud mohou a mají plnit vůčisvým vlastním církvím a společností komunistického bloku zůstávají bez jakéhokoli kritického a sebekritického mementa. Neboť KMK není v té-

to části světa tím, čím je jinde - organizací, která by akceptovala neoficiální hlasy, jež by byly kritickým mementem vůči vlastním řadám a oficiálním pozicím. Vždyť si vůbec nelze představit situaci, že by představitelé církve nebo oficiální církevní delegáti byli v KMK kritickým mementem vůči sobě - svým církvím a svým společnostem. S těmi naopak bývají příliš osudově spjati skrze oficiální přejímání komunistického manichejského mýtu.

Zatímco oficiální činitelé KMK ve východní Evropě patří a tvoří ve svých společnostech stabilizující faktor, jinde sami podporují neoficiální činitele, kteří zde plní a chtějí plnit spíše destabilizující roli. Výsledkem takových poměrů je mezinárodní absurdita, v nejednom ohledu tolik charakteristická pro paradoxní ráz vztahů mezi Východem a Západem vůbec: Oficiální činitelé z Východu napomáhají destabilizaci poměrů na Západě a neoficiální činitelé ze Západu napomáhají ke stabilizaci poměrů na Východě. Není to nakonec takticky dobře koncipovaný způsob, jak může světlo říše světla pronikat do temnoty říše tmy a jak se dá legitimizovat říše světla pomocí světélkování světlušek v říši tmy? Internacionální paradox tkví v tom, že se tu spojují oficiální monstra, posvěcená vlastní nedotknutelností, s neoficiálními miniaturami kritičnosti a že chtějí spolupromlouvat unisono k problematice našeho společného světa.

Oficiální církevní představitelé ze socialistických zemí, kteří volky nevolky jsou nuceni akceptovat komunistický mýtus dualismu světa, usilují o to, aby v souladu s tímto mýtem vytvářeli vlastní pevnou frontu vůči ostatní ekuméně a na ní formulovali své vlastní pozice. Svůj frontální val chtějí uměle zaštitit

celkem svých církví, jež sice formálně reprezentují, ale smýšlením a hodnocením situace se od nich naprosto oddělují a odcizují se jim. Před širokou světovou ekuménou vystupují se snahou vyzdvihovat nejen naše církevní specifika, ale i jejich povahu a řešení. Do svého úsilí zatahují Světovou radu církví, aby prý "správně" rozuměla zkušenostem církevního života v zemích socialismu. Vnucují představu, že naše zkušenosti mají epochální ekumenický význam, a nikoli varovný a odstrašující smysl. Namlouvají, že církve v socialistických zemích žijí a svědčí v kontextu nových sekularizovaných společností. Přicházejí s přehodnocováním dějinného vývoje SRC, ohrazují se proti jeho západním tradicím. Usilují o proniknutí do vedení SRC, aby mohli tvořit integrální součást světového křesťanského společenství. Hlasem svých církví rozumí svůj vlastní monolog, vedený bez ohledu na církve a jejich nouzi.

Ale vraťme se ke schematismu rozdělování světa na Západ, Východ a třetí svět. Víme, že ze Západu se v KMK angažují většinou neoficiální jednotlivci či skupiny. Ti vnášejí na fórum tohoto mezinárodního hnutí své problémy a nabízejí zde své pohledy na problematiku svých společností i celého světa. Jejich slovo bývá neoficiální, kritické, sebekritické vůči prostředí, z něhož pocházejí. Jejich společností a církve je musí více nebo méně tolerovat v rámci daného pluralistického skupenství. Bývají to kapky vody z širošířého moře. Jejich hlas ovšem může být integrován do společného komplexu řeči, kterým se vyjadřuje KMK.

Dále se v KMK angažují zástupci třetího světa. Buď jsou to hlasy neoficiální, anebo oficiální. Tady

často záleží na tom, jak a na kolik na sobě odrážejí pozadí problematiky Západ-Východ. Ale nám teď jde o to, abychom zdůraznili, že i oni vnášejí na fórum KMK své vlastní problémy a svá hodnocení soudobé světové problematiky. Mluví zejména o hladu, bádě, negramotnosti, vykořisťování, nespravedlivých strukturách apod. Potřebují a hledají pomoc. I jejich hlas může být a pochopitelně bývá integrován do komplexu mínění, vyjadřovaných řečí KMK.

Nakonec zůstávají zástupci Východu angažovaní na díle KMK. Jsou to především a převážně oficiální představitelé svých církví a jejich oficiální delegáti. A tu jsme u kořene problému: Vnášejí i oni na fórum KMK problémy svých církví a svých zemí? V žádném případě! Z jejich hlasů naopak vždy vyplývá jednoznačně zjištění, že náš východní blok žádné palčivé problémy nezná, protože v něm vážné problémy vůbec neexistují. A jestliže skutečně existují, pak je nelze snadno a schůdně ventilovat. Protože východní režimy mají dobře postaráno o to, aby zde principiální problémy nikdo nikdy nekladl. Co tedy vnášejí východní činitelé na fórum KMK? Nic jiného než problémy druhých: papouškují problematiku Západu a třetího světa. Hrají roli učitelů a pomocníků. Přijímají roli osvícených tmářů v říši světla. Ujišťují všechny vzdálené i blízké, jak církev v socialistickém státě je významným stabilizačním faktorem, jak se aktivně účastní na rozvoji své společnosti, jak se věřící lidé uvědoměle podílejí na budování své vyspělé socialistické společnosti a jak nadšeně podporují zahraniční mírovou politiku své vlády. Ujišťují při každé příležitosti o kladném vztahu ke zřízení, společenským jevům, sociálním proměnám i k aktuálním událostem. Tuto svou roli konstantinských dvorních

~~šášká~~ teologizují pomocí stylizace do role služebníků sloužících svému lidu či národu. Zejména pak nabádají věřící k poctivé práci. Nechtějí, nemohou, nesmějí zvažovat svou společnost sebemenší kritikou, ale mají, musejí a chtějí ji podporovat a obhajovat. Spoluvytvářejí prý vyšší typ společnosti, která je dosud s ničím v historii nesrovnatelná, takže je nevyčerpatelnou inspirací pro ostatní - nevědomý a naivní - svět. Vyhlašují:

"Uznáváme velikost hodnot, které přinesl Únor 1948. Jím vyvrcholilo úsilí všech pokrokových občanů a vlastenců. Otevřela se cesta vývoje společnosti směrem k nastolení skutečně sociálně spravedlivého a humánního společenského řádu - socialismu ... Věřící všech našich církví a náboženských společností vidí v socialismu uplatňování humánních ideálů a víry v pokrok. Chtějí se podílet všemi silami na společenských procesech s cílem upevňovat a dále rozvíjet ušlechtilé hodnoty socialismu." /Prohlášení Regionálního shromáždění KMK v ČSSR k 35. výročí Února/.

V poslední době se ozývají hlasy v západních církvích, že otázka míru a války je otázkou vyznavačskou. Mluví se o nukleárních zbraních jako o urážce Boha a lidství, o neutronové zbraní jako o hříchu proti Bohu. V postoji k prostředkům hromadného ničení jde o vyznání nebo zapření evangelia. Otázka nasazení za odzbrojení se stává otázkou vyznavačskou, otázkou pravdivosti víry a věrohodnosti křesťanského postoje. Alternativa "mír, nebo zničení" uvádí křesťany a církve in statum confessionis.

Nejsme pány, soudci ani kritiky západního svědomí. Ale ptejme se, zda máme ještě své vlastní - východní svědomí? Cožpak nevstupuje komunistický dualistický mýtus do citlivosti našeho svědomí jako hlu-

~~šášků teologizují pomocí stylizace do role služební-~~
ků sloužících svému lidu či národu. Zejména pak na-
bádají věřící k poctivé práci. Nechtějí, nemohou,
nesmějí znevažovat svou společnost sebemenší kriti-
kou, ale mají, musejí a chtějí ji podporovat a ob-
hajovat. Spoluvytvářejí prý vyšší typ společnosti,
která je dosud s ničím v historii nesrovnatelná, tak-
že je nevyčerpatelnou inspirací pro ostatní - nevě-
domý a naivní - svět. Vyhlašují:

"Uznáváme velikost hodnot, které přinesl Únor
1948. Jím vyvrcholilo úsilí všech pokrokových občanů
a vlastenců. Otevřela se cesta vývoje společnosti
směrem k nastolení skutečně sociálně spravedlivého a
humánního společenského řádu - socialismu ... Věřící
všech našich církví a náboženských společností vidí
v socialismu uplatňování humánních ideálů a víry
v pokrok. Chtějí se podílet všemi silami na společen-
ských procesech s cílem upevňovat a dále rozvíjet
ušlechtilé hodnoty socialismu." /Prohlášení Regionál-
ního shromáždění KMK v ČSSR k 35. výročí Února/.

V poslední době se ozývají hlasy v západních
církvích, že otázka míru a války je otázkou vyznavač-
skou. Mluví se o nukleárních zbraních jako o urážce
Boha a lidství, o neutronové zbraní jako o hříchu
proti Bohu. V postoji k prostředkům hromadného ničení
jde o vyznání nebo zapření evangelia. Otázka nasaze-
ní za odzbrojení se stává otázkou vyznavačskou, otáz-
kou pravdivosti víry a věrohodnosti křesťanského po-
stoje. Alternativa "mír, nebo zničení" uvádí křesťa-
ny a církve in statum confessionis.

Nejsme pány, soudci ani kritiky západního svědo-
mí. Ale ptejme se, zda máme ještě své vlastní - vý-
chodní svědomí? Cožpak nevstupuje komunistický dua-
listický mýtus do citlivosti našeho svědomí jako hlu-

boká otázka našeho vlastního statu *confessionis*? Co s problémem manichejského rozdělení světa a jeho mýtickým konceptem míru a války jakožto nesmlouvavou ideologickou strategií naprogramované likvidace protilehlé strany, obnášející více než jednu polovinu Země? Co se samotnou mesiánskou říší světla, reklamující si nároky věčného času? Co s hrozbou nákazy mladých společností, které si zahrávají s nebezpečím totální a ničím už nikdy nezvratitelné mystifikace politiky, sociální oblasti a všeho života? Svědomí východních církví tu zůstává klidné a netečné. Jako jeho jediná starost mu zbývá, jak se optimálně integrovat do komunistického mýtu a jak přitakávat jeho víře a vizi. Ale cožpak není **vnitřním nábojem** biblické víry a na ní orientovaného křesťanství ustavičný zápas o demytologizaci všech možných mýtů, těch obludných a vtíravých zejména, tedy mýtu komunistického v naší situaci na prvním místě? Marxismus-leninismus přece není vůbec žádná politika, sociologie, ekonomika, nýbrž agresivní mesianismus. Nezůstává tedy úkolem násilně zvychoďněných křesťanů zápas o demytologizaci světa a dějin, uprostřed nichž žijeme a věříme v Mesiáše - Ježíše Krista?

Dokud dělnická třída, pracující a mírové síly USA nejsou schopny nahradit reakční vlády vládami míru a demokracie, leží tíha hlavní odpovědnosti za osudy míru na SSSR a zemích socialismu a jejich spojencích. /str.57/

Nejuvědomělejší složky mezinárodní dělnické třídy a mírového hnutí spojovaly mír, boj za mír a boj proti válce se sociálním revolučním protimperialistickým bojem, s bojem za opravdovou protimonopolistickou demokracii a za socialismus jako demokracii "dovedenou do úplného konce". /.../ Opravdový, demokratický a trvalý mír mohl totiž národům žijícím v podmínkách absolutní nadvlády imperialismu ve světě a v mezinárodních vztazích přinést jen socialismus. /str.69/

Socialismus má životní zájem na míru, poněvadž jen v podmínkách míru a bojem za demokracii a mír může realizovat své cíle a napomáhat procesu rozvoje revoluce v kapitalistických a koloniálních zemích. Socialismus se jako pokrokovější společenský řád nakonec musí prosadit proti úpadkovému kapitalismu. Postupný a nevyhnutelný růst jeho síly a změny v poměru sil na světové scéně v jeho prospěch umožňují udržet, upevnit a zároveň i demokratizovat obsah míru. /str.71/

Fakta jsou někdy v rozporu se skutečností. Pravda se v nich neprojevuje přímo a bezprostředně. Nemusí se vždy ihned odrážet ve vědomí širokých lidových vrstev; Nebezpečí a hrozbu války nemusí pocítovat na vlastních zkušenostech, ty se opožďují za poznáním zejména za situace, kdy různí buržoasní ideologové zkreslují skutečnost. /str. 77/

Jestliže odsuzujeme "podněcování k válkám a zbrojení", odsuzujeme podněcování k imperialistickým válkám a zbrojení, jež má sloužit cílům těchto nespravedlivých, avanturistických válek. Marxismus-leninismus jak známo nikdy nezavrhoval války vedené za svobodu a rovnoprávnost ... Netrval na odzbrojení revoluce v době, kdy kontrarevoluce byla vyzbrojená a kdy možnost zvítězit pokojnou cestou neexistovala... přitom však jednostranně netrval na ozbrojených formách boje, aniž by se pokoušel využít možnosti dobýt svobodu bez národně osvobozenecských válek.

/str.78/

Ján Zvada,
Dialogy o míru

Konstantin, Kdy skončí válka? /Několik poznámek/

- I. "Tu jsem pochopil,
že válka neskončila,
nikdy neskončí, pokud
bude kdekoli na světě
krvácet nějaká rána,
kterou zasadila."
Heinrich Böll

Citát z rané povídky Heinricha Bölla mimoděčně charakterizuje jednu z mezer v evropské reflexi přítomné situace. Sentimentalista Böll zdůrazňuje, že válka neskončila morálně, to jest ve svých následcích; zdá se však, jakoby mu naprosto unikal fakt, že neskončila ani fakticky. Vojska stojí přibližně na pozicích z doby podepsání příměří a jejich přítomnost podstatně modifikuje život států, v nichž se nacházejí, a to i tam, kde viníci této děsivé války jsou zahrnováni garancemi občanských svobod a hospodářskými výhodami. Tím spíše je oním bizarním provizoriem modifikován život národů, které prakticky plynule přešly z jednoho područí do druhého a teprve po letech začaly chápat, že jde o skutečně dlouhodobý, ne-li trvalý stav. Od začátku však cítily, že provizorium, v němž žijí, je prodloužením válečného stavu, a že tedy ne každý status quo lze už považovat za mír.

Stav veřejných věcí u nás je možno charakterizovat jako mimořádný, a to i v právním smyslu slova: politický život nefunguje, svobodné sdružování a shromažďování občanů není dovoleno atd. Slovem "mimořádný" tu chceme jen stručně charakterizovat skutečnosti vcelku obecně známé. Zabývat se však chceme tím, jak tento stav věcí, právě díky svému čtyřiceti-

letému trvání, působí na myšlení lidí, v čem je ochuzuje a deformuje, a je-li možné těmto neblahým proměnám čelit. Je-li totiž na jedné straně pravda, že současnou podobu politických poměrů ve státě odmítá téměř každý občan, je na druhé straně pro naši situaci typické, že jen menší část občanů je proti působení poměrů rezistentní, zvláště tam, kde nejde o záležitosti ryze politické. Dlouholeté absence normálních mechanismů občanského života a základních právních garancí způsobuje, že z povědomí zvláště mladších generací mizí celé úhly pohledu na veřejný život /např. právo daňového poplatníka na kontrolu veřejných výdajů apod./.

Bylo by možno věnovat celou stať historickým příčinám skutečnosti, že krize občanského vědomí je u nás hlubší než např. v Polsku nebo v Maďarsku, národní uvědomění slabší, náboženské přesvědčení privatizovanější atd. Vědomě pomíjíme tyto nepochybně zřetelné historické kořeny. Nejen proto, že úvaha na toto téma přesahuje možnosti našeho článku a především naši vlastní kompetenci: spíše proto, že úvahy na toto téma slyšíme v Čechách často a jsme si jisti, že k ničemu nevedou. My všichni jsme se totiž ocitli v krizi, která - byť začala opakovaným vnějším násilím - je dnes především vnitřní, duchovní povahy. Především naše chybné, tj. c h y b n ě r e f l e k t o v a n é postoje zhoršují zvnějšku nám vnucené poměry do nemožnosti. Snažme se tedy především tuto krizi popsat - neříkám pochopit - a hledat taková východiska, která jsou každému myslícímu člověku dostupná.

II.

"Stát převezme péči o vaše blaho a jen smrt vás vysvobodí z jeho nesmírné péče."

Georges Bernanos

Vyřazení normálních mechanismů politického a občanského života zbavuje občana jak základních práv, tak i základních povinností. Postihuje tedy oblast občanské odpovědnosti. Ztráta odpovědnosti není zdaleka omezena jen na oblast přímé politické činnosti. Projevuje se např. v postoji občana k péči o vlastní zdraví, kdy pacient, posunovaný bez možnosti volby po vytčených /byť zmatených/ trasách zdravotnické soustavy, očekává všechny zásahy pouze zvenčí a za nic se necítí odpovědný; v otázkách pracovních, kdy si zaměstnanci jen zřídka troufnou obracet se na odborové organizace i s takovými požadavky, které by leckde bylo možno prosadit; ve výchově dětí, ponechávaných na pospas problematičtým institucím - a tak dále.

Smysl pro občanskou odpovědnost vymizel u nás do té míry, že velká část občanů už neumí, ba ani nechce myslet na společenské dimenzi. Snaha uzavřít se do soukromí jde tak daleko, že se oblast soukromého rozšiřuje i do oblasti společenské: nikdo se už nediví tomu, že lze pracoviště používat k soukromé výdělečné činnosti; jen málokdo si připouští krádež společenského majetku; obecně se toleruje a omlouvá tyze soukromá motivace celospolečensky závažných činů, jako je vstup do komunistické strany, vydání špatné knihy apod.

Zároveň s rozbužením soukromé oblasti klesá význam skutečně osobního života: ztrácí se smysl pro osobní nasazení, pro odpovědnost v osobních vztazích a pro hlubší lidské vztahy vůbec: přítelem je ten, kdo může něco sehnat nebo zařídit. Atomizace, amorfnost společnosti jde ruku v ruce se zglajchšaltováním lidského života: společnost přestává být živým organismem s jeho vnitřní růzností

a rozlišností a stává se nakupením jednotvárných lidských osudů, jež mezi sebou navazují hlubší vztah, přetvářející obě strany. Pokud jde o zodpovědnost křesťanů, s úzkostí konstatujeme obdobný vývoj. Dlouholeté ochromení církevních struktur způsobilo, že mezi myšlením věřících a nevěřících není v tomto ohledu žádný rozdíl a nezbytnost takového rozdílu přestala být vnímána do té míry, že křesťané akceptují i vysloveně protikřesťanské postoje, především naprostou ztrátu naděje a z ní plynoucí snahu "nějak přežít". I církve se snaží zablokovat se ve své "soukromé sféře" s tím, že "je třeba udržet prostor pro to podstatné". "Podstatným" je přitom míněna formální církevnost, omezená prakticky jen na návštěvu bohoslužeb, a samozřejmě soukromá zbožnost, na církevním společenství nezávislá.

Není vyloučeno, že neochota k převzetí odpovědnosti je snad u katolíků způsobena i tradiční představou, že zásadně správné postoje jsou určeny kdesi mimo ně, a na jejich vlastním zřetelném postoji že nezáleží. Spíše však soudíme, že větší díl viny na současném stavu katolického myšlení má dlouholetá absence zásadních postojů ze strany hierarchické církve a demoralizující vliv vatikánské "ostpolitiky". Nelze také podceňovat ochromení, které u stovek, ba tisíců statečných katolíků způsobilo "trauma roku 1960", kdy navrátilci z vězeňských táborů marně čekali na důstojné přijetí z oficiálních církevních míst, a naopak museli čelit rozpakům a trapnostem.

Neochota k převzetí odpovědnosti, ať už způsobená kterýmkoli vlivem, se projevuje především stažením křesťanů do co nejmenších společenství, rodinných nebo přátelských, jejichž společným jmenovatelem jsou

zřetelné rysy ghetta: vyzařování navenek je minimální. Je zcela pochopitelné, že snaha osobně se přičinit o ozdravení poměrů u nás přivedla řadu křesťanů do Charty nebo VONSu a jejich úsilí na těchto polích je třeba jistě vidět jako autenticky křesťanské. Bylo by však jen logické, kdyby křesťanská angažovanost u nás vycházela také z ryze církevních důvodů. Samozřejmě, že vznik takových důvodů je brzděn nebyvalou kontrolou občanského života: iniciativa typu Florianovy Staré Říše je dnes nepředstavitelná. Na druhé straně nevíle k jakékoli iniciativě, byť sebezbožněji zdůvodňovaná, svědčí o tom, že křesťané u nás podléhají svému nekřesťanskému okolí v jeho beznaději a strachu postavit se za bližního.

To je podle našeho názoru způsobeno tím, že i křesťané, stejně jako jejich nevěřící spoluobčané, stále žijí v duchovním provizoriu a jejich morálka - snad vyjma oblast manželskou a rodinnou - je morálkou p r o z a t í m n í , morálkou oportunních hledisek, morálkou válečnou, která očekává vyřešení všech základních problémů od postupu bojujících front.

III.

"Mír je spočinutí
v pravém řádu."

Josef Beran

Odkazy na proroky, přisuzující církvi kritickou roli ve společnosti, přehlížejí podle našeho názoru skutečnost, že kritickou, ozdravnou roli lze smysluplně konat jen tam, kde existuje něco jako společenský řád a společné povědomí určitých neproblematických hodnot. Naše situace je jiná. Pod fasádou neměnného a nekritizovatelného "společenského zřízení"

se řád společnosti rozpadl a kromě soukromého prospěchu neexistuje žádná hodnota, kterou by občané svorně uznávali jako nezbytnou. Veřejný, občanský rozměr lidského života udumřel. Naší otázkou není, co kriticky hodnotit, co změnit. My se musíme ptát, odkud v této beztvaré hromadě písku začít budovat strukturu.

Řád společnosti je řádem jejího života. Dnešními vnucenými pořádky společnost nežije: buduje si pro svůj skutečný život kanály pod povrchem oficiálního stavu věcí. To neplatí zdaleka jen o životě intelektuálním s jeho přednáškami a samizdaty. Pod povrchem oficiálního stavu věcí najdeme soukromé podnikání i obchod, nerajonizované zdravotnictví, alternativní zákonodárství... Je to bludiště, kde se některé chodby protínají, jiné naopak běžě paralelně bez nejmenšího dotyku. Proto je pro budování řádu života společnosti nezbytné odhalovat skutečnost, její pravou podobu. Strážlivějšími slovy: sabotovat potlačování informací.

Vlastní budování řádu začíná ale teprve tam, kde občané začnou budovat řád vlastního života. Budovat řád vlastního života znamená budovat něco pevného, trvalého, něco, co je trvalejší než náš vlastní život, protože to, co se v něm osvědčí, lze předávat dál, tak jako lze po generace předávat solidně postavený dům. Budovat řád tedy znamená nekompromisně vyloučit právě ona oportunní hlediska, která díky dlouhotrvajícímu válečnému provizoriu mrzačí našeho ducha a tím i náš občanský život.

Budovat řád dále znamená navazovat všude tam, kde navázat lze. Právě křesťané by se měli postavit proti onomu typicky českému odmítání vlastních tradic, proti výsměšnému postoji k minulosti, proti totalitářské

se řád společnosti rozpadl a kromě soukromého prospěchu neexistuje žádná hodnota, kterou by občané svorně uznávali jako nezbytnou. Veřejný, občanský rozměr lidského života udumřel. Naší otázkou není, co kriticky hodnotit, co změnit. My se musíme ptát, odkud v této beztvaré hromadě písku začít budovat strukturu.

Řád společnosti je řádem jejího života. Dnešními vnucenými pořádky společnost nežije: buduje si pro svůj skutečný život kanály pod povrchem oficiálního stavu věcí. To neplatí zdaleka jen o životě intelektuálním s jeho přednáškami a samizdaty. Pod povrchem oficiálního stavu věcí najdeme soukromé podnikání i obchod, nerajonizované zdravotnictví, alternativní zákonodárství... Je to bludiště, kde se některé chodby protínají, jiné naopak běží paralelně bez nejmenšího dotyku. Proto je pro budování řádu života společnosti nezbytné odhalovat skutečnost, její pravou podobu. Střízlivějšími slovy: sabotovat potlačování informací.

Vlastní budování řádu začíná ale teprve tam, kde občané začnou budovat řád vlastního života. Budovat řád vlastního života znamená budovat něco pevného, trvalého, něco, co je trvalejší než náš vlastní život, protože to, co se v něm osvědčí, lze předávat dál, tak jako lze po generace předávat solidně postavený dům. Budovat řád tedy znamená nekompromisně vyloučit právě ona oportunní hlediska, která díky dlouhotrvajícímu válečnému provizoriu mrzačí našeho ducha a tím i náš občanský život.

Budovat řád dále znamená navazovat všude tam, kde navázat lze. Právě křesťané by se měli postavit proti onomu typicky českému odmítání vlastních tradic, proti výsměšnému postoji k minulosti, proti totalitářské

snaze stavět pokaždé něco úplně nového na "zelené" - to jest surově zplanýrované - louce. Je zarážející poslouchat donekonečna omílaná odmítání rakouského katolicismu, jako by právě on nebyl býval duchovní silou, nesoucí boj střeoevropských národů proti islámské invazi do Evropy. Je zarážející číst i u křesťanského teologa tvrzení o tom, že "na předválečnou demokracii se u nás po válce nedalo navázat": tam, kde se na předválečnou demokracii po válce navázalo, se dnes žije nejsvobodněji a každoročně tam směřuje zástup našich občanů se sbalenými ranečky. Stálost, pevnost, věrnost, trvalost - nikdy nezačínají teprve dnes. My sami je musíme hledat ve své vlastní národní minulosti.

IV.

"... já nevěděl,
já musel..."

Někdy se zdůrazňuje, že válka je projevem agresivity, útočnosti člověka, a že úsilí o mír musí tedy začít převýchovou od agresivity k lásce. Jak ale vlastně vypadá moderní válka? Není daleko spíše projevem pasivity manipulovaných mas? Masa lhostejných vojáků, kteří v cíl vedené války vůbec nevěří, se pasivně valí podle daných rozkazů; masa lhostejných civilistů v týle sleduje postup front; jedni i druzí čekají, až válka skončí, jedni i druzí se snaží přežít. Prostor pro individuální agresivitu jednotlivce je vlastně poměrně úzký a především jednostranný: lze aktivně zápasit s ostatními např. o jídlo nebo jiné prostředky přežití. Většina individuálního i společenského zla válečných časů je však právě pasivní povahy: nevzepřít se rozkazu, nestarat se o osud

snaze stavět pokaždé něco úplně nového na "zelené" - to jest surově zplanýrované - louce. Nezarážející poslouchat donekonečna omílaná odmítání rakouského katolicismu, jako by právě on nebyl býval duchovní silou, nesoucí boj střeoevropských národů proti islámské invazi do Evropy. Je zarážející číst i u křesťanského teologa tvrzení o tom, že "na předválečnou demokracii se u nás po válce nedalo navázat": tam, kde se na předválečnou demokracii po válce navázalo, se dnes žije nejsvobodněji a každoročně tam směřuje zástup našich občanů se sbalenými ranečky. Stálost, pevnost, věrnost, trvalost - nikdy nezačínají teprve dnes. My sami je musíme hledat ve své vlastní národní minulosti.

IV.

"... já nevěděl,
já musel..."

Někdy se zdůrazňuje, že válka je projevem agresivity, útočnosti člověka, a že úsilí o mír musí tedy začít převýchovou od agresivity k lásce. Jak ale vlastně vypadá moderní válka? Není daleko spíše projevem pasivity manipulovaných mas? Masa lhostejných vojáků, kteří v cíl vedené války vůbec nevěří, se pasivně valí podle daných rozkazů; masa lhostejných civilistů v týle sleduje postup front; jedni i druzí čekají, až válka skončí, jedni i druzí se snaží přežít. Prostor pro individuální agresivitu jednotlivce je vlastně poměrně úzký a především jednostranný: lze aktivně zápasit s ostatními např. o jídlo nebo jiné prostředky přežití. Většina individuálního i společenského zla válečných časů je však právě pasivní povahy: nevzepřít se rozkazu, nestarat se o osud

deportovaných, neukrýt pronásledované, nepřemýšlet o propagačních heslech, nepokoušet se o odpor... Moderní válečné zabíjení je daleko spíše projevem pasivity než agresivní zloby, a tam, kde se a agresivitou jednotlivce skutečně setkáváme, je nápadně často jen zakrytím strachu, překřikováním nejistoty a úzkosti - tedy opět afektů člověka pasivního. Souvislost nenávisti a pasivity se zdůrazňuje až překvapivě málo, ačkoli je jednou z nejběžnějších každodenních zkušeností člověka východní Evropy.

Mír, budování, tvoření - to je prostor, v němž přirozená a člověka vrozená agresivita nachází daleko větší a mnohotvárnější uplatnění. Člověk, který tvoří nebo obnovuje, který věří ve smysl a cíl svého díla, vybiže daleko více přirozené agresivity než ten, kdo se jen přizpůsobuje, nic nedělá a má strach. Tvořící člověk pak nepotřebuje adreagovávat svou agresivitu destruktivním chováním nebo různými formami nenávisti k bližnímu.

Výchova k míru tedy nemůže znamenat potlačování lidské agresivity /to může být stejně jen iluzorní/, ale výchovu k tvorbě smysluplných hodnot. Tento aspekt výchovy k míru je pro nás velmi podstatný.

Trosky naší demokratické společnosti se na sebe vrší v dalších a dalších vrstvách už přes čtyřicet let: ještě je ani nemůžeme začít odklízet, protože vnější násilí stále jen ničí a ničí. Ale válka pokračuje v nás samotných, v nitru společnosti a v nitru každého člověka: ta válka malých lidiček, kteří se vzdali veškeré odpovědnosti, kteří čtyřicet pět let poslouchají Londýn a čekají a čekají a čekají... O skončení této "války v nás" můžeme usilovat asi jen tak, že začneme znovu vytvářet občanskou společnost a její řád. Proč se i my, křesťané, tolik

bojíme hledat spravedlnost? Nevěříme snad, že leccos jiného nám bude přidáno?

Pokus o konkrétní závěr

Formování občanského života, vtělování křesťanských hodnot do řádu společnosti, nebylo a není úkolem kléru. To laici jsou povinni starat se o křesťansky orientované školství, o sociální spravedlnost, o uplatnění křesťanských hledisek při tvorbě právního řádu. Tak to katolická církev tvrdila odedávna a zopakovala i na posledním koncilu. Tento požadavek církve na laiky předpokládá ovšem řádně organizovanou společnost, předpokládá fungující politický systém nesený soupeřením několika politických stran, předpokládá možnost zájmového sdružování, předpokládá svobodu projevu a možnost veřejné diskuse. Co s ním v situaci, kdy společnost nemá možnost se normálně organizovat a strukturovat?

Je známa polská cesta: církev - včetně kléru - supluje některé funkce občanské společnosti, a to do té míry, že dnes rozděluje obyvatelstvu potraviny a jiné nezbytnosti, jež lidem není schopán zajistit stát, pro který pracují. Vyjadřovat se k polské cestě kriticky znamená podle našeho soudu štěkat na kyselé hrozny. Něco takového jsme u nás nezažili a není důvodu to očekávat v budoucnu.

Čeští katoličtí laici nemohou než spoléhat sami na sebe. Jsou sami i na teologickou reflexi své situace: v sebe napjatějších okamžicích národního života marně zvedají hlavy ke kazatelně v žízni po duchovním slově, jež by promlouvalo ke skutečné situaci. Před společným zřetelným projevem bývají varováni ve zpovědnicí, ba i v samizdatovém tisku /např. Čí jsou ka-

tolické noviny/. Je jim opakovaně zdůrazňována nutnost co nejindividuálnějšího postupu /"nemůžete přece posuzovat situaci druhého"/. A přece se na každém kroku přesvědčují, že jejich jedinou možností je společenství.

Společenství na farní a personální bázi jsou pro nás nezbytná a doporučovat je by bylo nošením dříví do lesa. Ještě potřebnější však - podle našeho názoru - jsou společenství lidí činných v příbuzných oborech. Právě taková společenství mohou rozvinout společenský aspekt své víry tím, že budou ke společenským problémům, kterým rozumějí, mluvit veřejně a nahlas. Taková společenství jsou podle našeho názoru články, který spojuje církve s problémy celého národa, jeho prostřednictvím může církev oživovat národ a osvětlovat mu jeho nesnadnou cestu k důstojnější existenci. Máme tu na mysli společenství nejen daná občanským zaměstnáním /lékaři, sociální pracovníci/, ale také např. společenství křesťanů, kteří se snaží prospět ostatním prací v odborech apod.

Tvrdí-li tak často nevěřící, zejména pak straníci, že situace v zemi je tak zoufalá, že nemá smysl se o něco pokoušet a nejlepší je starat se jen o vlastní rodinu, jde o stanovisko, jež křesťan nikdy zastávat nemůže. Otázkou je, nakolik hlásá opak také svou životní praxí. Křesťané jsou jistě jednou z mála skupin československého obyvatelstva, která se může na několik posledních desetiletí ohlédnout bez zahanbení a beze smutku. Laici i duchovní dokázali přinést veliké osobní oběti, odolávat velmi masivním tlakům, zachovat si jasnou hlavu při nejrůznějších štvanicích na lidi. Nezalekli se pronásledování, věznění a společenských diskriminací. Proč by se zrovna oni měli bát těžkostí spojených s obnovou a tvorbou občanského života?

Sociální demokracie v Evropě... se prozíravě připojila k mírovému hnutí a postranním úmyslem oslabit na jeho půdě vedoucí postavení SSSR a jeho "monopol na mír".

Ve světové mocenské struktuře se začala prosazovat tendence jakési koncentrace částí mírových sil kolem západní Evropy a EHS jako nového mocenského, zdánlivě mimoblokového pólu, nezávislého jak na USA, tak i na SSSR. Monopol na "opravdový" a "demokratický" mír si začala přisvojovat západoevropská buržoasie, v té době neschopná rozpínat se jinak než mírovými ekonomickými prostředky a v podmínkách míru. Myšlenky sjednocené, nezávislé a mírumilovné západní Evropy začala ovlivňovat nejenom realisticky smýšlející buržoasie, ale i maloburžoasie a střední vrstvy, dokonce i část dělnické třídy a pracujících organizovaných v odborech a komunistických stranách. Jejím výrazem se stal zrod tzv. eurokomunismu, eurolevi-ce, eurosocialismu.

Eurokomunismus, svým odklonem od SSSR a marxismu-leninismu a proletářského internacionalismu, doprovázený kritikou "sovětského modelu" socialismu a zahraniční politiky SSSR v otázce Afghánistánu, PLR atd., ideově a politicky oslabil sílu a soudržnost mezinárodního, pokrokového, evolučního a mírumilovného hnutí, a vnesl prvky nového historického rozkolu do řad bojovníků za mír, demokracii a socialismus, čímž nepřímo posílil západoevropskou buržoasii a s její pomocí i nejhorší americkou reakci, a připravoval tak cestu k jejímu návratu k moci.

Zájmy obrany tzv. západní demokracie se staví nad zájmy světového míru. Existence takovéto demokracie na celém světě a její rozšíření i na území socialistických států se považuje nejen Reaganem, ale i sociálními demokraty a tzv. eurokomunisty, za nutný předpoklad opravdového, tj. západního či amerického míru.

Ján Zvada, Dialogy o míru, str. 37

Jan Horký, Československý eurokomunismus a mírové hnutí

Za československé eurokomunisty pokládám osoby, které se, většinou jako členové KSČ, ztotožnily s hesly demokratického socialismu z r. 1968, v tomto postoji setrvaly bez ohledu na osobní perzekuci a v 70. letech se zadostiučiněním přijaly demokratické tendence některých západoevropských komunistických stran, jež se označovala jako eurokomunismus. Připojení eurokomunistů k Chartě 77 způsobilo vzhledem k jednoznačnému zaměření této občanské iniciativy na dodržování a prosazování lidských práv názorové rozčlenění v eurokomunistických řadách. K této diferenciaci došlo proto, že komunistická doktrína pokládá lidská a občanská práva za ideologii tzv. buržoasní společnosti, tedy za historicky pomíjivý jev. Dalším, neméně důležitým faktorem, který přispívá k názorovému pohybu v rámci československého eurokomunismu, je výrazná izolace zastánců eurokomunistických názorů v současné československé společnosti. Stručně řečeno, víra v demokratický socialismus se v naší zemi definitivně přežila. Po období našení a katastrofy osmašedesátého a devětašedesátého roku se z deprese zrodilo více méně střízlivé uvažování, které víru ve vágní ideály demokratického socialismu odmítá jako nebezpečnou iluzi nepoučitelných.

Uvažujeme-li nad soudobým spektrem československých vyznavačů eurokomunistické víry, mohou nás stěží zaujmout militantní, téměř polooficiální stanoviska, jaká zastává např. Luboš Kohout. Umírněnější postoje představované např. Jiřím Hájkem se vyznačují typickou pojmovou neurčitostí, jež zřejmě poukazuje na neurči-

tost názorovou. Domnívám se, že za rozbor stojí poměrně vyhraněné stanovisko liberálního eurokomunismu, jak je ve svém dopise E.P. Thompsonovi prezentuje Jaroslav Šabata /Diskuse o míru III, str. 38-68/.

Typické komunistické nadšení masovým hnutím přirozeně zachvátilo v případě západního mírového hnutí československé eurokomunisty, kteří se zřejmě domnívají, že jejich izolace v "zazátkované lahvi" /J.Šabata, Dopis E.P. Thompsonovi, str.38/ je nyní ospravedlněna pokrokovým západním hnutím za mír a odzbrojení.

Pomineme-li typicky ideologický úvod Šabatova dopisu, jemuž dominuje třídně polarizující fráze o vodě na mlýn odpůrcům, pokládám za vhodné pozastavit se nad svrchovaně samozřejmou autorovou protikladnou polarizací mezi demokratickou přeměnou Evropy "novodemokratickým obratem" a "novokonzervativní ofenzívou". Uvedená pojmová kontrapozice je určující osou celého dopisu a představuje charakteristický způsob eurokomunistického uvažování. Jde o příklad vylučující manipulace s významy slov, jež demagogicky usurpuje pojem demokracie a svého protivníka pak automaticky staví do nedemokratické pozice. Skutečná, ověřitelná povaha novokonzervatismu, jeho demokratická a protidemagogická podstata Šabatu příliš nezajímá. Skutečnost, fakta totiž v jeho typicky ideologickém uvažování nehrají prvořadou roli. Tu naopak zaujímá myšlení v kategoriích ofenzív, defenzív a protiofenzív v měřítcích masových hnutí a ideologických konceptů.

V tomto duchu se nese Šabatova výzva: "Proti konzervativní argumentaci musí stát ucelená koncepce s dějinným rozměrem". /Tamtéž, str. 45/. Šabata

oprávněně vytýká západnímu mírovému hnutí nebezpečné oddělování úsilí o mír a boje za lidská práva. Na druhé straně však mírové hnutí jako domnělou avantgardu "novodemokratického obratu" prohlašuje za jediného oprávněného majitele principů lidských práv a demokracie. Ti, kteří s mírovým hnutím nesouhlasí, jsou proto "přirozeně" nedemokraté a o lidských právech pouze neoprávněně mluví.

Uvedené Šabatovo demagogické eurokomunistické východisko je podle všeho jádrem jeho "ucelené koncepce s dějinným rozměrem", jež má být protiváhou "konzervativní argumentace". Podívejme se tedy na tuto koncepci blíže. Šabata jí určuje takto: "... sblížují se početné iniciativy, hnutí a různorodé síly..., jež se podílejí nebo mohou podílet na velkém obratu k demokratickému míru... skutečná přestavba mezinárodních vztahů je spojena s perspektivou hnutí za mír, které má naději a smysl jedině tehdy, prosadí-li své požadavky jako hnutí za práva a svobody občanů. Máme tedy za úkol převádět na jednoho společného jmenovatele zápas proti modernizaci NATO i zápas proti porušování občanských práv v naší části Evropy. Zkrátka, musíme "konvergovat". Mezinárodní solidarita všech, kdo vzdorují proti jakémukoliv útisku je tmelem tohoto vnitřního sblížování." /Tamtéž, str. 46-48/.

Šabatova výzva k "převádění na společného jmenovatele" je typickou ideologickou výzvou k ignorování skutečnosti. Tak tedy vojenský odstrašující potenciál západních demokracií, jehož úkolem je znemožnit evidentně nedemokratické a agresivní mocnosti další rozšiřování jejího vlivu, je třeba eliminovat právě tak jako porušování lidských práv v její mocenské sféře!

Tato údajně "ucelená koncepce s dějinným rozměrem" je ukázkou politické naivity. Domnívá se snad J.Šabata, že Hitlerově totalitní expanzi by zabránilo obdobné převádění na společného jmenovatele? Bylo by tedy odzbrojení tehdejších západních demokracií a současné výzvy k dodržování lidských a občanských práv v Hitlerově Německu skvělým návodem k vítězství "novodemokratického obřatu"? Dovoluji si tvrdit, že takový "obrat" by zcela jistě znamenal likvidaci svobodného demokratického života na celém světě. Nebo snad jde o nepřiměřenou analogii, protože nyní jsou ve hře jaderné zbraně, zatímco Hitler takové zbraně neměl, jak reálpoliticky dovozuje Jiří Hájek ve II. svazku Diskuse o míru? Kdyby Hitler disponoval jadernými zbraněmi, byl by tedy v duchu takové logiky Šabatův recept jediným možným řešením a novodemokratický obrat by se tím vlastně urychlil, zatímco jeho chvíle přichází až nyní, kdy totalismus již konečně je jednou z jaderných velmocí? Nelze pochybovat, že jde o vskutku originální koncepci s dějinným rozměrem.

Je škoda, že Šabata dosud nekonkretizoval, jak si v takto pojaté "mírové koexistenci" představuje "dorozumění mezi dnešními reprezentanty existujících /nebo vlastně již jen jediného existujícího - J.H./ vojenskopolitických bloků." Nabízí se srovnání s dorozuměním Chamberlaina s Hitlerem a nebo snad je realističtější vizí Háchova reálpolitická póza na kolenu před vůdcem Třetí říše?

Dějinná nepoučitelnost eurokomunistických názorů se prokazuje v Šabatově hodnocení situace sovětské části Evropy: "... prodělala radikální obrat dopředu i dozadu zároveň, a nyní se rozpory tohoto obratu vy-

stupňovaly tak, že kladou na pořad dne přechod k novému typu rozvoje" /tamtéž, str.54/. Nemýlím-li se, pak se takový přechod k novému typu rozvoje kladl na pořad dne v r. 1968. Jaroslav Šabata jistě ví, jak toto kladení skončilo. Dosud však zřejmě neví, jak a proč se na jeho katastrofickém konci podíleli jeho naivní a ideologicky zaslepení komunističtí autoři...

Šabatův ideál samosprávné republiky je sympatickým konceptem, jemuž se však v autorově podání zřejmě ze zásadních ideologických důvodů upírá jeho nepopíratelný historický rozměr: "Cesty zpět jsou historicky odříznuty". /Str.56/. Tato historicky materialistická chirurgická fáze zřejmě hodlá sprovodit ze světa skutečnost, že předválečné Československo bylo nesrovnatelně samosprávnější republikou, než jak je tomu nyní, kdy jsme prodělali onen, zřejmě dialekticky rozporný "obrat dopředu i dozadu zároveň", při němž se politická samospráva zřejmě nedopatřením vytratila. Oproti Šabatově historicko materialistické chirurgii dějin lze právě na politickou samosprávu poukázat jako na "osvědčený vzor".

FRÁZE

Ukazuje se, že i na J. Šabatu platí jeho zhodnocení reformních komunistů: "Nechápou celou rozpornost specifického politického útvaru, jenž sami reprezentují a jenž ovládá politickou scénu v naší části Evropy v postalinické éře." /Str. 59/. Z historického hlediska jde o nikterak netypický osud statečného zastánce principů lidských a občanských práv, jemuž se nepodařilo zahlédnout záludnost ideologického nazírání. Odvolává-li se J. Šabata v závěru svého příspěvku na zázemí, z něhož vedl svůj boj Jan Patočka,

lze konstatovat, že je to právě ono neideologické zázemí myšlení, jež chybí jak liberálnímu eurokomunismu včetně J. Šabaty, tak západnímu mírovému hnutí.

Až dodneška se činností Světové rady míru a hnutí k ní přidružených víne jako červená nit snaha o navázání co nejširších kontaktů se všemi mírovými hnutími a směry, ochota k diskusi a dialogu, k sjednocení a setkání či kooperaci na jediném základě: na boji za odvrácení války, za trvalý mír. To vše dokazuje, jak neoprávněné jsou neustále rozšiřované hlasy různých lidí a organizací na Západě, jako by Světová rada míru byla jednostranně zaměřena, poplatná jen komunistickým a socialistickým názorům a proto prý nepřijatelná jako partner pro ta mírová hnutí, která komunistická stanoviska nesdílejí.

Světová rada míru však nikdy nesešla na cestu antikomunismu a antisovětismu, na niž jí chtěly některé pacifistické proudy na Západě v minulosti dostat jako podmínku spolupráce a koordinace. A právě tento její zásadový postoj označují za hlavní překážku v navázání vzájemných styků ony skupiny a proudy pacifistického hnutí, které zajímá mírové hnutí jen potud, pokud je lze zneužít jako nástroje antikomunismu.

/Str.42/

Nutno konstatovat, že zdaleka ne všechny proudy a směry protiválečného hnutí posledních let mají přímé vazby na světově organizované mírové hnutí /na Západě zpravidla označované jako "tradiční" mírové hnutí/, jemuž stojí v čele Světová rada míru. Někdy je jejich vzájemná spolupráce a koordinace činnosti poměrně těsná, jindy jde jen o velmi slabé kontakty s mírovými organizacemi přimknutými k Světové radě míru, kdy v některých případech je spolupráce a kontakty odmítána.

Značná část principiálních pacifistů, často přímo zapojených do antifašistického boje proti hitlerovské tyranii, stanula na stejná straně bariéry jako odpůrci války a řad mezinárodního komunistického a děl-

nického hnutí a spolu s nimi tvoří dnes pevnou součást mírových sil stojících po boku Světové rady míru. Naproti tomu zvláště v poslední době přichází nezřídka ke slovu i skupina tzv. licoměrných pacifistů, kteří pod rouškou mírových hesel vedou boj proti socialismu a komunismu, a tím nahrávají podněcovatelům války. Však také nepřátelé míru mají pro ně vždy otevřenou štědrá ruku.

/Str.52/

Část mírového hnutí přímo vědomě stojí na bázi antikomunismu a antisovětiismu. /.../ V různých pacifistických proudech a obzvláště mezi příznivci ekologických, křesťanských i jiných směrů jsou neustále rozdmýváány falešné zprávy a informace o mírovém hnutí v socialistických zemích a vyvoláván odpor proti spolupráci a kontaktům mírového hnutí na Západě s mírovým hnutím Východu. /.../ V době, kdy 10. října 1981 probíhala v Bonnu mohutná třisetisícová demonstrace proti válce, létalo nad městem letadlo s transparentem "Kdo demonstruje v Moskvě?" Tím mělo být naznačeno, že zatímco v NSR lze za mír manifestovat, v Moskvě, v Sovětském svazu a v dalších socialistických zemích takovéto demonstrace nejsou. /.../ Významná teplotka, známá z působení v křesťanském mírovém hnutí v NSR, Dorothee Solleová ve svém vystoupení uvedla: "Jaký je rozdíl mezi Východem a Západem? To není rozdíl mezi SS 20 a Pershing 2, nenechte se mýlit. Reálný rozdíl mezi Východem a Západem, to jsme my, mírové hnutí, skutečnost, že na Východě se zbrojí, aniž proti tomu může lid pozvednout svůj hlas." /.../ Ozývají se hlasy, požadující, aby se v mírovém hnutí v socialistických zemích prezentovali i dizidenti, aby se toto hnutí stalo

hnutím opozičním. K tomu do třetice
zminěná bonnská manifestace. Spiso-
vateľ Heinrich Boll na ní v proje-
vu označil zapartnery mírového hnu-
tí - které samozřejmě máme uznávat
- disidenty Sacharova v Sovětském
svazu a Havla v Československu.
/.../ I na poli mírového hnutí se
objevují antikomunistické výhonky
*** které mají smypatie emigrantů
ze socialistických zemí, pro něž se
stalo pomlouvání socialismu a so-
cialistických zemí životním údělem,
jako je tomu u Mlynáře a Pelikána,
nebo u Rudolfa Bahra a Rolfa Bier-
manna z NDR a několika dalších.
Antikomunistickými soupeřnými míro-
vého hnutí na Západě jsou pak ob-
zvláště vítáni exponenti bývalé
poslké tzv. Solidarity. /Str.84-89/

Vladimír Novák:
Za mír - proti jaderné
válce, Horizont, Praha
1983

Redaktor sborníků Diskuse o míru obdržel následující dopis, kterým se evropská mírová organizace CO.DE.N.E. obrací na naši nezávislou veřejnost.

Iniciativa pro dialog Východ-Západ

My Evropané jsme všichni rukojmími konfrontace mezi bloky. Stačí znamení shora, abychom byli okamžitě zlikvidováni. Jen se nám zdá, že žijeme v civilních společnostech: ve skutečnosti jsme v předválečném stavu.

Převládající obranná doktrína tvrdí, že mír je možný jen díky rovnováze strachu. Ale rovnováha strachu, strach není stavem míru. Může být jen spirála strachu a vyčerpaným národům se nabízí útočiště v dalším stupňování strachu. A zatímco se blížíme stále k iracionálnější sféře, už se nebojíme mezi sebou, nýbrž máme prostě strach, strach před společným osudem, ke kterému vede odstrašovací politika. Konfrontace mezi supervelmocemi, která se v současné době před našima očima zostřuje, jako i politika, kterou vede většina vlád jak ve Východní, tak v Západní Evropě, přispěje k tomu, aby se stále více šířila smrtelná hrozba nad lidmi tohoto kontinentu. Každý účastník této napjaté krize nese odpovědnost za to, že se rozvíjí militaristická mentalita na úkor civilní mentality.

V této situaci je zřejmé, že se politickému uvažování Východu i Západu nedaří. Potřebujeme zcela novou orientaci. Nám Evropanům, kterých se na prvním místě týká hrozba nukleárního zničení připadá úkol, abychom se postavili této politice na odpor a ukázali na konkrétní perspektivy politiky skutečného míru

v Evropě. Potřebujeme politický návrh, jak skončit tento předválečný stav a jak zastavit šílené zbrojení, zlomit konfrontaci mezi oběma bloky a nakonec překonat rozdělení světa v blocích, aby se překonalo i rozdělení tohoto kontinentu.

První etapou v uskutečnění podobného politického návrhu by byl otevřený dialog mezi Evropany přes kteroukoliv meziblokovou hranici. Tento dialog byl už načrtnutý: nabýval v nedávné době zřetelného tvaru díky nezávislým mírovým hnutím, která se utváří po celé Evropě. Tyto náčrty se musí upřesnit a rozšířit, tento dialog se nemůže omezit jen na tzv. mírová hnutí. Toto je cílem naší iniciativy. Tímto dopisem Vás vyzýváme k účasti na výměně názorů, která by měla překročit hranice mezi bloky, k diskusi o všech otázkách a problémech, týkajících se současného stavu Evropy a její budoucnosti.

Myšlenka této iniciativy nám se zpřesnila při příležitosti "Druhé konvence" o jaderném odzbrojení v Evropě, která se konala v květnu t.r. v západním Berlíně. Dialog mezi Východem a Západem byl totiž mezi hlavními předměty debat. Jak četné mezinárodní styky, které se navázaly před i během "Konvence", tak i diskuse v rámci této "Konvence", které dokázaly velký zájem účastníků o pokračování a prohlubování takových debat přes hranice bloků, všechno to nás přivedlo k tomu, abychom zavedli iniciativu pro dialog Východ-Západ. My spolupořadatelé "Druhé konvence" myslíme, že Berlín leží na vhodném místě /právě na demarkační čáře mezi oběma bloky/, aby byl dějištěm iniciativy pro oživení dialogu mezi Evropany a překonání už příliš dlouho existující diferenciacce mezi národy Evropy.

Většina členů naší iniciativy je činná v nezávislých mírových hnutích. Chceme pomoci rozvíjení dialo-

gů a spojování těch, které se už uskutečnily mezi jednotlivými skupinami nebo lidmi. Také chceme, spolu s iniciativami směřujícími k podobnému cíli v jiných evropských zemích, aby vznikla široká spojovací síť, ve které by se mohly všechny zúčastněné skupiny a osoby s jakýmkoliv přesvědčením - na Západě i na Východě - zúčastnit permanentní debaty a jejich zkušenostmi a názory. K uskutečnění takovéto spojovací sítě by bylo vítáno, aby si podobné iniciativy po celé Evropě vzaly za úkol být mluvčími a partnery pro dialog.

Dále navrhujeme seznam témat a otázek, které by měly být předmětem společných debat, nebo úvah a z kterých hodláme vytáhnout vůdčí myšlenky tohoto dialogu. Jsme si vědomi toho, že naše dotazy jsou "západního typu" a jejich formulování je tedy podmíněno naším vlastním způsobem vidění. Dotazník, týkající se současné situace Evropy a její budoucnosti, navržený východními Evropany by se v mnoha bodech lišil. Byly by zdůrazněny jiné body, přednost by byla dána jiným problémům a zájmům. Tyto rozdíly způsobu vidění jsou výrazem rozdílných sociálních podmínek na Západě a na Východě a jsou důsledkem reality bloků v Evropě. Rozdělení tohoto kontinentu vytvořilo během posledních 38 let hluboké propasti mezi západními a východními Evropany, zanechalo jizvy a nezahojené rány v myšlení lidí z každé strany železné opony a vedlo až k tomu, že se lidé cítí mezi sebou cizí. K překonání těchto propastí, k vzájemnému porozumění bez ohledu na bloky a k lepšímu pochopení a dosažení našich společných zájmů jako Evropanů je třeba, abychom měli mezi sebou permanentní a otevřené debaty.

Následující dotazník, který vyplynul z našich diskusí, předkládáme jako návrh k společnému dialogu:

1. Rozdělení Evropy: kořeny a důvody, možnosti překonat tento problém; budoucí vztahy mezi národy Evropy a mimo Evropu.

- Které síly, tendence či alternativy se snažily po druhé světové válce zabránit rozdělení Evropy na dva bloky?

- Je tento systém bloků schopen zaručit politickou a vojenskou stabilitu v Evropě, pod nadvládou USA a SSSR? Anebo nevytvoří takový systém spíše permanentní nestabilitu, která periodicky vede k zhoršení konfliktních situací a skrývá nebezpečí války? Jinak řečeno: je trvalý mír v Evropě na základě Jaltských dohod vůbec možný?

- Jaké strategie lze vymyslet, aby se problematika systému bloků v Evropě pokojně překonala? Za kterých podmínek a jakým postupem by bylo možno vytvořit stav míru v Evropě bez bloků?

- /Klíčová slova: stažení všech cizích vojsk jak ze západní tak z východní Evropy; neúčast v blocích západoevropské bezpečnostní politiky; autonomie východní Evropy; co v tomto kontextu znamená rozpuštění NATO a Varšavské smlouvy a co slova "evropeizace", "neutralita", "neúčast Evropy v blocích"?.

- Jaká řešení by byla možná a žádoucí pro tzv. "německou otázku" v rámci takového typu míru? Jaký význam by měla mít v tom kontextu mírová smlouva mezi oběma německými státy?

- Jakou formu by měla mít hospodářská, politická a kulturní spolupráce mezi existujícími společnostmi na Západě i na Východě, aby umožnila urychlit proces rozpuštění bloků a nezávislost evropských zemí? Mělo by se usilovat o integraci celé Evropy? V případě,

že ano, jakého politického typu by měla být taková integrace a na jakém hospodářském a sociálním základě by měla spočívat?

- Jaké základní změny ve vztazích s Třetím světem by byly nutné, aby evropské státy byly schopny přispět k zdárnému vyřešení konfliktů mezi Severem a Jihem? Není takové přeorientování vztahů mezi Evropou a Třetím světem reálnější za předpokladu rozpuštění bloků?

2. Politika uvolnění: čím se projevila, jak došlo k její dnešní krizi, Podmínky, za kterých by mohla vzniknout nová politika uvolnění.

- Jaké výsledky měla nebo má dosavadní politika uvolnění? Umožnila tato politika uvolnění určité kroky ve směru rozpuštění bloků v Evropě, anebo naopak ospravedlnila existující systém bloků na každé straně a tím potvrdila tuto propast mezi oběma částmi našeho kontinentu?

Přispěla tato politika uvolnění /díky zlepšování vztahů mezi státy, zejména hospodářských/ k jakési změně uvnitř společností východní Evropy, např. k rozvětvení politických možností a k demokratizaci? Existuje v tomto smyslu buď přímý nebo nepřímý vztah mezi politikou uvolnění a např. vznikem nezávislého odborového hnutí, jako je v Polsku "Solidarność"? Anebo naopak neměla politika uvolnění žádný vliv na společenský život ve východní Evropě? Co je nutno říci tomu, že cílem zájmů Západu v rámci politiky uvolnění byla spíše stabilita v obou blocích než změny ve společnosti na obou stranách, jak bylo prohlášeno?

Jaké vztahy existují mezi politikou uvolnění vlád a jakousi "politikou uvolnění zlova", spočívající

v přímých stycích, setkáních a společných iniciativách mezi skupinami a jednotlivci z Východu a ze Západu? Do jaké míry podobné iniciativy zdola mezi Evropany z Východu a ze Západu, např. v rámci mírových hnutí, přesahují rámec oficiální politiky uvolnění? Mohly by tyto iniciativy být zárodkem mírového a osvoboditelského hnutí, které by přesáhlo hranice bloků?

3. Vztahy mezi mírem, svobodou a sebeurčením národů; sociální podmínky míru.

- Jsou v rozporu zájmy nezávislých mírových hnutí na Západě /jejichž bezprostředním cílem je zabránit konfrontaci v Evropě, která by mohla vést k jaderné válce/ se zájmy hnutí pro společenské osvobození a zájmy demokratických opozic na Východě /jejichž hlavním cílem je obrana práva na svobodu a sebeurčení/? Lze uvažovat o míru odděleně od lidských práv, o míru bez svobody, o míru bez sebeurčení? Anebo tvoří naopak tyto pojmy nedělitelnou jednotku jak na Východě, tak na Západě? Co v této souvislosti znamená věta: "Nic není důležitější než mír"?

- Je vznik nezávislých mírových hnutí na Východě, vzhledem k politickým podmínkám v těch jednotlivých zemích, přednostní? Jak mohou východní hnutí pro společenské osvobození zařadit do svých zájmů otázku boje za mír?

Je-li na jedné straně bezprostředním cílem zabránit jaderné válce a nepřichází-li na druhé straně v úvahu alternativa "mír za každou cenu" /tj. i za cenu smrtelného mlčení ve východní Evropě/ nebo konfrontace /tj. nebezpečí války/, jaké možnosti mají tedy nezávislá mírová hnutí a demokratická opozice na Východě a na Západě pro konkrétní akci spojující

bezpodmínečnou účast v boji za odzbrojení a účast v boji za svobodu a sebeurčení? Co je nutno dělat, aby mírová hnutí na Východě a na Západě nebyla jedinými silami, které spolupracují, ale aby se také různá demokratická hnutí stala partnery v tomto podvojném úsilí o mír a společenské osvobození?

4. Vztahy mezi konkrétními stupni vedoucími k odzbrojení a cílem evropského pojetí míru.

- Za jakých podmínek je nutný a možný nástin jednostranného odzbrojení na Západě a na Východě /které se musí rozlišit kvantitativně a kvalitativně/? Jaké problémy s tím souvisí?

Jaký význam je třeba přičítat Evropě bez jaderných zbraní v rámci evropského pojetí míru? Jaké jsou potřebné stupně a strategie k uskutečnění tohoto pojetí? /Srov. návrhy bezatomových pásem ve Skandinávii, ve střední Evropě a na Balkáně/. Je Evropa bez atomových zbraní vůbec myslitelná bez současných opatření pro odzbrojení v konvenčních zbraních? Je třeba uvažovat současně o jaderném odzbrojení a zajištění rovnováhy vojsk a konvenčních zbraní? Jaký význam má tedy koncepce defenzivní strategie?

Kromě těchto otázek politicko-strategických, jak jsme je právě předložili, byl by v budoucnosti žádoucí dialog o daných možnostech a o desavadních zkušenostech všech, a také návrhy pro bezprostřední spojení a spolupráci mezi skupinami a jednotlivci ze Západu a z Východu. K tomu následující otázky:

- V jaké formě už existují stálé styky a bezprostřední setkání mezi skupinami a jednotlivci ze Západu a z Východu a jakým způsobem by se mohly tyto

styky rozšiřovat? Jak bychom mohli zlepšit výměny informací?

- Na jakých aktivitách a plánech /např. v rámci nezávislých mírových hnutí/ je možná dohoda o spolupráci mezi skupinami a iniciativami ze Západu a z Východu, jaké jsou dosavadní zkušenosti a jaké výsledky podobné spolupráce? Jaké konkrétní návrhy už byly podány?

- Měly by nezávislé západní skupiny a iniciativy navázat styky i s /oficiálními/ institucemi a organizacemi na Východě? Když ano, za jakých podmínek?

Prosíme adresáty tohoto dopisu, aby nás seznámili s tím, jak reagují na tyto otázky a s jejich názory na tato stručně předložená témata a aby nás seznámili také s jejich vlastními otázkami a návrhy. Shromáždíme různé názory, seřadíme je podle témat a sestavíme jednotlivé dokumentace, které pošleme všem skupinám a osobám, které mají zájem o dialog, jak ho navrhujeme. Hodláme pravidelně uveřejňovat významné příspěvky z debat mezi Východem a Západem a doufáme, že naleznou širokou publicitu v novinách a časopisech anebo v knihách. Máme v úmyslu vydávat, spolu s našimi partnery z jiných zemí, paralelní publikace v několika jazycích.

Závěrem zdůrazňujeme, že především chceme, abychom se vzájemně lépe poznali, aby se rozšířily a prohlubovaly osobní styky mezi Evropany ze Západu a z Východu. Věříme, že se dialog rozvine v tomto smyslu, že nebude pouze výměnou politických názorů, ale zároveň prvkem lidského sblížení.

Věříme, že náš dopis s návrhem dialogu nalezne širokou odezvu a s zájmem a zvědavostí čekáme na sdělení Vašich názorů, návrhů a na sdělení Vašich zkušeností.

Initiative Ost-West Dialog
c/o Dieter Esche
Niebuhrstr. 61
1000 Berlin 12
tel. 030/323 11 33

Initiative de dialogue
Est-Ouest
c/o CO.DE.N.E.
23 rue N.D. de Lorette
75009 Paris
tel. /1/ 281 48 92

/Comité pour le
désarmement nucléaire
en Europe/

V roce 1960 se Sovětskému svazu podařilo zkonstruovat mezikontinentální vícestupňovou raketu s doletem 13000 km. V téže době byl maximální dolet americké rakety 5000 km. /.../ Vedle raketového vojska strategického určení bylo v SSSR vytvořeno ponorkové raketové loďstvo, které mělo plnit strategické úkoly a zasahovat nepřátelské objekty jak na moři, tak na souši. Do jeho výzbroje byly zařazeny raketonosné ponorky vybavené balistickými raketami, které bylo možné odpalovat pod vodou.

V zájmu posílení obrany socialismu a tím i míru, Sovětský svaz pomohl vybudovat členským státům Varšavské smlouvy raketová vojska a ostatní druhy vojsk, a vybavit je nejmodernější bojovou technikou a zbraněmi. Armády členských států Varšavské smlouvy se staly armádami soudobými. /str.20/

Prohlášení porady představitelů komunistických a dělnických stran z roku 1960 konstatovalo: "Na světové scéně se stále více projevuje převaha sil socialismu nad imperialismem, sil míru nad silami války. /str.22/

Politická deklarace členských států Varšavské smlouvy z ledna 1963 současný poměr sil charakterizovala takto: "Síly míru jsou silnější než síly války. Všechno záleží na jejich semknutosti a cílevědomosti jejich postupu." /str.51/

Některé komunistické strany popírají existenci komunistického hnutí jako mezinárodního fenoménu; vyhýbají se společnému postupu s ostatními komunistickými stranami a dokonce podnikají kroky proti upevnění jeho jednoty. V hnutí existují nesprávné názory např. o "vyčerpanosti" reálného socialismu, o "hegemonistických záměrech Sovětského svazu", o "novém internacionalismu", o "třetí cestě" k socialismu, o "stejně odpovědnosti"

za zhoršení mezinárodní situace SSSR a USA a další. /str.48/

V západoevropských kapitalistických zemích se tvrdí, že **sovětské rakety středního doletu** a především nová raketa SS 20, mohou prý zasahovat úderem po celé Evropě, zatímco NATO /mimo amerických strategických prostředků/ nemá dostatečná raketové jaderné síly, což činí západní Evropu "bezbrannou". Prý NATO není dostatečně připraveno čelit eventuální "sovětské hrozbě". /str.113/

Socialistická zahraniční politika pomáhá k zabezpečení příznivých mezinárodních podmínek pro socialistickou a komunistickou výstavbu a pro boj ostatních **evolučních sil** za společenský pokrok, k upevnování jednoty **zemí socialistického společenství na mezinárodním fóru**, k omezování zahraničních a diplomatických možností imperialistických států, k sjednocování všech sil, které bojují za mír. /str.129/

Zahraněční a obranná politika zemí socialistického společenství nezavdala ani jednu příčinu ke zhoršení mezinárodní situace v Evropě a ve světě. Socialistické země nepoužily ani jednu sílu k prosazení svých zájmů na úkor jiných národů a zemí, nepoužily ani jednu své ozbrojené síly k dosažení cílů zahraniční politiky. Neseriozní jsou též snahy imperialismu a oportunistických a revizionistických sil interpretovat /překrucovat/ internacionální pomoc, zejména vojenskou, socialistických zemí bratrské země v případě ohrožení socialismu jako "vojenskou agresi". Tento argument běžně používá buržoasní a oportunistická propaganda v souvislosti s vojenskou pomocí SSSR maďarské dělnické třídě v roce 1956, s vojenskou pomocí pěti socialistických zemí ČSSR v roce 1968, s vojenskou pomocí SSSR revolučním silám Afghánistánu v roce 1979. /str.131/

Dějiny Varšavské smlouvy jednoznačně dokazují, že jejich opatření při upevnování obranyschopnosti mají mírový charakter. Zásadním způsobem přispívají k odvrácení jaderné války a k upevnění míru. Ti, kdo nechápou tuto souvislost anebo staví na stejnou úroveň vojenská opatření Varšavské smlouvy a NATO, fakticky nechápou současnou dialektiku boje za mír a společenský pokrok.
/str.159/

Vladislav Rybecký: Vojenskostrategická rovnováha - faktor míru a mezinárodní bezpečnosti, Praha, květen 1983

DISKUSE O MÍRU IV.

1 9 8 4

O b s a h

Manes Sperber: Evropa se může zachránit, jestliže se sama nevzdá	2
Václav Racek: Mír jako volba	17
Miloš Rejchrt: Poznámky k poselství 23. synodu československé církve evangelické..	39
Robert Daněk: Vstříc roku 1984 Jak komunističtí míroví křesťané naplňují Orwellovu vizi..	51
Konstantin: Kdy skončí válka?	106
<u>Diskuse, polemiky</u>	
Jan Horký: Československý eurokomunismus a mírové hnutí	118
Iniciativa pro dialog Východ-Západ	127